

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
HISTORICKÝ ÚSTAV

DIPLOMOVÁ PRÁCE

VZNIK A VÝVOJ JZD NA ÚZEMÍ OBCÍ HOŠŤÁLKOVICE A LHOTKA
(VÝVOJ V LETECH 1945-1992)

Vedoucí práce: PhDr. et PaedDr. Jiří Dvořák, Ph.D.

Autor práce: Eliška Borowiecka

Studijní obor: Historie navazující

Ročník: 2.

2018

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice 24. července 2018

.....
Eliška Borowiecka

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat PhDr. et PaedDr. Jířimu Dvořákovi, Ph.D., za rady a podporu při vedení mé diplomové práce. Dále chci tímto poděkovat doc. PhDr. Josefu Grulichovi, Ph.D. za cenné připomínky, které mi uděloval během diplomového a specializačního semináře. Mé neskonalé díky patří také pracovníkům Archivu města Ostravy, Státního okresního archivu Opava a Zemskému archivu v Opavě, bez nichž by moje práce nemohla vzniknout. Rovněž bych chtěla poděkovat všem pamětníkům, kteří byli ochotní se se mnou podělit o svoje vzpomínky. V neposlední řadě bych ráda poděkovala své rodině, přátelům a svému příteli za trpělivost, kterou se mnou měli v průběhu psaní mé kvalifikační práce.

Anotace

Tématem předkládané diplomové práce je vznik a vývoj JZD Lhotka a JZD Hošťálkovice v letech 1945-1992. Obě družstva se nacházela v blízkosti průmyslového města Ostravy, což jistě ovlivňovalo jejich existenci. V rámci úvodní kapitoly autorka popisuje také historii Lhotky a Hošťálkovic do roku 1945. Každá kapitola obsahuje teoretickou část, jež v krátkosti přibližuje vybrané významné události, které měly vliv na vývoj JZD. Na rozdíl od jiných kvalifikačních prací, které se zabývají tématem jednotných zemědělských družstev, se tato diplomová práce nevěnuje boji proti kulakům. Naopak se snaží pohlížet na celou problematiku z ekonomického pohledu. Autorka k podchycení vývoje obou družstev využívala nejen archivní materiál a literaturu, ale také výpovědi pamětníků.

Klíčová slova: Československo 1945-1992, JZD, Lhotka, Hošťálkovice, JZD „HORNÍK“, zemědělství.

Abstract

The topic of this diploma thesis is the foundation and development of JZD Lhotka and Hošťálkovice between the years 1945 and 1992. Both cooperatives were situated near the industrial city of Ostrava, which significantly influenced their existence. Within the opening chapter, the author describes the history of Lhotka and Hošťálkovice until 1945. Every chapter contains a theoretical part describing selected events which had an impact on the development of JZD. Unlike the other theses dealing with cooperatives of given era, this one is not devoted to the fight against kulaks. In this case, the research focuses mainly on the economic aspect of the issue. The author has managed to capture the development of both cooperatives while not only using the archival materials and literature but also testimonies of contemporary witnesses.

Keywords: Czechoslovakia 1945-1992, JZD, Lhotka, Hošťálkovice, JZD „HORNÍK“, agriculture.

OBSAH

1. Úvod.....	8
1.1. Metodologie a literatura.....	11
1.2. Prameny	14
1.3. Základní pojmy týkající se jednotných zemědělských družstev	17
1.4. Dějiny družstevnictví ve světě a v Českých zemích před rokem 1949	19
1.5. Historie obcí (události před rokem 1945 ve zkratce).....	22
1.5.1. Lhotka	23
1.5.2. Hošťálkovice.....	26
2. Události od konce války po rok 1959	30
2.1. Lhotka	34
2.2. Hošťálkovice.....	43
3. Vývoj v letech 1960-1975.....	51
3.1. Lhotka	54
3.1.1. Budování JZD Petřkovice	55
3.1.2. Situace v JZD Lhotka do 1. března 1961	57
3.1.3. Jednotné zemědělské družstvo „HORNÍK“	58
3.1.4. Působení JZD „HORNÍK“ v 1. polovině 70. let.....	65
3.2. Hošťálkovice (1960-1975).....	67
3.2.1. Vztahy mezi zaměstnanci ve Lhotce a Hošťálkovicích	71
4. Události v letech 1976-1992	73
4.1. Lhotka	75
4.2. Hošťálkovice.....	79
4.2.1. Vztahy mezi Lhotkou a Hošťálkovicemi v oblasti zemědělství (1976-1992)	82
5. Vývoj JZD Lhotka a Hošťálkovice z pohledu okresu a celého Československa	84
6. Závěr	88
7. Seznam zkratk.....	91

8. Seznam pramenů, literatury a dalších zdrojů.....	93
9. Seznam tabulek a grafů v textu.....	107
10. Seznam příloh	109
11. Přílohy.....	111

1. Úvod

Ve své diplomové práci jsem se rozhodla věnovat problematice jednotných zemědělských družstev (dále také JZD). V obecné rovině se zemědělskými družstvy zabývalo již mnoho badatelů.¹ Tento fakt je také jedním z důvodů, proč jsem se zaměřila na vývoj JZD ve dvou obcích, náležejících dnes městu Ostravě. Konkrétně se jedná o obce Lhotka a Hošťálkovice.² Druhým důvodem je malý badatelský zájem o zemědělství v době komunismu na území Ostravska.³ Je to však pochopitelné, pokud se zaměříme na předchozí dvě století, neboť již od 18. století zde převažovalo hornictví a později s ním spojený průmysl.⁴

Většina kvalifikačních prací, jež se věnují jednotným zemědělským družstvům, své práce ohraničuje léty 1949-1960. Je to totiž období, kdy v Československu masově vznikají JZD (na Slovensku jednotná rolnická družstva neboli JRD). Avšak hlavním důvodem výběru této časové etapy je boj proti kulakům a kolektivizace, které se odehrávaly především v první polovině 50. let 20. století. Nicméně tato kvalifikační práce předkládá čtenáři mnohem delší časový úsek, a to období od roku 1945 do roku 1992. V rámci počáteční etapy zhodnotím vývoj událostí před rokem 1949 a 1950, tedy

¹ Ladislav SIEBER, *Družstevnictví ve světě*, Praha 1981; Karel PERNICA a kol., *Socialistické družstevnictví v ČSSR*, Praha 1988; Lidmila NĚMCOVÁ, Václav PRŮCHA (edd.), *K dějinám družstevnictví ve světě a v Československu*, Praha 1999; Lidmila NĚMCOVÁ a kol., *Vybrané kapitoly z českého družstevnictví*, Praha 2001; Václav PRŮCHA a kol., *Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918-1992. 1. díl. Období 1918-1945*, Brno 2004; Jiří SVOBODA (ed.), *160 let družstevnictví v České republice*, in: Sborník statí a dokumentů ke 160. výročí družstevnictví na území České republiky, Praha 2006; Václav PRŮCHA a kol., *Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918-1992. 2. díl. Období 1945-1992*, Brno 2009; František HELEŠIC, *Základy teorie evropského a českého družstevního práva*, Praha 2009; Magdalena BERANOVÁ, Antonín KUBAČÁK, *Dějiny zemědělství v Čechách a na Moravě*, Praha 2010.

² Názvy obcí se v průběhu let 1945-1992 měnily. Adolf, TUREK a kol., *Místopisný rejstřík obcí českého Slezska a severní Moravy*, Opava 2004, s. 244, 412.

³ Eleonora NEISEROVÁ, *Kolektivizace zemědělství v oblasti Hlučínska, ovlivněné průmyslovým centrem Ostravy*, Ostrava 1984, diplomová práce, Pedagogická fakulta v Ostravě, katedra dějepisu; Libor MACÁŠEK, *Kolektivizace v okrese Hlučín v letech 1949-1960*, diplomová práce, Opava 2000, Slezská univerzita, filozoficko-přírodovědecká fakulta, ústav historie a muzeologie; KOLEKTIV autorů, *Zemědělské družstvo v Polance nad Odrou 1955-2005*, Ostrava 2005. Částečně se družstevnictví věnoval i Aleš Binar. Aleš BINAR, *Hospodářský a sociální vývoj Hlučínska v letech 1945-1989*, Opava 2014.

⁴ Milan MYŠKA, *K vymezení ostravské průmyslové oblasti*, Český lid 53, 1966, s. 121-133; Stanislav VOPASEK, *Dějiny hornictví aneb jak to bylo s uhlím na Ostravsku*, Ostrava 2009; Milan MYŠKA, *Region a industrializace*, Ostrava 2014. Obecný popis vývoje průmyslu a osvětlení základních pojmů, jako jsou například proto-industrializace a průmyslová revoluce, výborně popisuje Milan Myška. Srov. Milan MYŠKA, *Problémy a metody hospodářských dějin. Metodické problémy studia dějin sekundárního sektoru*, Ostrava 2010.

před vznikem JZD v obcích Lhotka a Hošťálkovice. Jelikož „statky“⁵ v obou obcích nezankly rokem 1989, ale pokračovaly ve své činnosti dále až do druhé poloviny 90. let 20. století,⁶ rozhodla jsem se popsat další zajímavé osudy, které zemědělství v obou obcích zažívalo i po roce 1989. Vzhledem k rozsahu fondu Státního statku Hlučín byla tato práce dovedena pouze do roku 1992.⁷

Diplomová práce je rozdělena do tří časových etap. Konkrétně se jedná o období 1945-1959, 1960-1975 a 1976-1992. Toto rozdělení kapitol se může zprvu zdát jako náhodné, avšak to je pouze první pohled. Tato data přibližně kopírují nejdůležitější období v rámci zemědělského družstevnictví v obou obcích.⁸ Každá z těchto tří kapitol obsahuje tři podkapitoly. První podkapitola se zaměřuje na krátký exkurz do celorepublikového vývoje zemědělství v daném období, a následující dvě podkapitoly se věnují vývoji v JZD Lhotka a v JZD Hošťálkovice. Výjimkou je pátá kapitola, zabývající se porovnání obou družstev s celorepublikovým a okresním vývojem. Jako jediná není rozdělena na více částí a věnuje se oběma JZD současně.

Samotný úvod je také rozdělený do několika podkapitol. V nich se autorka pokusí osvětlit metodologii a použité zdroje. Dále se v nich čtenář seznámí s některými základními pojmy spojenými s jednotnými zemědělskými družstvy. S tím souvisí také krátký popis historie družstevnictví před rokem 1949. V poslední části úvodu má čtenář možnost nahlédnout do krátkého sledu událostí, které probíhaly před rokem 1945 v obou obcích.

Na samém závěru diplomové práce pak zhodnotím celkový obraz vývoje obou JZD.

Cílem této práce je popsat vývoj JZD v obcích Lhotka a Hošťálkovice, jenž byl silně ovlivněn průmyslovou Ostravou. Dále pak zodpovědět na otázky, jež vyvstaly před nebo během bádání: Jaká zemědělská výroba byla v družstvu nejdůležitější? Podporovala se ona výroba, jež byla prioritní, nebo se spíše zaměřili na tu stagnující? Jaký byl počet zaměstnanců? Bylo jich dostatek nebo „bojovali“ o každého člena? Jak působil ostravský průmysl na místní zemědělství? Pokud bychom se zaměřili

⁵ „Statek“ je místní název pro společné zemědělství, který se používal od 60. let 20. století v Hošťálkovicích a od druhé poloviny 70. let 20. století také ve Lhotce.

⁶ Oficiální zrušení Státního statku Hlučín nastalo 30. září 1996. Jeho majetky přešly na Státní statek Velké Pavlovice.

⁷ Fond Státní statek Hlučín má rozsah 1948-1993.

⁸ Důvodem, proč jsou tato data pouze přibližná, je také to, že události obou JZD jsou zcela jedinečné a z tohoto důvodu se neodehrávaly ve stejnou dobu.

na ekonomickou stránku JZD, jaké postavení měli obě družstva v okresním měřítku?
Byli v hospodaření podprůměrní, průměrní nebo nadprůměrní?

1.1. Metodologie a literatura

Jednotná zemědělská družstva lákala odborníky již během doby svého působení. Tyto práce byly psány především na ekonomických fakultách, ale ve druhé polovině 80. let 20. století se objevují práce, které se zabývají počátkem JZD. Ladislav Sieber ve své knize *Světové družstevnictví*, popisuje vývoj od počátku družstevnictví v polovině 19. století, až do 70. let 20. století.⁹ Velmi poučná, ač silně ideologicky komunisticky zbarvená, je studie *Socialistické družstevnictví v ČSSR*, jež představuje sondu do Československého družstevnictví. Časové rozmezí publikace odpovídá rozdělení knihy *Světového družstevnictví*.¹⁰ V následujícím desetiletí předložil Karel Kaplan stěžejní publikace o celorepublikovém vývoji politiky po roce 1945.¹¹ Ve 2. polovině 90. let 20. století vznikl ucelenější pohled na problematiku družstev ve sbornících ediční řady *Studie Slovákého muzea*.¹² Avšak zásadní publikace o kolektivizaci v Československu byly vydány až v novém tisíciletí. Jedná se o sborník s názvem *Kolektivizace venkova v Československu 1949-1960 a středoevropské souvislosti*.¹³ Autoři tohoto sborníku spolu s Karlem Jechem vydali soubor studií, zabývající se bojem proti kulakům.¹⁴ Stejným tématem se zabývá i Miroslav Růžička ve svých dvou publikacích *Vyhnaní*.¹⁵ Obdobím kolektivizace se zabíral také Jiří Pernes, který je rovněž spoluautorem sborníku příspěvků o poslední fázi kolektivizace.¹⁶ Obecný vývoj zemědělství v Československu v období od roku 1918 do roku 1992 popisuje ve své

⁹ Ladislav SIEBER, *Družstevnictví*.

¹⁰ Karel PERNICA a kol., *Socialistické družstevnictví*.

¹¹ Karel KAPLAN, *Pravda o Československu 1945-1948*, Praha 1990; Týž, *Československo v letech 1948-1953*, Praha 1991; Týž, *Československo v letech 1953-1956*, Praha 1992.

¹² Blanka RAŠTICOVÁ, Ivo FROLEC (edd.), *Zemědělství na rozcestí 1945-1948, Sborník příspěvků z mezinárodní konference konané ve dnech 22. - 23. 9. 1998*, Uherské Hradiště 1998; Blanka RAŠTICOVÁ, Ivo FROLEC (edd.), *Zemědělské školství, výzkum a osvěta jako předpoklad hospodářského a sociálního rozvoje venkova v 19. a 20. století. Sborník příspěvků z mezinárodní konference věnované památce Samuela Cambela*, Uherské Hradiště 2004; Blanka RAŠTICOVÁ (ed.), *Osobnosti agrární politiky 19. a 20. století. Sborník příspěvků z mezinárodní konference konané ve dnech 24. - 25. května 2006*, Uherské Hradiště 2006; Blanka RAŠTICOVÁ (ed.), *Agrární strany ve vládních a samosprávných strukturách mezi světovými válkami*, Uherské Hradiště 2008.

¹³ Petr BLAŽEK, Michal KUBÁLEK (edd.), *Kolektivizace venkova v Československu 1948-1960 a středoevropské souvislosti*, Praha 2008.

¹⁴ Petr BLAŽEK, Karel JECH, Michal KUBÁLEK, *Akce „K“: Vyhánění sedláků a jejich rodin z usedlostí v 50. letech, Studie, seznamy a dokumenty*, Praha 2010.

¹⁵ Miloslav RŮŽIČKA, *Vyhnaní: Akce „Kulak“: Zločiny proti lidskosti*, Havlíčkův Brod 2008; Týž, *Vyhnaní 2: Akce „Kulak“: Zločiny proti lidskosti*, Havlíčkův Brod 2011.

¹⁶ Vladimír BŘEZINA, Jiří PERNES (edd.), *Závěrečná fáze kolektivizace zemědělství v Československu 1957-1960*, Brno 2009; Jiří PERNES, *Kolektivizace zemědělství v Československu v letech 1948-1960*, *Forum Historiae* 10, 2016, č. 1, s. 5-34.

knize Václav Průcha.¹⁷ Okrajově se zabývali družstvy také Lydia Petráňová a Josef Petráň v publikaci *Rolník v evropské tradiční kultuře*.¹⁸ Sám Josef Petráň napsal mimořádně zdařilou práci, která se zabývá také zemědělstvím v období komunismu, a její poslední verze vyšla s názvem *Dějiny českého venkova v příběhu Ouběnic*, v níž popisuje mj. vývoj českého družstevnictví na mikrohistorické úrovni.¹⁹

Jak jsem se zmínila již výše oblasti zemědělství po roce 1945 na Ostravsku, a Hlučínsku nebyla věnována přílišná pozornost. Touto problematikou se zabýval částečně Aleš Binar,²⁰ a okrajově také Vilém Plaček.²¹

Pro porovnání JZD Lhotka a Hošťálkovice s celorepublikovým vývojem jsem využívala statistické ročenky, které však začaly vycházet až od roku 1957. Naštěstí obsahují údaje od roku 1948.

V rámci své diplomové práce nevyužívám k bádání pouze literaturu a archivní prameny, ale také výsledky rozhovorů s pamětníky. Metodě zkoumání minulosti, při které se využívá interview s pamětníky, se říká orální historie. Jedná se o shromažďování a uchování vzpomínek pamětníků dané události. Orální historie patří mezi kvalitativní metody výzkumu, v nichž se dává prostor pro, v pramenech opomíjené, vrstvy společnosti. Nejčastěji se používá při mikrohistorii. Během historického bádání se nemůže vycházet pouze z výsledků orální historie, jelikož paměť lidí je, bohužel, velmi ošemetným služebním. Nicméně souhlasím s výrokem Donalda Ritchie, jenž při rozhovoru s Miroslavem Vaňkem řekl: „*Jako profesionál musíte být skeptický vůči všem pramenům, musíte být skeptický vůči písemným pramenům, mnoho pozorovatelů působících ve vládě nepíše o tom, co se tam skutečně děje, ale diskutuje o současných problémech. Noviny překrucují příběhy, mnoho písemných pramenů, které se nám dostanou do rukou, mají různou výpovědní hodnotu, jako např. deníky jsou velmi subjektivní, dopisy jsou také velmi subjektivní, takže být skeptický jen vůči OH je zavádějící, je třeba všechny písemné materiály mezi sebou porovnat. Říkám svým studentům, že pokud se jejich písemné a ústní prameny neshodují, potom nemají automaticky věřit tomu, že písemné prameny jsou pravdivé. Někdy vám dokonce mohou ústní prameny říci více než písemné, nebo si mohou s písemnými prameny protirečit,*

¹⁷ Václav PRŮCHA a kol., *Hospodářské a sociální dějiny. 1. díl; Týž, Hospodářské a sociální dějiny. 2. díl.*

¹⁸ Josef PETRÁŇ, Lydia PETRÁŇOVÁ, *Rolník v evropské tradiční kultuře*, Praha 2000.

¹⁹ Josef PETRÁŇ, *Dějiny českého venkova v příběhu Ouběnic*, Praha 2012.

²⁰ Aleš BINAR, *Hospodářský a sociální vývoj*.

²¹ Vilém PLAČEK, *Prajzáci aneb k osudům Hlučínska 1742-1960*, Hlučín 2000.

protože písemný pramen mohl vznikat, např. v období autoritativních, diktátorských, obecně demokracii nepřejících režimech.“²²

Původ orální historie můžeme hledat ve Spojených státech amerických, za jejíhož zakladatele je považován Allan Nevins. Spolu s Luisem M. Starrem založil při University of Clomubia v New Yorku první orálněhistorické centrum v roce 1948. Orální historie se postupně rozšiřovala i do dalších částí světa, kdy se odborníci ve svých zemích zaměřovali na různá témata, ovlivněná místním vývojem minulosti.²³

V českém prostředí se orální historie začala uplatňovat především po Sametové revoluci 17. listopadu 1989.²⁴ V 90. letech 20. století se však stále jednalo pouze o doplňkový zdroj informací k písemným pramenům. V té době navíc ještě nebyla pevně ukotvena metodologie a metoda. Od 2. poloviny 90. let 20. století začaly být realizovány projekty v rámci orální historie. Od roku 1996 probíhá projekt „Paměť žen“.²⁵ V 90. letech 20. století byly vytvořeny ještě dva projekty. První v letech 1996-1998, který měli na starosti Miroslav Vaněk a Milan Otáhal s názvem *Studenti v období pádu komunismu v Československu*.²⁶ Zajímavostí na tomto projektu je to, že se jednalo o první projekt, během něhož se pracovalo s orální historií podle mezinárodních standardů. Druhý výzkum probíhající v letech 1999-2001 se nazýval *Kulturní a společenské aktivity mladé generace a cesta k občanské společnosti*.²⁷ V novém tisíciletí se počet projektů podstatně zvýšil.²⁸ Orální historie se při historickém výzkumu, především druhé poloviny 20. století, využívá stále častěji.

²² Miroslav VANĚK, Pavel MÜCKE, *Třetí strana trojúhelníku. Teorie a praxe orální historie*, Praha 2015, s. 21-22.

²³ Tamtéž, s. 36-83. V USA existovala tři hlavní témata v oblasti orální historie: vlivní a mocní z okruhu příslušníků „bílé elity anglosaského původu“, mapování osudů vyloučených skupin společnosti, lokální dějiny pro uchování místní historie. Ve Velké Británii od počátku vzbuzovala v historících největší zájem otázka dělnické třídy. V Itálii se zabývají především nižšími tzv. „bezdějinnými“ vrstvami společnosti, jež byla ovlivněna nacistickou minulostí. Ve Francii používají badatelé orální historii při zkoumání venkova, ale jejich zásluha je především v oblasti archivace a využití orálněhistorického materiálu. Zajímavostí finské orální historie je to, že v druhé polovině 20. století začaly být zachycovány rozhovory s bývalými poslanci finského parlamentu, kteří v něm působili během meziválečného, ale také poválečného období. V Rusku bylo projektováno v rámci orální historie mnoho projektů z oblasti lokální historie, druhé světové války, poválečných migrací či „souostroví Gulag“. V bývalých sovětských satelitech je nejčastějším předmětem bádání orální historie období nadvlády SSSR.

²⁴ Tamtéž, s. 96. Ačkoliv její prvopočátky lze klást již před rok 1989.

²⁵ [<http://www.womensmemory.net/cesky/index.asp>, odkaz aktivní dne 1. 7. 2018.]

²⁶ Milan OTÁHAL, Miroslav VANĚK, *Sto studentských revolucí. Studenti v období pádu komunismu, životopisná vyprávění*, Praha 1999.

²⁷ Miroslav VANĚK a kol., *Ostrůvky svobody. Kulturní a občanské aktivity mladé generace v 80. letech v Československu*, Praha 2002.

²⁸ [<http://www.coh.usd.cas.cz/projekty/ukoncene-projekty/>, odkaz aktivní dne 1. 7. 2018.];

[<http://www.coh.usd.cas.cz/projekty/resene-projekty/>, odkaz aktivní dne 1. 7. 2018.]. Zajímavé a podnětné informace přináší také i časopis MEMO. Časopis pro orální historii / Oral history journal,

Největší počet rozhovorů s pamětníky jsem provedla v obci Lhotka. Důvod je prostý. Na rozdíl od Hošťálkovic je zde o mnoho více žijících pamětníků, kteří pracovali na JZD, resp. „statku“. Slova pamětníků jsem se ve své diplomové práci rozhodla zachytit tak, jak mi byla řečena. Tudíž citace, jež v předkládané práci uvádím, nejsou nijak upraveny ani po stránce jazykové.

1.2. Prameny

Výzkum zaměřující se na 20. století má na rozdíl od předchozích období výhodu velkého množství materiálu. Tato výhoda se však stává také jeho nevýhodou, jelikož je třeba z velkého množství pramenů umět vybrat ty podstatné a pro bádání důležité. Taktéž já jsem měla k dispozici velké množství archivního materiálu. Během výzkumu jsem procházela jak prameny, které se zabývaly celým okresem, tak i materiály, jež vznikly přímo v mnou sledovaných družstvech. V následující podkapitole se pokusím lehce nastínit svou práci, a při ní vzniklé problémy, které během mého bádání nastaly.

Pro druhou polovinu 40. let 20. století a 50. léta 20. století jsem využívala především fondy zabývající se okresem Ostrava, které skýtaly informace také o JZD Lhotka a JZD Hošťálkovice. Konkrétně šlo o fond *Jednotného národního výboru – Městského národního výboru Ostrava 1949-1957* (dále také JNV-MěNV Ostrava), na nějž plynule navazoval archivní fond, jenž s novým rozdělením okresu pojmul i Lhotku a Hošťálkovice. Jednalo se o *Okresní výbor KSČ Ostrava-Venkov 1957-1960* (dále také OV KSČ Ostrava-Venkov) a *Městský národní výbor Ostrava 1957-1969* (dále také MěstNV Ostrava). Na tomto místě bych ráda poděkovala zaměstnancům Archivu města Ostravy, že mi umožnili přístup do nezpracovaného fondu *OV KSČ Ostrava-Venkov*. U těchto fondů jsem se zaměřovala především na zápisy zemědělské komise. Dále mě zajímaly zprávy a výkazy o hospodaření a zprávy o plnění plánu. V rámci fondu *JNV-MěNV Ostrava* jsem v inventáři objevila i úřední materiály, které se zabývají přímo konkrétními JZD v okrese Ostrava, ač se jedná pouze o prvních několik let.²⁹ Výše vyjmenované fondy jsou uloženy v Archivu města Ostravy (dále jen AMO).

Středisko orální historie SOHI při Katedře historie Fakulty pedagogické Západočeské univerzity v Plzni (FPE ZČU).

²⁹ AMO, Jednotný národní výbor – Městský národní výbor Ostrava 1949-1957 (dále jen AMO, JNV-MěNV Ostrava), kart. č. 685, inv. č. 1244; AMO, JNV-MěNV Ostrava, kart. 686, inv. č. 1244. Pro Lhotku a Hošťálkovice je to období 1949-1953.

Jelikož jsou Lhotka a Hošťálkovice na hranicích mezi okresy Ostrava a Opava, některé materiály o vzniku JZD těchto dvou obcí se nachází i v Zemském archivu v Opavě (dále jen ZAO). Jejich množství je však pro 2. polovinu 40. let a 50. léta 20. století minimální. Jedná se především o materiály, jež se týkaly vzniku družstev a změny v podnikovém rejstříku.³⁰

V první části mé diplomové práce, která se zabývá obdobím 1945-1959, jsem využívala především archivní prameny, jež vytvořila samotná družstva a místní národní výbory. Jednalo se o fondy uložené v AMO. Pro Lhotku to byly fondy *Jednotné zemědělské družstvo Lhotka* (dále také JZD Lhotka) a *Místní národní výbor Lhotka* (dále také MNV Lhotka). Informace o družstvu v Hošťálkovicích poskytují fondy *Jednotné zemědělské družstvo Hošťálkovice* (dále také JZD Hošťálkovice) a *Místní národní výbor Hošťálkovice* (dále také MNV Hošťálkovice). Během bádání jsem si prohlédla většinu materiálů, které byly uloženy v rámci fondů *JZD Lhotka* a *JZD Hošťálkovice*. Vynechávala jsem pouze inventáře obsahující pokladní deníky a knihy skladní. V rámci ochrany osobních údajů mi nebylo dovoleno nahlédnout do některých materiálů v *JZD Lhotka*.³¹ Během bádání v AMO jsem také narazila na jednu úřední nesrovnalost. Jednalo se o archivní pramen uložený pod inventárním číslem 107 ve fondu *JZD Lhotka*. Toto inventární číslo mělo obsahovat údaje o investiční výstavbě. Konkrétně mělo popisovat adaptaci vepřína, stodoly, výstavbu drůbežárny, panelové silážní jámy, výstavbu kravína atd.³² Avšak po otevření složky jsem zjistila, že se jedná pouze o výstavbu kravína, a to v Koblově.³³ V rámci výzkumu jsem proto prozkoumala i některé prameny uložené ve fondu *Jednotné zemědělské družstvo Koblov*³⁴ s nadějí, že objevím informace o Jednotném zemědělském družstvu Lhotka, když bylo možné, že pod inv. č. 107 ve fondu *JZD Lhotka* byly materiály ke družstvu v Koblově. Toto bádání však skončilo bez úspěchu.

Pro zkoumání *JZD Lhotka* v letech 1960-1975 jsem využívala nadále archivní fondy *JZD Lhotka* a *MNV Lhotka*, jelikož obsahovaly i materiály přesahující do 60. let 20. století a první poloviny 70. let 20. století. U Hošťálkovic to bylo složitější, jelikož

³⁰ Zemský archiv v Opavě, Krajský soud Ostrava, Podnikový rejstřík (1921)1949 – 1991 (dále jen ZAO, KSOPR), kart. 101, inv. č. 1251, sign. Dz33; ZAO, KSOPR, kart. 121, inv. č. 1359, sign. Dz142.

³¹ Konkrétně se jedná o archivní materiály ve fondu *JZD Lhotka* uschované pod inventárními čísly 16, 94 a 95.

³² AMO, *Jednotné zemědělské družstvo Lhotka* (dále jen AMO, *JZD Lhotka*), kart. č. 7, inv. č. 107.

³³ Obec Koblov leží vedle Petřkovic, pod Landekem.

³⁴ AMO, *Jednotné zemědělské družstvo Koblov*, kart. č. 5, inv. č. 53. Toto inventární číslo přibližně odpovídalo popisem obsahu přibližně stejný časový úsek, jakým bylo označeno inventární číslo ve fondu *JZD Lhotka*.

archivní fond *JZD Hošťálkovice* končí rokem 1958. Avšak informace o družstvu byly obsaženy v *MNV Hošťálkovice*, a poté v *MěstNV Ostrava*. Jelikož JZD Lhotka spolu s celou obcí přešla v rámci nového krajského a okresního uspořádání pod okres Opava, většina archivního materiálu byla uložena ve Státním okresním archivu Opava (dále jen SOkA Opava). Zde jsem prozkoumávala také fondy *Okresní národní výbor Hlučín* (dále jen ONV Hlučín) a *Okresní národní výbor Opava* (dále jen ONV Opava). Bohužel ve fondu ONV Hlučín nebyly pro tuto práci žádné podstatné informace. JZD Hošťálkovice však po celá 60. léta a první polovinu 20. století patřilo pod ZAZMO, které náleželo do okresu Ostrava. Z tohoto důvodu jsem se zaměřila také na archivní fond *Národní výbor Ostrava 1969-1990*.

Pro léta 1971-1972 jsem částečně použila archivní prameny z Archivu bezpečnostních složek v Brně.

V poslední etapě diplomové práce, jež se zabývá obdobím 1976-1992 jsem ve valné většině využívala pouze archivních materiálů uložených v SOkA Opava. Na tomto místě bych chtěla znovu poděkovat všem zaměstnancům SOkA Opava a Mgr. Martě Šopákové ze ZAO, že mi umožnili nahlédnout do nezpracovaného fondu *Státního statku Hlučín*, bez čehož by má práce nemohla být dokončena. Většina informací týkajících se osudů zemědělství ve Lhotce a Hošťálkovicích po roce 1975 je totiž uložena právě v tomto fondu. Jelikož se jednalo o nezpracovaný fond, bylo mnohem obtížnější i jeho studium. Mám tím na mysli především časovou náročnost, protože jsem musela procházet spoustu materiálu, kdy ne všechny předložené kartony mi byly potřebně užitečnými. Abych mohla srovnávat výsledky hospodaření Lhotky a Hošťálkovic s celým okresem, využívala jsem prameny uschované v nezpracovaném fondu, který se nazývá *Okresní zemědělská správa Opava 1951-1990* (dále jen OZS Opava). Zde jsem se opět zabývala především ročními výkazy a rozborů hospodaření.

Nedílnou součástí zpracování této kvalifikační práce bylo i studium kronik obcí Lhotka, Hošťálkovice a Petřkovic.³⁵ Digitální přístup všech kronik uložených v AMO byly nespornou výhodou při jejich zpracování. Oficiálně jsou všechny kroniky uloženy v rámci fondů místních národních výborů daných obcí. Ve Lhotce je přitom v 50. letech 20. století kronika velmi cenný pramen, jelikož kronikářem byl tehdejší předseda

³⁵ Ačkoliv oblast mého výzkumu je zaměřena na JZD Lhotku a JZD Hošťálkovice, od roku 1961 byly JZD Lhotka a JZD Petřkovic sloučeny. Z tohoto důvodu jsem zkoumala i na petřkovicickou kroniku. Samotné JZD v Petřkovicích trvalo pouze krátce, a proto má jeho fond minimální rozsah. Při zkoumání situace, která předcházela vzniku družstva v této obci, jsem využívala mimo místní kroniky také materiály uložené ve fondech *JNV-MěNV Ostrava* a *JZD Lhotka*.

lhoteckého družstva Karel Boháč. Je to také poznat dle četnosti zpráv o zemědělství v obci. Nedá se ovšem říci, že by informace o družstvu nějak zastiňovaly ty ostatní. Pouze na rozdíl od dalších kronikářů věnuje tomuto úseku mnohem větší pozornost. Ač jak jsem se mohla sama přesvědčit, ne vždy ale odpovídal zápis v obecní kronice ostatním úředním pramenům, které jsem během bádání zkoumala.³⁶

Uvědomuji si, že existuje ještě mnoho dalšího archivního materiálu, který by se při mé kvalifikační práci dal využít. Avšak jak jsem se zmínila již na začátku této podkapitoly, 20. století poskytuje historikům relativně nepřeborné množství pramenů.

1.3. Základní pojmy týkající se jednotných zemědělských družstev

V této části bych ráda vysvětlila několik pojmů, které jsou v rámci tématu JZD často používány, ale už méně často objasněny. K tomuto účelu mi nejvíce posloužila kniha od Karla Pernici *Socialistické družstevnictví v ČSSR*.

Jednotné zemědělské družstvo se zabývalo především „zemědělskou výrobou a těmi činnostmi, které přispívají ke zvyšování efektivnosti zemědělské výroby, zajišťují plynulost provozu a plné využití výrobních sil.“³⁷ Pod ostatní činnosti uvedené v této definici patřila: podniková doprava, třídění výrobků, opravy vlastních strojů, drobná stavební činnost atd. V rámci větších výnosů mohla družstva podnikat také v tzv. přidružené výrobě (často označované v archivních materiálech jako PV. V 50. letech 20. století se používalo OV, což byla zkratka ostatní výroby). Tato přidružená výroba však nesměla narušovat tu zemědělskou, a proto bylo možné ji provozovat pouze na základě povolení Okresního národního výboru po vyjádření Okresní zemědělské správy. Největší rozmach přidružené výroby byl ve druhé polovině 60. let 20. století.

JZD se skládala z několika orgánů. Prvním byla členská schůze, jakožto nejvyšší orgán. Na ní členové uplatňovali své právo rozhodovat o činnosti družstva, přijímání nových členů, změně stanov, schvalovali hospodářské plány a soustavu odměňování, sloučení, popř. samotném zániku družstva atd. Druhým orgánem bylo představenstvo družstva, které bylo definováno jako výkonný orgán, který řídil hospodářskou

³⁶ Zářným příkladem toho je vznik družstva ve Lhotce, což může čtenář sám posoudit v následující kapitole.

³⁷ Karel PERNICA a kol., *Socialistické družstevnictví*, s. 137.

a společenskou činnost družstva v období mezi členskými schůzemi.³⁸ Z jejího středu byla vybrána osoba, která plnila funkci předsedy (popř. místopředsedy) družstva. Jeho přímí podřízení byli vedoucí funkcionáři (resp. vedoucí odborní pracovníci). Tyto dva orgány byly nejdůležitějšími v družstvu. Členská schůze volila revizní komisi, která měla za úkol kontrolovat veškerou činnost družstva a projednávat stížnosti členů. Dále členská schůze zřizovala komisi sociální, komisi kulturní, komisi bezpečnosti práce atd. Členská schůze pak mohla rozhodovat o vzniku dalších komisí, které mohly mít trvalý (např. komise rekreační) nebo dočasný charakter (např. komise zařizující různá výročí).³⁹

Samotná JZD se skládala z členů. Členem se mohl stát kdokoliv s dokončenou povinnou školní docházkou. Členství této osobě vzniklo až po přijetí písemné přihlášky členskou schůzí a zaniklo až jeho smrtí, zánikem družstva, dohodou, vystoupením nebo vyloučením člena. Jakmile se občan Československa stal členem, vznikl pracovní poměr mezi ním a družstvem.⁴⁰ Každý člen byl povinen odevzdat JZD veškerý svůj majetek. Výjimkou byly stavby obytné spolu s přiléhajícím dvorem či zahradou, ve kterých člen bydlel. Sdružený majetek byl členovi z 80 % vyplacen. Zbýlých 20 % byl vnímán jako povinný nenávratný vklad člena do družstva. Pokud se JZD rozhodlo hospodařit se záhumenky, bylo povinno členovi nebo jeho rodině záhumenek přidělit.⁴¹

Stanovy družstva upravovaly vnitřní poměr družstvu. Byly vypracovávány dle Vzorových stanov JZD, které vydávalo ministerstvo zemědělství po projednání s ústředním výborem Svazu družstevních rolníků ČSSR. Jednalo se o základní dokument JZD.

Do začátku 70. let 20. století se pro odměny za práci (neboli výplata) využívaly tzv. pracovní jednotky (dále také PJ). Odměna v PJ spočívala v množství odpracované práce člena. Množství práce⁴² se zjistilo porovnáním normy výkonu⁴³ a kvality práce, její obtížnosti a důležitosti. Hodnoty kvality práce, její obtížnosti a důležitosti byly rozděleny do šesti obtížnostních tříd. Za splnění normy výkonu v jedné z obtížnostních tříd se pak členovi započítal určitý počet PJ. Odměny v PJ byly ve formě jak peněžité, tak naturální, ač větší podíl většinou dostal v naturálních odměnách. V průběhu roku

³⁸ Tamtéž, s. 148.

³⁹ Karel PERNICA a kol., *Socialistické družstevnictví*, s. 149-150.

⁴⁰ Tamtéž, s. 138, 141: „Práci v družstvu vykonávají zásadně jeho členové. Výjimečně může družstvo zaměstnávat i občany v pracovním poměru.“

⁴¹ Výměra byla určena ve stanovách JZD.

⁴² Jednalo se o množství práce, kterou měl družstevník vykonat za 8 hodin, tudíž za 1 pracovní den.

⁴³ Norma výkonu znamená množství práce, kterou má člen vykonat za jeden pracovní den, tj. 8 hodin.

dostával družstevník za odpracované PJ zálohu ve výši 50 % její plánované peněžní části. Na výroční schůzi se pak vyplácel zbytek odměn. V případě vyšších ekonomických výnosů mohlo dojít ke zvětšení odměny. Výše PJ se plánovala v rámci celoročního výrobního a finančního plánu. Velikou nevýhodou, která se však objevila až po zavedení této formy odměňování za práci, byly vysoké naturální dávky na PJ. Ty umožňovaly družstevníkům zvyšovat podíl živočišné výroby na svých záhumencích, což je odvádělo od práce ve společné výrobě. Zvláštní ohodnocení patřilo předsedovi družstva a vedoucím pracovníkům, kteří většinou fyzicky nepracovali. Členská schůze jim pak vytyčila určitý počet pracovních jednotek na měsíc.⁴⁴

Na přelomu 60. a 70. let 20. století se postupně začala zavádět místo PJ tzv. pevná peněžní odměna za práci členů. Družstevníci byli zařazeni do pracovních tříd, které byly různě peněžně ohodnoceny. I zde záviselo na výsledcích hospodaření JZD, avšak ne bezprostředně na výsledky daného roku, jako to bylo u PJ. Každé družstvo si také muselo v rámci nové formy odměňování vytvořit rezervní fond, který sloužil k proplácení odměn v dobách neúrody.

Od roku 1982 byla zaváděna nová soustava odměňování, která měla za cíl prohloubit hmotnou zainteresovanost členů JZD na množství a kvalitě jimi vykonané práce. Měla také odstranit rozdíly ve způsobu odměňování za práci v JZD a ve státních zemědělských organizacích. Tento způsob odměňování vydržel až do pádu komunismu. Členové mohli obdržet také k základní odměně různé příplatky, odměny a prémie. V rámci JZD mohli pracovat také tzv. technickohospodářští pracovníci (dále THP). Ti byli odměňováni na základě zařazení do „*příslušné funkce podle kvalifikačního katalogu technickohospodářských funkcí a pracovních činností.*“⁴⁵ Další kategorií byli vedoucí pracovníci, kteří byli rozdělováni do tarifních tříd, a byla jim stanovena základní měsíční odměna.⁴⁶

1.4. Dějiny družstevnictví ve světě a v Českých zemích před rokem 1949

O definici družstva se pokoušela přibližně od 60. let 19. století řada badatelů.⁴⁷ Karel Pernica, vnímá družstva takto: „*Za družstvo se považuje dobrovolná organizace členů,*

⁴⁴ Karel PERNICA a kol., *Socialistické družstevnictví*, s. 142-143.

⁴⁵ Tamtéž, s. 146.

⁴⁶ Tamtéž, s. 142-147.

⁴⁷ František HELEŠIC, *Základy teorie 10-19*; Josef JONÁŠ, *Družstevnictví*, s. 7-8; Lidmila NĚMCOVÁ a kol., *Vybrané kapitoly*, s. 9-10; Karel PERNICA a kol., *Socialistické družstevnictví*, s. 10-13.

převážně fyzických osob, přijímajících družstevní ideu a z ní vyplývající principy spolupráce na základě svépomoci ke společnému prospěchu, nikoli s cílem maximalizovat zisk“.⁴⁸ Přičemž vyjmenoval také základní družstevní principy:⁴⁹

1. dobrovolnost,
2. materiální spoluúčast,
3. osobní a hospodářská rovnost členů,
4. vnitrodružstevní demokracie.

František Helešic ve své studii *Základy teorie evropského a českého družstevního práva* definuje družstevnictví následovně: „Družstevnictví je možno nazvat soubor určitých zásad a jejich promítnutí do jistých organizačních forem místní, oblastní, státní i mezinárodní nebo celosvětové úrovně. A v souladu s tím ekonomické i jiné – sociální, kulturní, výchovné nebo další aktivity kolektivů osob spojených určitými společnými zájmy.“⁵⁰ Činnosti družstva byly rozmanité: nákup potřeb pro zemědělce, odbyt jejich produkce, skladování, chov dobytka, výroba a zpracování mléka, šlechtitelství, mechanizace, meliorace atd.⁵¹

Éra družstevnictví přišla do Českých zemí ve 40. letech 19. století. Ačkoliv zprvu se prosazovaly především družstva úvěrová a spotřební.⁵² V Německu⁵³ výrazně ovlivnil družstevnictví Franz Hermann Schulze-Delitzsch, který kladl důraz na městská družstva řemeslníků a měl v plánu vybudovat obrovské průmyslové družstevní podniky. Vedle F. H. Schulze-Delitzscheho se proslavil v rámci úvěrového družstevnictví také Friedrich Wilhelm Raiffeisen.⁵⁴ A právě F. W. Raiffeisen se zaměřil na venkov, na kterém začal budovat družstva, jež sloužila k poskytování úvěru zemědělcům. Tato úvěrní zemědělská družstva začala vznikat od 60. let 20. století. Brzy se družstva tohoto

⁴⁸ Karel PERNICA a kol., *Socialistické družstevnictví*, s. 13.

⁴⁹ Tamtéž, s. 20-23.

⁵⁰ František HELEŠIC, *Základy teorie*, s. 20.

⁵¹ Lidmila NĚMCOVÁ a kol., *Vybrané kapitoly*, s. 17; Lidmila NĚMCOVÁ, Václav PRŮCHA (edd.), *K dějinám*, s. 17

⁵² Václav PRŮCHA a kol., *Hospodářské a sociální dějiny. 1. díl*, s. 141. První spotřební družstvo, které však bylo také družstvem úvěrním se nazývalo Prager Viktualien und Sparverein, založené v roce 1847. Lidmila NĚMCOVÁ, Václav PRŮCHA (edd.), *K dějinám*, s. 35. Jejich největší boom byl za Rakouska-Uherska až po roce 1867, na základě zákona o spolčovacím a shromažďovacím právu. Ladislav SIEBER, *Družstevnictví*, s. 16, 21.

⁵³ První dělnické spotřební družstvo vzniklo v Německu roku 1845. Ladislav SIEBER, *Družstevnictví*, s. 16.

⁵⁴ Lidmila NĚMCOVÁ, Václav PRŮCHA (edd.), *K dějinám*, s. 16; Josef PETRÁŇ, Lydia PETRÁŇOVÁ, *Rolník*, s. 197.

typu (často nesla přezdívku „raiffeisenky“) začala šířit i v ostatních zemích Evropy.⁵⁵ V Českých zemích byl jejich významným propagátorem dr. Cyril Kampelík.⁵⁶ Neúvěrní zemědělská družstva začala vznikat až v poslední třetině 19. století, jejichž průkopníkem se stalo Dánsko.⁵⁷

Roku 1873 byl v Rakousku-Uhersku vydán družstevní zákon, který vytvořil pevnou základnu pro vytvoření nových družstev. Ty však zprvu sloužily pouze jako záložny. Rakousko-Uherský družstevní zákon vycházel z německého družstevního zákona,⁵⁸ avšak na rozdíl od něj připouštěl zakládání družstev s ručením omezeným. Ve stejném roce však došlo k první celosvětové hospodářské krizi, v jejímž důsledku mizely potravní spolky.⁵⁹ Dalším důležitým mezníkem pro zemědělské družstevnictví je rok 1895, kdy byl založen Mezinárodní družstevní svaz. Od roku 1918 v Československu dochází k velkému množství zakládání družstev. Největším iniciátorem vzniku družstev byla agrární strana.⁶⁰ V Československu po roce 1918 existovaly tři druhy zemědělských družstev:⁶¹

1. úvěrní družstva (jinak také kampeličky nebo raiffeisenky)
2. neúvěrní družstva (dělila se na družstva skladištní a družstva výrobní)
3. jiná družstva (zde patřila družstva pomocná, a také tzv. zemědělská výrobní domkářská družstva)

Na podnět agrární strany byl v roce 1921 založený Centrokooperativ (neboli Svaz jednot hospodářských družstev), který sloužil jako vrcholný orgán československého zemědělského družstevnictví.⁶² Během První republiky se zemědělství slibně rozrůstalo.

⁵⁵ Johnston BIRCHALL, *The International Co-operative Movement*, Manchester 1997, s. 46. První „raiffeisenka“ v českých zemích byla založena v roce 1886. Ladislav František DVOŘÁK, *Zemědělské družstevnictví v republice Čsl.*, Praha 1934, s. 19. Ve Lhotce byla „raiffeisenka“ založena v roce 1895 rychtářem Vitkem. Vedl ji místní učitel František Prokš. Lhoteckou „raiffeisenku“ využívali také obyvatelé Hošťálkovic. AMO, Místní národní výbor Lhotka (dále jen AMO, MNV Lhotka), inv. č. 21; AMO, Místní národní výbor Hošťálkovice (dále jen AMO, MNV Hošťálkovice), inv. č. 18.

⁵⁶ Ladislav F. DVOŘÁK, *Zemědělské družstevnictví*, s. 12; František HELEŠIC, *Základy teorie*, s. 4; Ladislav SIEBER, *Družstevnictví*, s. 18-19. Podle dr. Cyrila Kampelíka se pak u nás často pojmenovávala tato družstva jako „kampeličky“.

⁵⁷ Lidmila NĚMCOVÁ, Václav PRŮCHA (edd.), *K dějinám*, s. 17.

⁵⁸ V Německu vyšel družstevní zákon roku 1867. Josef JONÁŠ, *Družstevnictví, Nástin dějin družstevního hnutí*, Praha 1952, s. 43.

⁵⁹ Velkým propagátorem potravních spolků byl František Ladislav Chleborád. Ladislav F. DVOŘÁK, *Zemědělské družstevnictví*, s. 15.

⁶⁰ Josef JONÁŠ, *Družstevnictví, Nástin dějin družstevního hnutí*, Praha 1952, s. 124-125.

⁶¹ Magdalena BERANOVÁ, Antonín KUBAČÁK, *Dějiny zemědělství*, s. 347-348.

⁶² Josef JONÁŠ, *Družstevnictví*, s. 125; Ladislav František DVOŘÁK, *Zemědělské družstevnictví*, s. 23; Václav PRŮCHA a kol., *Hospodářské a sociální dějiny. I. díl*, s. 143-144.

A to nejen díky odborníkům, podpoře ze strany státu, ale i díky svépomocnému zemědělskému družstevnictví. V roce 1925 dosáhlo československé zemědělství předválečné úrovně. V letech 1925-1930 ji dokonce předstihla o více jak čtvrtinu.⁶³ Zemědělství v ČSR však ovlivnila agrární krize, jejíž počátek je kladen od roku 1928. Spolu s touto krizí souvisí i zhroucení prodejních cen, čímž bylo zemědělství velmi poškozeno. Nicméně v roce 1932 bylo dosaženo vrcholného objemu celkového rozsahu výroby od vzniku Československé republiky.⁶⁴

Od Mnichovské dohody po rok 1945 stejně jako ostatní oblasti bylo i zemědělství podřízeno německému nacistickému diktátu. Němci se snažili o zabránění zemědělského majetku dvěma cestami. První byla vyvlastnění zemědělské plochy pro zřízení vojenských cvičišť, která se konala od roku 1940. Tato akce způsobila zemědělství největší škody. Druhou cestou bylo vnučování správ na zemědělské majetky. Na druhou stranu je třeba říci, že během Protektorátu Čechy a Morava bylo postupně odstraněno zadlužení venkova.⁶⁵

Po válce ovlivnilo budoucí zemědělství dvě důležité události. První byl zákaz obnovení agrární strany. Druhým byla připravovaná pozemková reforma.⁶⁶ Obrovský boom zažila zemědělská družstva v Českých zemích také od roku 1949 v rámci kolektivizace zemědělství.

1.5. Historie obcí (události před rokem 1945 ve zkratce)

Lhotka i Hošťálkovice svým umístěním patří z větší části pod hlučínské Slezsko, avšak malá část jejich území leží podle historických map na Moravě.⁶⁷ Obě obce se přitom nacházejí ve vzájemném těsném sousedství a spočívají na úrodné zemědělské půdě.

Hošťálkovice se rozprostírají na kopci, jež svírají dvě řeky Odra a Opava. Kdežto kolem Lhotky protéká pouze řeka Odra.

Dříve než se začnu věnovat primárnímu zaměření této diplomové práce, ráda bych poskytla pohled na minulost obcí. Historií Hošťálkovic se zabývalo několik

⁶³ Magdalena BERANOVÁ, Antonín KUBAČÁK, *Dějiny zemědělství*, s. 324.

⁶⁴ Václav PRŮCHA a kol., *Hospodářské a sociální dějiny, I. díl*, s. 165-169, 296.

⁶⁵ Jan Boris UHLÍŘ, *Protektorát Čechy a Morava v obrazech*, Praha 2007. Je zde soustředěn vynikající ikonografický materiál v podobě černobílých i barevných fotografií.

⁶⁶ Magdalena BERANOVÁ, Antonín KUBAČÁK, *Dějiny zemědělství*, s. 370-372.

⁶⁷ Aleš BINAR, *Hospodářský a sociální vývoj*, s. 34; [<https://lhotka.ostrava.cz/cs/o-lhotce/zakladni-udaje/lhotka-1>, odkaz aktivní dne 19. 7. 2018.]

badatelů, jako například Adolf Turek,⁶⁸ Jaroslav Bakala,⁶⁹ Karel Jiřík,⁷⁰ Vincenc Prasek⁷¹ či okrajově také Vilém Plaček.⁷² Na rozdíl od Hošťálkovic byla většina materiálů, týkající se období před druhou světovou, válkou zničena. Můžeme však čerpat z prací, jež byly napsány před těmito těžkými časy nebo z pozdějších kronik a pramenů, které během války nebyly ve Lhotce.

1.5.1. Lhotka

Nejstarší osídlení prostoru obce proběhlo již v mladém paleolitu. Podle vědců se jednalo o gravettien.⁷³

Lhotka, podle jejího názvu,⁷⁴ byla zřejmě založena už v období vrcholné kolonizace, tedy na přelomu 13. a 14. století.⁷⁵ Lhotka byla označována jako Lhotka u Hlučína, Lhotka pod Hošťálkovicemi nebo Závodní Lhotka. V blízkosti Lhotky, jež je předmětem mého zájmu, se nacházela ještě Čertova Lhota, která byla takto označována až do 17. století. Poté se její název změnil na Ostravskou Lhotu. Od roku 1901 se tato část Ostravy nazývá Mariánské Hory.⁷⁶

⁶⁸ Adolf Turek se narodil roku 1911 ve Vídni. Studoval v Brně historii a geografii. Byl historikem, archivářem, politikem Československé strany lidové, poslanec České národní rady a Sněmovny národů Federálního shromáždění za normalizace. Badatelsky se zaměřoval na dějiny Moravy. Adolf Turek zemřel roku 1998 v Opavě.

⁶⁹ Jaroslav Bakala se narodil roku 1931 v Rimavské Sobotě. Jaroslav Bakala byl historikem, který se zaměřoval na nejstarší dějiny Slezska, na počátek česko-polských vztahů a na vývoj rakouského Slezska ve 2. polovině 19. století. Vystudoval Masarykovu univerzitu v Brně. V roce 1989 se podílel na vzniku Slezské univerzity v Opavě. Zemřel 22. srpna 2008.

⁷⁰ Karel Jiřík, narozený roku 1930 v Janovicích na Úhlavou byl český historik a archivář. Vystudoval historii a archivnictví na filozofické fakultě Karlovy univerzity. Badatelsky se zaměřoval především na regionální historii Ostravska. Zemřel 25. května 2015 v Ostravě.

⁷¹ Vincenc Prasek byl slezský pedagog, jazykovědec, spisovatel, novinář a národní buditel narozený 9. dubna 1843 v Milostovicích. Stál u vzniku Matice opavské a stal se také jejím předsedou. Zaměřoval se na dějiny Moravy a Slezska. Redigoval časopis Selský archiv, který se zaměřoval na obecné i kulturní dějiny selského stavu na Moravě i ve Slezsku. Zemřel 31. prosince 1912 v Napajedlech.

⁷² Vilém Plaček se narodil 10. března 1928 v Hlučíně-Rovninách. Zpočátku svůj badatelský zájem zaměřoval na novodobé dějiny severní Moravy a Slezska, kterou postupně rozšířil studium starších a novodobých dějin Hlučínska.

⁷³ Gravettien je název pro období lovců mamutů ve střední Evropě. Gravettien probíhal přibližně v době 27 000 – 20 000 B. P. Během této kultury docházelo k rozvoji umění jak parietálního, tak i mobilního. Na Moravě a Dolním Rakousku se starší rozvinutá fáze gravettieniu nazývá pavlovien. Pavlovien byl vyvrcholením mladopaleolitického vývoje na Moravě. Lokality byly situovány do okolí velkých řek.

⁷⁴ AMO, MNV Lhotka, inv. č. 21: „*Olomoucký biskup jako majitel celého kraje poskytl zdejším českým a německým kolonistům určité výhody v podobě «lhoty». Podstatou této «lhoty» bylo osvobození kolonistů od všech nebo některých poddanských platů, dávek a robot na určitou dobu. Po uplynutí určené lhůty ustaly všechny dané výhody a «lhotáci» se stali obyčejnými poddanými.*“

⁷⁵ Jaroslav BAKALA, Karel JIŘÍK, *Dějiny Ostravy*, Ostrava 1993, s. 519.

Podle Lhotecké kroniky se jednalo o slovného panoše Štěpána Střely, jemuž Lhotka patřila.

⁷⁶ Tamtéž, s. 521.

První doložená písemná zmínka pochází z roku 1464. Lhotka v ní byla označena jako „*Lhotka podle Odry*“. Podle Josefa Pilnáčka již roku 1451 vlastnil Lhotku Štěpán Střela z Chechle, spolu s půlkou Svinova, Poruby.⁷⁷ Roku 1494 prodal Lhotku pod Hošťálkovicemi hejtmanu opavského knížectví Janu Trnkovi z Ratibořan. Jelikož hejtman vlastnil i panství hlučinské, stala se tak Lhotka již o 40 let dříve jeho součástí. V roce 1517 prodal Lhotku kníže těšínský a zemský hejtman Opavský Kazimír Těšínský spolu s ostatním zbožím hlučinským, zámek i město Hlučín, pustý hrad Landek, vesnice, Hať, velké Darkovice, Ludgeřovice Koblov, Petřkovice a Bobrovníky panu Bernardu ze Zvole. Roku 1542-1629 měli v držení panství páni Bruntálští z Vrba. V období let 1629-1727 pak náleželo panství hrabatům Gašinským z Gašina. Od nich koupil hlučinské panství Karel Antonín Gianini markýz Carpineti. V roce 1772 o něj v konkursním řízení přichází. Poté až do roku 1844 následovalo relativně rychlé střídání majitelů. Od roku 1844 byl majitelem Salomon Mayer svobodný pán Rothschild⁷⁸ a rodina Rothschildů zůstala majiteli až do počátku pozemkové reformy.

Během třicetileté války pustošila celý kraj bída, hlad a nemoci. V roce 1645 podle kroniky řádili Švédové nemilosrdně mezi obyvateli a pustošili i plenili Moravu Slezsko. Z té doby se dochovala pověst, že švédský král byl honěn a chycen na pozemcích u Odry, které patřily obci Lhotka. Od té doby se prý koná slavnost Honění krále.⁷⁹

⁷⁷ Josef PILNÁČEK, *Rody starého Slezska*, Brno 2010, s. 344. Od roku 1469 se psal jako Štěpán Střela z Třebovic a Chechle.

⁷⁸ Ačkoliv ve lhotecké kronice se uvádí Salomon Mayer von Rottschild jako vlastník Lhotky až od roku 1847.

⁷⁹ Slavnost byla pořádána vždy na svatodušní pondělí. Mládež ze Lhotky závodila na pastvisku na koních. Ostatní zvyklosti byly zapomenuty, protože pruské úřady se nedívaly příliš shovívavě na slovanskou tradici. V dřívějších dobách, se podle zápisu z kroniky, konalo Honění krále spolu s Hošťálkovicemi na společném pozemku u řeky Odry. Na vhodném místě byla do země zaražena tyč vysoká tak, aby na ní jezdec dosáhl. Na tyč byl připevněn hedvábný šátek. Jezdec, který šátek chytil, se stal po dobu jednoho roku králem. Členové družiny se scházeli již v sobotu a neděli u loňské královny, a tam se konala příprava slavnosti, pletly se věnce pro krále a královnu, zdobila se koruna příštímu králi. Průvod se řadil vždy z místa, kde bydlela loňská královna. Jezdci chytali šátek na neosedlaných koních. Podmínkou bylo, že jezdec musel být ze Lhotky. Od roku 1920 byl program pestřejší. Královská družina byla oblečena v hlučinských národních krojích. Za doprovodu hudby se pak šlo na pastvisko. Říkala se různá říkadla, tančila se slezská beseda. Závod jezdců se opakoval třikrát. Jezdec, který chytil při třetí jízdě šátek, rychle jel k vodě, seskočil z koně a šátek namočil v korytě vody. Ostatní jezdcí ho pronásledovali a snažili se šátek vítězi sebrat. Jakmile byl šátek namočen, stal se dotyčný králem a ostatní už ho nesměli pronásledovat. Poté následovala korunovace krále. Z družiny děvčat si král vybral svou královnu a hedvábný šátek daruje své královně. Pak odešel s celou družinou na předem určené místo, kde pokračovala zábava. Král měl povinnost na zábavě pohostit družinu. Proto se nejčastěji stával králem zámožný selský syn, který si to mohl dovolit. Slavnost pořádaly různé spolky, jako například hasiči, Sokol a jiné spolky v rámci osvětové besedy. Král obdržel od spolků na památku hodinky. AMO, MNV Lhotka, inv. č. 21. Tato slavnost se konala až do 60. let 20. století. K jejímu obnovení došlo až v roce 1993 a slavnost pokračuje s menšími úpravami až do dnešního dne.

V roce 1742 ovlivnila dosavadní vývoj obce Vratislavská a následně Berlínská mírová smlouva. Součástí pruské části Slezska se stala také Lhotka, a to až do roku 1920, kdy byla spolu s Hlučínskem navracena nově vytvořenému československému státu. Ač hranice mezi Moravou a Slezskem, resp. mezi územím rozdělující řeky Odry a Opavice, byly zrušeny, jak popisuje kronikář Karel Boháč, mezi obyvatelstvem nebyly stále příliš přátelské vztahy. Nadále se užívalo označení „*Prajzak-Cysarák*“.⁸⁰

Lhotka byla až do roku 1782 čistě zemědělskou vesnicí. Nález uhlí v sousedních obcích Petřkovice a Koblově zasáhl do jejích dlouho zavedených kolejí. Zpočátku se jednalo o malé plytké šachtice, avšak od roku 1830 byla vybudována jáma Ferdinandovo štěstí v Petřkovicích (později přejmenována jako jáma Anselm). K ní přibyla v roce 1891 jáma Oskar,⁸¹ jejíž část důlního pole zasahovala také do katastru Lhotky. To zcela změnilo charakter obce. Mnozí obyvatelé Lhotky totiž začali pracovat v dolech, kde měli lepší přivýdělek.

Od roku 1933 se začala stahovat nad Evropou mračna. V den konání československých voleb v roce 1935 zvítězili, stejně jako ve většině hlučínských obcí, henleinovci (neboli Sudetoněmecká strana, *Sudetendeutsche Partei* = SdP).⁸² Někteří občané Lhotky těsně před příchodem německé armády šli prapory s hákovým křížem a připravovali slavobrány. Po příchodu německé armády se začaly rušit československé úřady a česká škola. Během okupace byly zdejší děti „nuceny“ chodit do *Hitlerjugend* a *Bund der deutschen Mädel*. Na všech veřejných místech bylo zakázáno mluvit česky. Obyvatelé obce byli dobrovolně či nuceně posíláni do SS a SA. Jelikož se Hlučínsko stalo součástí Říše, byly hlídány přechody přes hranice. U Lhotky se nacházel jeden z přechodů. Jednalo se o převoz přes řeku Odru. V roce 1944 bylo okupované Hlučínsko cílem náletů. Obyvatelé Lhotky si proto kopali kryty u řeky, v lese.⁸³ V průběhu osvobození Hlučínska Rudá armáda bombardovala zbytek ustupujících německých vojsk, ale zničila tím především mnohé domy ve Slezsku. Přitom ani Němci

⁸⁰ AMO, MNV Lhotka, inv. č. 21. Prajzsko bylo označení Hlučínska, které se místy používá dodnes. Císaráky byli označováni obyvatelé za řekou Opava a Odra. Blíže: Vilém PLÁČEK, *Prajzáci aneb k osudům Hlučínska 1742-1960*, Hlučín 2000; Týž, *Prajzáci II aneb Hlučínsko ve staronové vlasti 1920-1938*, Háj ve Slezsku 2007; Týž, *Prajzáci III aneb k osudům Hlučínska v době nacistické okupace 1938-1945*, Opava 2016.

⁸¹ Ve lhotecké kronice se uvádí až rok 1893.

⁸² Dle výsledků voleb v roce 1935 drtivě zvítězila Sudetendeutsche Partei, která v Hošťálkovicích získala ve volbách do poslanecké sněmovny 395 hlasů z celkových 724 a ve volbách do senátu 321 hlasů z 608. MNV Hošťálkovice, inv. č. 22. Údaje o hlasování ve Lhotce se mi nepodařilo nalézt, ale jistě i zde drtivě zvítězila Sudetendeutsche Partei.

⁸³ Kronikář se zmiňuje o jednom z náletů. Proběhl 18. 12. 1944 americkými letouny. Nejhůře byla postižena horní část obce, pod Borkama. Nedlouho poté proběhl druhý nálet, který však zasáhl dolní část obce.

si nepočínali jinak.⁸⁴ Po skončení války zůstaly sovětské jednotky ve vesnici ještě 10 dní. Během tohoto času vyšetřovali členy SS a SA a sedláky, kteří se provinili vůči svým čeledínům za doby okupace.

1.5.2. Hošťálkovice

Stejně jako ve Lhotce, tak i v Hošťálkovicích probíhalo osídlení již v době mladého paleolitu. Konkrétně se jednalo o kulturu aurignacienu.⁸⁵ Víme to díky archeologickým výzkumům, které zde probíhaly od 50. let minulého století do počátku 21. století.⁸⁶ Z dob prehistorických pochází podle Adofla Turka i slovanská vesnice, díky jejímuž vůdci se vesnice pojmenovala. Jednalo se prý o jakéhosi Hošťálka (z německého jména Gottschalek).⁸⁷

O nejstarší písemné zmínce se nemůžou historikové shodnout. Adolf Turek ve svém článku uvádí jako nejstarší písemný doklad německy psanou listinu o dělení knížectví Opavského z roku 1377. Snaží se tím vyvrátit myšlenku jiných badatelů, které však nezmiňuje, že se nejedná o Hošťálkovy u Krnova.⁸⁸ Jaroslav Bakala, jenž se také Hošťálkovicím věnoval, v pozdější době tvrdil, že se nemůže jednat o Hošťálkovice u Ostravy, protože listina se zaměřuje pouze na vesnice ležící na pomezí Hlučínska

⁸⁴ AMO, MNV, inv. č. 21: „V ranních hodinách dne 30. dubna 1945 byl zahájen útok na naši osadu. Ustupující německé jednotky pronásledované sovětskými stíhačkami prchaly a vnikly do naší obce. --- Nastal těžký boj o naši vesnici, jenž skončil v poledne vítězstvím sovětských vojsk.“

⁸⁵ Aurignacien je první progresivní kulturou mladého paleolitu. V absolutní chronologii je to období přibližně 35 000-27 000 B. P. Byla rozšířena po celé Evropě a soudí se o ní, že jejími představiteli byli již Homo sapiens sapiens. Na Moravě je známa převážně z povrchových sběrů, ač je co do počtu jedním z nejrozšířenějších technokomplexů. S aurignaciem jsou spjaty také první umělecké projevy, jako jsou ženské symboly, obrysy zvířecích postav vrytých do kamenů, vyřezávané figurky zvířat a jiné. Je to období, kdy podle archeologů došlo k rychlejšímu vývoji člověka a jeho kultury. Jedná se například o zlepšení techniky lovu, přizpůsobování v nepříznivých podmínkách

⁸⁶ První archeologický výzkum vedl Karel Žebera v 50. letech 20. století na lokalitě v Hošťálkovicích zvaný Hladový vrch a Dubeček. O tuto lokalitu se poté na konci 60. let začal zajímat J. Homolka. Po něm zkoumal lokalitu Bohumil Klíma, ale ten prováděl pouze povrchové průzkumy lokality. Od 2. poloviny 80. let minulého století se pak o lom na katastru Hošťálkovic a obecně o lokalitu Hošťálkovic zajímal Petr Neruda. Srov. Karel ŽEBERA, *Československo ve starší době kamenné*, Praha 1955; Bohumil KLÍMA, *Pravěcí lovci na Ostravsku*, Archeologické rozhledy XXI, 1966, s. 583-595; Petr NERUDA, *Technologická analýza remontáže gravettienské industrie z lokality Hošťálkovice-Hladový vrch*, in: *Časopis moravského muzea – vědy společenské* 80, 1995, č. 1/2, s. 29-44; Petr NERUDA, *Paleolitická stanice na „Dubečku“ v Ostravě-Hošťálkovicích*, in: *Časopis moravského muzea – vědy společenské* 82, 1997, č. 1/2, s. 87-116; Petr NERUDA, Zdeňka NERUDOVA, *Archeologická sondáž na lokalitě Hošťálkovice II – Hladový vrch (o. Ostrava)*, in: *Acta historica et museologica Universitatis Silesianae Opaviensis*, řada C, Opava 2000, s. 116-122.

⁸⁷ Adolf TUREK, *Z minulosti Hošťálkovic*, nestránkováno.

⁸⁸ Tamtéž.

a Krnovska. Navíc obec Hošťálkovy u Krnova byla ještě roku 1478 evidována v opavských zemských deskách jako Hošťálkovice.⁸⁹

V roce 1413 byl v opavských zemských deskách zápis o šlechtici Artlebovi de Hoszczalkow. Opět však není jisté, zda se jedná o šlechtice z Hošťálkovic u Ostravy nebo Krnova. První opravdu doložitelný majitel panství Hošťálkovic byl Mikuláš Zajíček z Hošťálkovic.⁹⁰ Kdy přesně se stal majitelem obce, však známo není. Josef Pilnáček uvádí, že s jistotou už zde rod Zajíčků z Hošťálkovic byl v roce 1464, ačkoliv například Karel Jiřík⁹¹ či Jan Kapras uvádí již rok 1434.⁹² Podle Karla Jiříka je to navíc první spolehlivé datum existence vesnice. Rod Zajíčků z Hošťálkovic měl v držení panství až do roku 1502. A právě tento rod si na konci 15. století nechal v Hošťálkovicích vybudovat tvrz.⁹³ Kde však byla, se dnes již neví.⁹⁴ Dalším důležitým rodem, jenž se zapsal do dějin Hošťálkovic, byl rod ze Zvole,⁹⁵ přitom prvním majitelem byl Bernard ze Zvole a na Hlučíně, čímž se Hošťálkovice staly od roku 1936 součástí hlučinského panství. Součástí hlučinského panství byly Hošťálkovice až do roku 1809, kdy je odkoupil Florián Josef Langer. Jeho syn je však prodal již v roce 1832 moravskoslezskému obchodníkovi Antonínovi Josefu Römischovi. Obchodník Römisch si nechal uprostřed dvora vystavět zámek.⁹⁶ Avšak ani tento muž jej neměl v držení dlouho, protože roku 1847 Hošťálkovice koupil Salomon Mayer svobodný pán Rothschild. Zámek od té doby začal sloužit pouze hospodářským účelům.⁹⁷

Významnou událostí, jež zasáhla Hošťálkovice, byl výsledek počátku války o rakouské dědictví neboli tzv. první slezská válka. V červnu 1742 byla Marie Terezie

⁸⁹ Jaroslav BAKALA, *Středověké osídlení levobřežního Ostravska*, Ostrava sv. 14, Sborník příspěvků k dějinám a výstavbě města, Ostrava 1987, s. 132.

⁹⁰ Josef PILNÁČEK, *Rody*, s. 396.

⁹¹ Jaroslav BAKALA, Karel JIŘÍK, *Dějiny*, s. 498.

⁹² Roku 1434 koupil Mikuláš Zajíček z Hošťálkovic ves Martinov.

⁹³ Jakub IVÁNEK, *Ostravské zámky aneb panská sídla a boj o jejich zachování*, Ostrava 2007, s. 7.

⁹⁴ Ačkoliv dle G. H. „v roku 1377 nebo tak nějak, když Hošťálkovice vznikly a tam, jak je ten zámeček, tak uprostřed něj byla tvrz. Tam byla za TAZMA udělaná mléčnice. A uprostřed zámečku byl sklep a tam všichni tvrdili, že ta tvrz, něco jako rozhledna, tam měla být.“

⁹⁵ Josef PILNÁČEK, *Rody*, s. 407.

⁹⁶ Jakub IVÁNEK, *Ostravské zámky*, s. 7. „Šlo o nevelkou jednopatrovou budovu obdélného půdorysu s nízkou sedlovou střechou. Byla vystavěna v empírovém slohu, ale nenesla téměř žádné výrazné architektonické prvky – jen nároží byla zdobena bosáží (nápodoba kamenných kvádrů) a z průčelí na východě vystupoval malý balkónek.“

⁹⁷ Tamtéž, s. 7-8. Zámek sloužil do První republiky k hospodářským účelům. Těsně před válkou začal být používán k bytovým účelům, což trvalo až po 70. léta 20. století. V té době se již pramálo udržoval a až do sametové revoluce tomu nemělo být jinak. Proto, když jej od prosince roku 2002 začala obec přestavovat, musela změnit kvůli statickému charakteru objektu. Proto v dnešní době nemá vzhled empírového sídla.

donucena přistoupit na uzavření míru s Pruskem. Proto byla ve Vratislavi podepsána 11. června předběžná mírová smlouva. Na jejím základě habsburská panovnice musela předat pruskému králi Kladsko a skoro celé Slezsko, bez opavského, krnovského a těšínského knížectví (později nazývané jako Rakouské Slezsko, někdy též označení České Slezsko).⁹⁸ Toto ustanovení pak bylo stvrzeno konečnou mírovou smlouvou v Berlíně 28. července 1742. Jelikož Hošťálkovice v té době patřily rodu ze Zvole, jenž byl vlastníkem i hlučínského panství, staly se spolu s ním součástí Pruska.

Stejně jako Lhotka si také Hošťálkovice do 19. století zachovaly zemědělský charakter. Ten změnil rozvoj těžby uhlí a průmyslu v okolních obcích ostravské aglomerace. Stále více obyvatel Hošťálkovic začalo pracovat v nově vzniklých dolech a továrnách a o zemědělství se přestalo zajímat.

Hošťálkovice byly připojeny zpátky k českému státu až v roce 1920. Právě v tomto roce bylo připojeno k nově vzniklé Československé republice Hlučínsko na základě 83 článku Versaillské smlouvy⁹⁹ z 28. června 1919, která vstoupila v platnost 10. ledna 1920. Hlučínsko bylo připojeno k Československu 4. února 1920.

Již v říjnu 1938 na základě Mnichovské dohody bylo odevzdáno do rukou Německé říše české pohraničí a spolu s ním také Hošťálkovice.¹⁰⁰ Hlučínsko bylo pokládáno za „*staré území německé říše a obyvatelstvu Hlučínska vnucena říšská příslušnost a německá národnost.*“¹⁰¹ Kronikář Teodor Stoniš zpětně popsal události během druhé světové války v obci.¹⁰² Podle jeho slov zabrali němečtí okupanti obec

⁹⁸ Hranicí se staly řeky Opavice a Odry.

⁹⁹ Versaillská smlouva, článek 83: „*Německo se vzdává ve prospěch státu československého všech práv a právních titulů na část území slezského takto vymezenou: počínaje od bodu položeného asi 2 km na jihovýchod od Ketře (Katscher), na hranicích mezi krajem hlubčickým a ratibořským: hranice mezi těmito dvěma kraji; poté stará hranice mezi Německem a Rakouskem-Uherskem až k bodu ležícímu na Odře přímo na jih od železnice Ratiboř-Bohumín; poté směrem severozápadním až k bodu ležícímu asi 2 km na jihovýchod od Ketře: čára, jež bude určena na místě samém a která míjí na západě Chřenovice (Kranowitz) ... Německo prohlašuje již nyní, že se zřiká ve prospěch státu československého všech práv a právních titulů na část kraje hlubčického, ohraničenou, jak uvedeno níže, pro případ, že by konečným stanovením hranic mezi Německem a Polskem řečená část tohoto kraje byla odloučena od Německa: počínaje od jihovýchodního konce výběžku staré rakouské hranice, ležícího asi 5 km na západ od Hlubčic, směrem na jih a až k bodu, kde se stýká s hranicí mezi krajem hlubčickým a ratibořským: stará hranice mezi Německem a Rakouskem-Uherskem; poté na sever správní hranice mezi kraji hlubčickým a ratibořským až k bodu ležícímu asi 2 km na jihovýchod od Ketře; odtud na severozápad a až k bodu, od něhož vychází toto ohraničení: čára, jež bude určena na místě samém a která míjí na východě Ketř.*“

Hlučínsko se nacházelo v jižní části okresu Ratiboř.

¹⁰⁰ Hlučínsko bylo připojeno 8. října 1938 k Říši v rámci tzv. pátého pásma. Němci měli v plánu s navrácením Hlučínska Pruskému Slezsku. Od 8. října se stalo Hlučínsko součástí okresu Ratiboř v opolském vládním obvodu říšské župy (provincie) Slezsko. Od roku 1941 Říšská župa Horní Slezsko.

¹⁰¹ AMO, MNV Hošťálkovice, inv. č. 22.

¹⁰² Tamtéž.

Hošťálkovice 9. října 1938.¹⁰³ Období okupace je také podle Teodora Stoniše dobou největší germanizace obce, která však nepostihla jen Hošťálkovice, nýbrž celé Hlučínsko.¹⁰⁴ Mnoho obyvatel obce pak dobrovolně vstupovalo do vojenských formací SS a SA. Ti, kteří nevstoupili dobrovolně, tam byli násilím rekrutováni. Někteří však přeběhli nebo byli zajatí československou zahraniční armádou. Podle vyprávění Teodora Stoniše byl nejkrutějším obdobím války duben 1945. Ustupující Němci pálili stavení, sovětské letectvo shazovalo bomby na ustupující říšskou armádu. „*V noci z 30. dubna na 1. květen 1945 přehnala se sovětská Rudá armáda naší obcí a vyčistila ji od nepřítele, který prchal směrem ke Třebovicím.*“¹⁰⁵

¹⁰³ Tamtéž: „Na rozcestí obce u hřbitova bylo okupační vojsko očekáváno četnými našimi občany a školní mládeží. Místní farář, P. Kaluža pronesl k okupantům uvítací proslov. Tehdejší starosta obce, p. Ant. Řeha, předal jim pak správu obce, z níž byl jimi sesazen.“

¹⁰⁴ Tamtéž: „Školy byly pouze německá a česká řeč byla zakázána. Nedodržení zákazu bylo pokutováno až 10 ŘM.“

¹⁰⁵ AMO, MNV Hošťálkovice, inv. č. 22.

2. Události od konce války po rok 1959

Jedna z událostí, která výrazně ovlivnila zemědělství po druhé světové válce, byla pozemková reforma. V literatuře byl za dob komunismu popisován její „demokratický charakter“. Avšak většina autorů pozapomněla zmínit to, že vyústila v kolektivizaci roku 1949. Pozemková reforma se spolu s dalšími záležitostmi začala probírat v roce 1942. Dne 19. října 1942 byl podán první návrh zemědělského programu. Ten měl zabránit šíření komunismu. Existovaly dva důvody, proč politici chtěli provést novou pozemkovou reformu. První důvod byl kvůli posunu politického klimatu vlevo. To znamenalo, že půda se měla vrátit malorolníkům. Druhý aspekt byl národní. Pozemková reforma byla ukotvena v Košickém vládním programu.¹⁰⁶ Samotná pozemková reforma v Československu probíhala ve třech etapách. V letech 1945-1946 probíhala první etapa. Na základě *Dekretu presidenta republiky ze dne 21. června 1945 o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa*,¹⁰⁷ mělo dojít ke konfiskaci půdy bez náhrady. Tato půda pak měla být přidělena českým a slovenským občanům.¹⁰⁸ Druhá etapa byla revizí pozemkové reformy z let 1919-1938. Návrh na revizi byl přednesen tehdejším ministrem zemědělství Júliusem Ďurišem 24. 9. 1946. Své myšlenky pak formuloval do tzv. Hradeckého programu.¹⁰⁹ Revize pozemkové reformy byla nakonec s menšími

¹⁰⁶ Košický vládní program, XI. část.

¹⁰⁷ Jednalo se o Dekret č. 12/1945 Sb.

¹⁰⁸ *Dekret č. 12/1945 Sb.*, §7; Košický vládní program, XI. část; Jan RYCHLÍK, *Pozemková reforma v českých zemích v letech 1945-1948*, in: Ivo Frolec (ed.), *Zemědělství na rozcestí 1945-1948*, Uherské Hradiště 1998 (= Studie Slovákého muzea 3), s. 5-22; Lubomír SLEZÁK, *Vratká stabilita poválečného zemědělství*, in: Ivo Frolec (ed.), *Zemědělství na rozcestí 1945-1948*, Uherské Hradiště 1998 (= Studie Slovákého muzea 3), s. 94-102. Byli upřednostňováni především bezzemci a malorolníci. Byl to tedy zásadní rozdíl proti pozemkové reformě konané za První republiky. Tehdy se totiž skrze ni snažili vytvořit silné střední hospodářství. Kdežto reforma od roku 1945 preferovala malé usedlosti. Pozemková reforma po druhé světové válce také vyústila ve vnitřní migraci. Německé a maďarské obyvatelstvo, kterému byl odebrán pozemek, se stěhovalo z pohraničí pryč (pro Čechy transfer, odsun, vysídlení, pro Němce vyhnání, die Vertreibung). Na jejich místo pak přicházeli bezzemci, kteří však o tamních klimatických i zemědělských podmínkách neměli příliš mnoho informací. Navíc také mnoho z nich nebylo schopno úspěšně řídit samostatné hospodářství. To pak přinášelo spoustu těžkostí, zejména v horských oblastech během dlouhé zimy. Dalším problémem bylo to, že nově příchozí obyvatelé mnohdy dlouho v pohraničí nezůstali a vrátili se rychle zpět do vnitrozemí. V roce 1946 dokonce odešlo více lidí z pohraničí, než se tam odstěhovalo. To mělo za následek pustnutí usedlostí.

¹⁰⁹ Šlo o zemědělský program KSČ vyhlášený J. Ďurišem 4. 4. 1947. Ministr v něm přednesl šest požadavků: ukončit konfiskaci půdy, provést revizi prvorepublikové pozemkové reformy, odkupovat a prodávat půdu nad, ale také pod 50 ha, ústavně celý proces zabezpečit.

úpravami schválena. Od 10. března 1948 došlo ke třetí etapě, během které se změnila velikost zabírané půdy, ve smyslu Hradeckého programu.¹¹⁰

Po druhé světové válce nebyla obnovena Republikánská strana zemědělského a malorolnického lidu (zkratkou RSZML, někdy též RSZaML), zkráceně agrární strana. Byla to velmi významná událost pro budoucí vývoj zemědělství. Za První republiky totiž právě agrární strana znemožňovala na venkově více se rozpínat komunistické straně.¹¹¹

V listopadu 1948 stanovilo plenární zasedání ÚV KSČ politickou zásadu, že budování socialistické přestavby našeho zemědělství se bude řídit podle sovětského příkladu marxisticko-leninským učením o budování socialismu. Na jeho základě se začal v prosinci téhož roku projednávat zákon o jednotných zemědělských družstvech, jenž vešel v platnost 23. února 1949.¹¹² Toto rozhodnutí bylo proti jejich tvrzení v letech 1945-1948, že v Československu nebudou zakládány kolchozy podle sovětského vzoru.¹¹³

V každé obci mohlo vzniknout pouze jedno JZD.¹¹⁴ K založení družstva byl potřeba přípravný výbor, jenž se měl skládat z 5 až 10 členů. Členem se mohl stát každý rolník, který zaplatil vstupní podíl.¹¹⁵ Ten se pohyboval od 100 do 500 Kčs.¹¹⁶ Tím, že nebylo třeba při vstupu do družstva povinného vkladu nebo ručit majetkem se urychlila kolektivizace. Počet členů také vzrostl o zemědělce, kteří byli v dřívějších družstvech. Pokud neohlásili vystoupení, byli automaticky převáděni do nově zakládaných JZD.

¹¹⁰ Třetí etapa byla provedena na základě zákona č. 46/1948 Sb. o nové pozemkové reformě. Výkup půdy byl prováděn u pozemku, který přesahoval 50 ha.

¹¹¹ Jaroslav ROKOSKÝ, *Rudolf Beran a jeho doba. Vzestup a pád agrární strany*, Praha 2011; Týž, *Zákaz agrární strany a pokusy o její obnovení v letech 1945-1948*, in: Ivo Frolec (ed.), *Zemědělství na rozcestí 1945-1948*, Uherské Hradiště 1998 (= Studie Slovákého muzea 3), s. 77-89.

¹¹² Jednalo se o zákon č. 69/1949 Sb. o jednotných zemědělských družstvech. Úkolem bylo zkvalitnění zemědělství a ukončení jeho roztržitosti. Před rokem 1949 se Československo vyznačovalo velkou roztržitostí pozemkové držby. Vstup měl být dobrovolný. Kromě zemědělských činností se JZD mělo věnovat zvyšování kulturní a sociální úrovně venkova a péči o ulehčení práce venkovským ženám. Více informací k činnosti, povinnostem a právům družstva obsahovaly stanovy, které vydávala Ústřední rada družstev se svolením ministerstva zemědělství. Jednotné zemědělské družstvo mělo nahradit veškeré dosavadní typy družstev. Výjimkou byly spotřební, řemeslnická, živnostenská a bytová družstva. Tento zákon byl 17. března 1949 rozšířen o nařízení ministra zemědělství č. 75/1949 Sb. Jak zákon, tak nařízení zrušily družstevní zákon z roku 1873.

¹¹³ Jiří PERNES, *Kolektivizace zemědělství.*, s. 5-6.

¹¹⁴ Pokud ministerstvo zemědělství nepovolí výjimku.

¹¹⁵ Jiřina JUNĚCOVÁ, Jana PŠENÍČKOVÁ, *Zemědělské družstevnictví. Kolektivizace zemědělství. Vznik JZD 1948-1949*, Praha 1995, s. 74. Dne 8. března 1948 V. Sova nechal rozeslat informace o zakládání JZD: „Členy mohou být i nezemědělci: dělníci, živnostníci atd. Členy mohou být i vesničtí boháči (nechceme je předem stavět proti družstvu, sami se odhalí před družstvem, rozvracet mohou stejně dobře mimo družstvo jako uvnitř družstva, výhody plynoucí z členství se vyváží většími povinnostmi). Boháče však nepostíme do vedení JZD ...“ Nejčastěji se však jednalo o kovorolníky, bezzemky a drobné rolníky.

¹¹⁶ Václav PRŮCHA a kol.: *Hospodářské a sociální dějiny. 2. díl.*, s. 354.

Ve své knize rozdělil Václav Průcha období kolektivizace v letech 1949-1960 na tři etapy. Jednalo se o první vzestupnou vlnu (1949 - počátek 1953), stagnaci a částečný odliv (1953 - 1955) a druhou vzestupnou vlnu (1955 - 1960).¹¹⁷

Od jara 1949 začala vznikat jednotná zemědělská družstva. V této fázi byla vytvořena JZD I.¹¹⁸ anebo II.¹¹⁹ typu. Jednalo se o typy, které měly zajistit přechod k zespolečenštění rostlinné výroby se soukromou živočišnou výrobou. Převažoval zde individualismus. Také se začala zakládat tzv. vzorná JZD, ve kterých se testovala úspěšnost kolektivní práce během žní. Mnoho zemědělců však stále raději hospodařilo soukromě a snažilo se vyhnout vstupu do JZD. Protože však ani vláda nechtěla ustoupit v zakládání družstev, k přijímání nových členů bylo povoleno užívat nátlak. V letech 1953-1959 byly zavedeny povinné dávky, které museli platit jak soukromí zemědělci, tak družstva, přičemž byla zvýhodňována družstva.¹²⁰ V některých částech Československé republiky docházelo až k fyzické či psychické šikaně rolníků, kteří odmítli vstoupit. Komunisté navíc rozdělili zemědělce na vesnické boháče (užívá se také označení kulak)¹²¹ a ty ostatní. Aby obě skupiny donutili ke vstupu do JZD, postihovali je mimo jiné různými trestními sankcemi od zabavení majetku, živého i neživého inventáře, až po uvrhnutí do vězení. V některých případech dokonce i tresty smrti. Zprvu se tato opatření týkala pouze velkých sedláků, později se však zaměřovala také i na ostatní nedružstevní zemědělce.

¹¹⁷ Václav PRŮCHA a kol.: *Hospodářské a sociální dějiny. 2. díl*, s. 358.

¹¹⁸ Družstvo tohoto typu mělo společnou organizaci osevu a sklizně, aniž by byly rozorány meze a sceleny pozemky. K plnění rostlinné výroby členové užívali jak svých vlastních, tak družstevních strojů. Živočišná výroba byla soukromá. Byla to nejjednodušší forma družstva.

¹¹⁹ Pod II. typ spadala družstva, v nichž došlo k rozorání mezí a scelení pozemků. Živočišná výroba zůstala nadále soukromou.

¹²⁰ Václav PRŮCHA a kol.: *Hospodářské a sociální dějiny. 2. díl*, s. 436-438.

¹²¹ Komunisté dlouho uvažovali, koho označit za kulaky. Padly různé názory, například, že kulak je rolník s výměrou půdy nad 20 ha a ten, kdo neplní kontingent nebo ten, kdo si může dovolit zaměstnat námezdní sílu. Nakonec se pod označením kulak skrýval každý zemědělec, který vadil komunistické straně a jejím členům. Tažení proti nim probíhalo od 22. listopadu 1951 pod názvem „Akce kulak“ nebo také „Akce K“. Již 22. dubna 1952 byla kvůli politickým a organizačním problémům pozastavena. Akce byla obnovena 1. listopadu 1952 a trvala až do léta 1953. Nejdrastičtější projevem tohoto počínání byl atentát 2. července 1951 na čtyři funkcionáře v obci Babice poblíž Moravských Budějovic. Nenávist ke kulakům rozněcoval také tisk. Srov. Nová svoboda, Rudé právo. V roce 1957 se změnil přístup ke kulakům. Do 1. poloviny 50. let nebylo možné, aby vesnický boháč vstoupil do JZD. Avšak od roku 1957 ministr zemědělství Bakula přiznal, že je možno je přijímat, ale jen ve výjimečných případech. Avšak jejich počáteční vklad měl být vyšší než u ostatních rolníků. Navíc komunistické vedení upozorňovalo na odlišování kulaků od středních zemědělců. Stále tu však byly policejní zásahy proti „kriminálním“ skupinám kulaků, které chtěly sabotovat činnost jednotných zemědělských družstev. Touto problematikou se zabývá většina kvalifikačních prací zaměřených na JZD v 50. letech, ale také literatura. Karel JECH, *Kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy*, Praha 2008; Miloslav RŮŽIČKA, *Vyhnaní*; Petr BLAŽEK, Karel JECH, Michal KUBÁLEK, *Akce „K“*, Praha 2010; Viera HLAVOVÁ, *Kulak – triedny nepriateľ*, „Dedinský boháč“ v kontexte kolektivizácie na Slovensku (1949-1960), Bratislava 2010; Miloslav RŮŽIČKA, *Vyhnaní 2*.

Od roku 1951 pak nově založená družstva začínala rovnou typem III.¹²² nebo IV.¹²³

Při zakládání družstev nebyla zemědělcům vždy jasně předložena vize budoucích JZD. Proto se stávalo, že v prvním období své činnosti byla JZD nesprávně orientována. Zemědělci zřizovali například prádelny, kulturní domy nebo prováděli jiné činnosti, které nesouvisely se zemědělskou výrobou jako hlavní činností, což celkem komplikovalo jejich vývoj. Navíc si členové neuvědomovali, že se svou pozicí jsou také zodpovědní za správné provádění úkolů a ochranu družstevního majetku.

Dalším problémem bylo opomíjení zkušených a vlivných zemědělců ve prospěch nezemědělců, kteří však měli správnou stranickou legitimaci.

Nejrychleji byla zakládána JZD v pohraničních oblastech a v okolí velkých průmyslových center, především Prahy, Brna a Ostravy. Naopak obtížně vznikala v oblastech s tradičním vyspělým zemědělským družstevnictvím, jako byly například jižní Čechy.

Druhá etapa začala v 1. polovině roku 1953. Rokem 1953 začala nová vnitřní i zahraniční politika KSSS a celého Sovětského svazu, označována pod pojmem Nový kurs.¹²⁴

Od podzimu roku 1953 až do léta 1954 se objevila ve vývoji zemědělského družstevnictví určitá krizová situace. Byla vyvolána odporem k tvrdému postupu kolektivizace, neuspokojivými výsledky hospodaření, pozitivní přístup vedení KSČ k přechodu občanů ze zemědělské výroby, resp. JZD do průmyslu, ale také liberalizací politiky po smrti J. V. Stalina a Klementa Gottwalda. Proces kolektivizace se začal zpomalovat a JZD se začala rozpadat již na začátku roku 1953. Určitý podíl na obrovském odchodu zemědělců z družstev měl i projev prezidenta Antonína Zápotockého v srpnu 1953 na přehradě Klíčava, v němž prohlásil, že násilně založená JZD dávají špatný příklad socialistickému družstevnictví a nikomu nebude bránit, pokud bude chtít z družstva odejít. Ačkoliv, jak sám později uváděl, jeho projev neměl být považován za souhlas s odchodem družstevníků, a ani povel k tomuto činu.¹²⁵

¹²² Zahrnoval družstva, která měla společnou rostlinnou a živočišnou výrobu. Navíc největší část zisků získávali družstevníci za práci ve společné výrobě. Což byl rozdíl oproti I. a II. typu. Dalším rozdílem bylo, že každý člen měl možnost vlastnit svůj vlastní záhumenek. Jeho velikost určovalo družstvo.

¹²³ IV. typ JZD byl podobný tomu III. Rozdílem bylo to, že družstevníci byli odměňováni za množství a kvalitu vykonané práce v družstvu.

¹²⁴ KSSS se snažila o zmírnění mezinárodního napětí, snížení nákladů na zbrojení a uklidnit situaci v satelitních státech. Mimo jiné mezi to patřilo i zmírnění zemědělské politiky, která usilovala o rychlou kolektivizaci i násilnými prostředky. Hlavním představitelem o prosazení Nového kursu v Československé republice byl Antonín Zápotocký. Ne všem představitelům KSČ se však nová politika Sovětského svazu líbila. Nespokojeni byli například Václav Kopecký či Antonín Novotný.

¹²⁵ Jiří PERNES, *Kolektivizace zemědělství.*, s. 20.

V letech 1954 a 1955 KSČ (doba dvou ročních plánů po první pětiletce) začala tolerovat soukromé zemědělce, kteří hospodařili vedle JZD a státních statků. Dokonce je i podporovala. Tato politika se československým komunistům vyplatila v roce 1956, kdy v Polsku a Maďarsku probíhaly protikomunistické protesty.

Dne 26. června 1957 schválil sekretariát ÚV KSČ politicko-organizační opatření k urychlení kolektivizace. Komunisté usilovali především o získání tzv. středních rolníků.¹²⁶ Aby je přilákala, vedení KSČ prohlásilo, že je jim třeba svěřovat odpovědné funkce po vstupu do JZD. XI. sjezd KSČ za nejdůležitější úkol strany pokládal samostatnost Československé republiky v základních potravinách pro obyvatelstvo. Základním předpokladem pro splnění tohoto úkolu bylo dokončení kolektivizace zemědělství do konce roku 1960. Navíc muselo zemědělství projít komplexní mechanizací a chemizací. To se ukázalo jako problém, protože jen od 1. ledna do července 1958 přibylo 830 nových JZD. Na počátku roku 1960 pak bylo nad 80 % zemědělců členy jednotných zemědělských družstev.¹²⁷ V červenci 1960 vyhlásil Antonín Novotný, že „*po patnácti letech velkého úsilí a bojů socialismus v naší vlasti zvítězil.*“¹²⁸

2.1. Lhotka

Během druhé světové války bylo ve Lhotce zničeno 15 rodinných domků a 5 stodol.¹²⁹ Do konce války byla většina místních zemědělců zadlužena. Nicméně se v obci rozvinul obchod na černém trhu, který většinu zemědělců oddlužil. Přesto všechno zemědělství až do roku 1949 probíhalo stejně jako před válkou. Tudiž s „nadvládou boháčů“, pro které pracovali lidé z vesnice.¹³⁰ Po druhé světové válce se konaly soudy proti sedlákům, kteří se chovali špatně vůči svým pacholkům a děvečkám.¹³¹ Jiné provinění

¹²⁶ Jednalo se o zemědělce s výměrou půdy od 5 do 15 ha.

¹²⁷ Největší část soukromých zemědělců však byli kovozezemělci, kteří pracovali v průmyslu nebo jiných podnicích a obdělávali přitom od 0,5 do 1 ha půdy.

¹²⁸ *Projev soudruha Antonína Novotného*, Rudé právo, 10. července 1960, roč. 40 (63), č. 190, s. 1. A z Československa (ČSR) se stala Československá socialistická republika (ČSSR).

¹²⁹ AMO, JNV-MěNV Ostrava, kart. č. 686, inv. č. 1244. Nejvíce bylo poškozeno bývalé fojtství. Rodinné domy byly znovu postaveny, ale stodoly byly obnoveny pouze 3. Na jejich obnově se podíleli místní zemědělci v rámci přidružené výroby.

¹³⁰ Paní V. K. při rozhovoru vzpomínala na zemědělství v období před rokem 1949: „*Ještě před vznikem JZD jsem pracovala u sedláka Sýkory, kde jsem se starala o krávy. Pak jsem přešla k sedláku Riedlovi. Zde jsem se starala o jalovice. Byla jsem služebná v zemědělství. Jakmile Riedl dal své krávy do majetku JZD, přešla jsem s nimi do JZD.*“

¹³¹ Výjimkou bylo trestní stíhání Petra Lindnera, původně Lišky, za účast v NSDAP a odcizení obecní pokladny. AMO, MNV Lhotka, inv. č. 21.

snad ani nemohlo být vzneseno, jelikož většina obyvatel Lhotky se hlásila roku 1938 k nacistickému Německu, a tudíž by musela být souzena skoro celá obec.¹³²

Na počátku června 1945 byla ve Lhotce založena základní organizace komunistické strany. Jejím předsedou se stal Alois Lhotský.

O založení družstva začali obyvatelé Lhotky, především tedy kovozezemědělci a zemědělci, uvažovat nejspíš již od vydání zákona č. 69/1949 Sb. o jednotlivých zemědělských družstvech v březnu 1949. Nicméně první písemné zmínky o debatě, jež se zabývala vznikem JZD v obci, máme až z 9. srpna 1949.¹³³ Přípravný výbor se skládal z 10 členů.¹³⁴ Příslušníci tohoto výboru počítali, že v družstvu bude zpočátku celkem 40 členů.¹³⁵ Největší agitátor a zastánce zřízení JZD v obci byl Karel Boháč.¹³⁶ Od srpna se tedy snažili přívrženci JZD, v čele s Karlem Boháčem, přesvědčit pro svou věc co nejvíce rolníků a kovorolníků.¹³⁷ Zaměřili se hlavně na přesvědčování větších zemědělců.¹³⁸

Oficiální jednání s Okresní radou družstev v Ostravě o vzniku družstva byla dokončena schválením a ustanovením Jednotného zemědělského družstva Lhotka II. typu. Tato událost zasáhla obec 19. září 1949.¹³⁹

JZD hospodařilo především na pozemcích bývalého fojta Rudolfa Wittka.¹⁴⁰ Dále pracovali na obecních pozemcích a pozemcích vložených členy.¹⁴¹ Majetek

¹³² Není však s podivem, že se občané Lhotky hlásili k nacistickému Německu, když uvážíme, že byli tak dlouhou dobu (od 1741) pod nadvládou Pruska, a tudíž měli k Německu blízko.

¹³³ AMO, JZD Lhotka, inv. č. 1. Jedná se o první schůzi přípravného výboru. Jelikož jsou zde již rozdělené funkce, dedukujeme z toho, že o družstvu muselo být diskutováno již dříve.

¹³⁴ Tamtéž; ZAO, KSOPR, kart. 101, inv. č. 1251, sign. Dz33. V zápise schůze ze dne 9.8.1949 je napsáno 13 členů přípravného výboru, ale zapisovatel zmiňuje, že se třemi členy se již v té době nedalo počítat.

¹³⁵ AMO, JZD Lhotka, inv. č. 1.

¹³⁶ AMO, MNV, inv. č. 21. Karel Boháč byl také místním kronikářem. V tomto úřadě zůstal až do roku 1960. Popsal tak i v kronice události JZD od jeho počátků. Stal se také prvním předsedou družstva.

¹³⁷ Kovorolníci nebo také kovozezemědělci jsou osoby, jež mají trvalé zaměstnání mimo zemědělství. V blízkosti Ostravy se jednalo především o zaměstnání v oblasti průmyslu. Tito lidé však současně vlastnili na vesnici domek, popř. malé hospodářství.

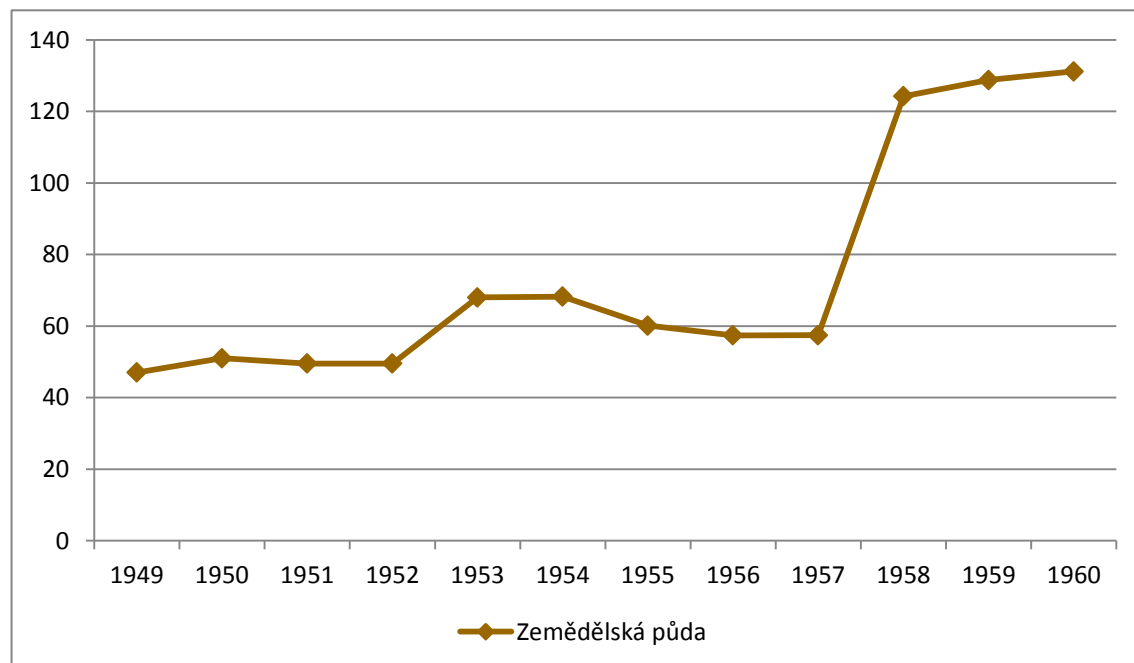
¹³⁸ AMO, JNV-MěNV Ostrava, kart. 686, inv. č. 1244. AMO, Jednotné zemědělské družstvo Lhotka, inv. č. 1; AMO, MNV Lhotka, inv. č. 21. Na základě pramenů, ale také výpovědi respondentů se můžeme dozvědět, že ve Lhotce před rokem 1945 několik majitelů velkých statků, a to Augustýn Hajduk, Augustýn Riedel a Alois Sýkora. Největším byl Rudolf Wittek. Podle pramenů pak ještě ve vesnici byli většími zemědělci Florian Olšar a Alois Bortlík. Po válce už rodina Wittková ve Lhotce nebyli.

¹³⁹ V kronice obce Lhotky je však zmiňováno, že JZD vzniklo již 1. září. Tomu však neodpovídají záznamy z podnikového rejstříku. AMO, MNV Lhotka, inv. č. 21, s. 147; ZAO, KSOPR, kart. 101, inv. č. 1251, sig. Dz33.

¹⁴⁰ AMO, MNV Lhotka, kart. 10, inv. č. 84. Největší půdní plochu v obci vlastnila do roku 1945 rodina Wittková. Jednalo se celkem o 24 ha, 95 arů a 77 m². Rudolf Wittek přišel do Lhotky na začátku 20. let 20. století, kam si později přivedl i svou manželku. Oba pocházeli z Polska, a v Československu pobývali na cestovní pas. Během, ale i před druhou světovou válkou se manželé Wittkovi hlásili k německému občanství.

po Rudolfu Wittkovi družstevníkům poskytl prostory pro částečné řešení požadavku společně ustájeného dobytka. Tato relativní přednost umožnila JZD ve Lhotce patřit alespoň z počátku mezi jedno z nejlepších družstev okresu Ostrava. Tuto pozici bohužel postupem času začalo ztrácet kvůli svému malému rozsahu, špatnému hospodaření, neochotě většiny členů a také malému počtu družstevníků.¹⁴²

Graf č. 1: Přehled vývoje zemědělské půdy JZD Lhotka v letech 1949-1960 (v ha)¹⁴³

Paní V. K. vzpomínala, že „největším sedlákem byl Wittek. Říkalo se, že se jde na Panákovy louky, lesy nebo pole. Ve Lhotce měl vilu. Protože byl bohatý, nepracoval na svém statku, na to měl lidi. Wittkovy dcery měly vlastního vychovatele, takže jsme s nimi do školy nechodili. Kvůli tomu, že sympatizoval s Němci, během války emigroval do Německa. Nebylo to, že by se bál, ale spíše se cítil být Němcem.“ Podle výpovědi dotazovaných H. B. a V. K., pak Rudolf Wittek zůstal v Německu, kam za ním nakonec v roce 1947 nebo 1948 odjela i jeho rodina. Pan H. B. přitom zdůrazňoval, že to „nemělo nic společného se Sudeťákama. Oni se prostě hlásili jako Němci a chtěli se do toho Německa vystěhovat.“

Podle Dekretu presidenta republiky o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa (č. 12/1945) jim byl konfiskován majetek. Konfiskace se protáhla až do roku 1952, kdy na základě rozhodnutí Jednotného národního výboru v Ostravě, konkrétně jeho zemědělského referátu, byl jejich majetek rozdělen mezi obec, JZD Lhotku a Ostravskokarvinské kamenouhelné doly (dále jen OKD). Největší podíl z majetku přitom získalo právě JZD. Jednalo se skoro o 23 ha. Nejmenší zisk z konfiskátu pak získalo OKD, a to pouhých 0,5 ha.

¹⁴¹ AMO, JZD, inv. č. 1. Jednalo se především o pozemek tří větších zemědělců. Konkrétně Aloise Schikoru a jeho vložených 8 ha a 38 arů orné půdy, Floriana Olšara, který vložil 4 ha a Aloise Bortlíka, který družstvu poskytl 2,8 ha.

¹⁴² Srov. graf č. 1, 2.

¹⁴³ AMO, MNV Lhotka, inv. č. 21; AMO, JZD Lhotka, inv. č. 1; Tamtéž, kart. 2, inv. č. 97; AMO, OV KSČ Ostrava-Venkov, nezprac., zápisy ze schůzí zemědělské komise 1956-1959.

Pro živočišnou výrobu byl využíván z Wittkova panství kravín a hnojiště. Ty však bylo nutno adaptovat.¹⁴⁴ Adaptace kravínu byla dokončena 13. prosince 1949. Pro potřeby rostlinné výroby byla využívána Wittkova stodola, která byla taktéž adaptována.¹⁴⁵

Rok 1949 byl ve znamení „rozjiždění podniku“, kdy většina členů byla plna ideálů. Navíc ministerstvo zemědělství podporovalo vytváření JZD a poskytovalo jim různé výhody.¹⁴⁶ Krajský výbor KSČ a okresní výbor KSČ pořádal různá školení, čímž se snažil přispět ke vzdělanosti členů. Český svaz mládeže ve Lhotce pomohl brigádně JZD ve Lhotce, a to v roce 1950.¹⁴⁷

Samotní členové měli jistě představy o skvělé budoucnosti jejich JZD. Byla naplánována stavba teletníku, výchovny kuřat a kůlny na stroje. S tím vším se mělo začít v roce 1950. Dále měli členové v plánu postavit prádelnu, sušárnu, zavařovací kuchyni a samozřejmě pro dobrý chod rostlinné výroby nakoupit příslušné stroje a nářadí. Tyto smělé plány začaly brát za své již v 1. polovině roku 1950, kdy ministerstvo zemědělství zamítlo JZD investiční výpůjčku. Další překážkou v rozvoji jejich JZD bylo mnohem větší zadlužení při stavbě prádelny, než bylo původně plánováno. Navíc od srpna 1950 byli členové nuceni provádět výstavbu sami, čímž docházelo k úbytku pracovní síly na polích a při údržby strojů.¹⁴⁸

Pro správný chod byl každému družstvu v okrese Ostrava přidělen hospodářský instruktor jednotného národního výboru v Ostravě, který měl JZD pomáhat a především radit. Pro Lhotku byl určen Ludvík Kurka,¹⁴⁹ správce z hošťálkovického zemědělského komunálního statku. V roce 1950 pak JZD dostalo přiděleno i finančního inspektora Květoslava Metelku, který se později stal i hlavním účetním.¹⁵⁰

Jak bylo zmíněno již výše, družstvo hospodařilo z větší části na Wittkově panství. Byl zde kravín, ve kterém bylo možno ustájit krávy členů.¹⁵¹ Bohužel to byla

¹⁴⁴ Jedná se o úpravu staré budovy tak, aby mohla sloužit soudobým účelům.

¹⁴⁵ AMO, JZD Lhotka, inv. č. 1.

¹⁴⁶ Tamtéž. Ministerstvo zemědělství tak poskytlo JZD 50 % slevu na hnojiva, osiva a krmiva, dary ve formě dobytka či peněz.

¹⁴⁷ Nová svoboda, 7. dubna 1950, roč. VI., č. 83; Nová svoboda, 16. červenec 1950, roč. VI., č. 165; Nová svoboda, 30. červenec, 1950, roč. VI. č. 177.

¹⁴⁸ AMO, JZD Lhotka, inv. č. 1.

¹⁴⁹ AMO, MNV Lhotka, inv. č. 21. AMO, JZD Lhotka, inv. č. 1. S Ludvíkem Kurkou zpočátku družstvo nebylo spokojeno. Důvodem byl mj. únik informací z výborové schůze konané 27. 3. 1950, na které Ludvík Kurka ostře kritizoval práci JZD Lhotka. Tato kritika se dostala ven a způsobila škodolibost u odpůrců družstva. V roce 1950 dokonce trvalo na změně hospodářského inspektora. JNV jim vyhovělo, ale již o pár měsíců později byl L. Kurka opět hospodářským inspektorem družstva. Bohužel neexistují materiály vysvětlující jeho návrat jako poradce.

¹⁵⁰ AMO, JZD Lhotka, inv. č. 1.

¹⁵¹ Většina krav, předaná členy do družstva, byla vyměněna za kvalitnější a mladší kusy. Navíc JZD obdrželo od ministerstva zemědělství čtyři plemenné kusy jalovic.

jediná stavba, která zatím v majetku družstvu byla pro živočišnou výrobu společná. Vepře a drůbež proto museli členové chovat u sebe ve stájích, což pouze zvyšovalo jejich náklady. Drůbežárna byla postavena již na konci roku 1950, kdežto společné ustájení vepřů bylo vyřešeno až na konci 50. let 20. století.¹⁵²

První problémy v živočišné výrobě nastaly již v roce 1950. Jednalo se především o nedostatek pracovních sil, třebaže během roku mělo družstvo celkem 51 členů.¹⁵³ V kravíně, kde pracovalo převážně ženské osazenstvo družstva, byl trvalý nedostatek lidí.¹⁵⁴ Tento problém se snažili družstevníci řešit již od počátku, ale úspěšně jej nevyřešili nikdy.¹⁵⁵

Společná práce družstevníků se kladně projevila především v roce 1950 během jarních prací, ve kterých skončili jako první, oproti soukromníkům.¹⁵⁶ Kdežto rok 1951 byl pro družstvo katastrofou, ve kterém skončilo družstvo se schodkem ve výši 45 000 Kčs.¹⁵⁷

Rok 1952 byl ve znamení čistky v členské základně. Během roku bylo vyloučeno celkem 49 členů. Mohlo by se to zdát jako likvidační krok pro družstvo, zvláště při jeho velikosti a soupeření s průmyslovým odvětvím, ale opak je pravdou. Do družstva totiž během roku nastoupilo 36 nových členů, což tuto ztrátu téměř vyrovnalo.¹⁵⁸

¹⁵² AMO, JZD Lhotka, inv. č. 1.

¹⁵³ AMO, MNV Lhotka, inv. č. 21. AMO, JZD Lhotka, inv. č. 1. K agitaci se využívalo různých prostředků. Konaly se například přednášky a schůzky s občany, na nichž jim bylo vykládáno o kladech družstva. Zajímavostí u hotecké agitace je to, že aby nalákalo družstvo více členů, jezdilo se po vesnici s traktorem. Tato skutečnost není až tak zvláštní. Unikátním na tom je, že jej řídila první traktoristka v ostravském okrese Jarmila Rodková, která prošla kurzem traktoristů v dubnu 1950. Na to s úsměvem vzpomínal i pan H. B., který vyprávěl: „*Jak bylo založeno JZD, tak první zaměstnanci dělali nábor tak, že jezdili po vesnici s traktorem. Jela jím dcera Rodka, který bydlel hned vedle nově založeného JZD. Navíc tím propagovala i emancipaci, protože tím ukazovala, že traktoristkami se můžou stát i ženy.*“ Všichni respondenti, kteří zažili 50. léta 20. století, uváděli, že na ně a jejich okolí nebylo činěno žádné přehnané násilí. Těm, kteří odmítli vstoupit do družstva, se zvýšily jejich povinné dávky, které museli odvádět, a tím se zemědělci dostali až na pokraj bankrotu, a následoval proces, ve kterém nakonec „chtě nechtě“ do družstva museli vstoupit.

¹⁵⁴ M. W. si při rozhovoru vzpomněl, jak mu kdysi jeho matka R. W. vyprávěla: „*Zprvu selky, které pracovaly v domácnosti, a musely jít do JZD, nechtěly. Ale pak si uvědomily, že tam nemusí pracovat od rána do večera nepřetržitě. Navíc za svou práci dostávaly plat, což se nestávalo, když pracovaly v domácnosti. Co 14 dní měly volné víkendy.*“

¹⁵⁵ Srov. graf č. 2; AMO, JNV-MěNV Ostrava, kart. č. 686, inv. č. 1244. Důvodem je mj. blízkost průmyslové Ostravy. Pokud si totiž občané Lhotky měli vybrat, jestli půjdou pracovat do zemědělství, kde dostanou jako kovorolníci okolo 72 000 Kčs, jako výkonní zemědělci od 8 000 Kčs do 150 000 Kčs nebo do průmyslu, ve kterém získali průměrně 108 000 Kčs, vybrali si průmysl.

¹⁵⁶ AMO, JZD Lhotka, inv. č. 1; Nová svoboda 27. května 1950, roč. VI., číslo 124.

¹⁵⁷ AMO, JNV-MěNV Ostrava, kart. 691.

¹⁵⁸ AMO, JZD Lhotka, inv. č. 2. Ze 49 členů totiž bylo pouze 12 vyloučeno pro nezaplacení členského poplatku. Zbytek byl vyloučen pro neaktivitu.

O přechod JZD na III. typ se uvažovalo již od počátku roku 1952. Jelikož již od svého vzniku družstvo hospodařilo, jako by bylo III. typem, byla diskuze na toto téma jen otázkou času. Problém však nastal u Jednotného národního výboru v Ostravě, které nebylo myšlenkou přechodu JZD Lhotky na III. typ nadšeno. Dokonce jej na výborové schůzi 8. prosince 1952 zakázalo.¹⁵⁹ Družstvo nakonec přes všechny nepříjemnosti přešlo na III. typ 1. dubna 1953.

Ještě 29. března se stal předsedou JZD Vilém Tichý, který však v této pozici nezůstal příliš dlouho.¹⁶⁰

Už od svého založení vynikalo družstvo především v živočišné výrobě a povoznictví.¹⁶¹ Celou dobu se proto snažili zajistit co nejlepší prostředí pro tyto dvě činnosti. Ke konci roku 1953 bylo postaveno pět Šteimanových boud.¹⁶² Na rok 1956 byla naplánována výstavba nového vepřince, drůbežárny a kůlny na stroje. Samozřejmě mezitím byl nakupován dobytek a drůbež. Dne 17. července 1958 vypracovali členové představenstva plán investičních staveb pro následující čtyři roky.¹⁶³ S těmito všemi výdaji však souvisela i finanční situace družstva. Protože si na všechno nebylo schopno samo vydělat, muselo si půjčovat. Bohužel to byl jedním z kamenů úrazu, protože už od počátku se z půjčování peněz stala v družstvu jakási forma závislosti. Nebyl rok v 50. letech 20. století, kdy by si družstvo nevypůjčilo minimálně 10 000 Kčs. Toto postupné zvětšování dluhu se muselo zákonitě někde odrazit.

¹⁵⁹ AMO, JNV-MěNV Ostrava, kart. č. 686, inv. č. 1244: „*Jako poslední bod sděluje předseda, že JNV nám nedovolilo přejít na III. typ a tak že musíme plnit kontingent jako soukromníci.*“ Což je zvláštní vzhledem k tomu, že u zápisu pro správu PMV vyhotovenou 15. září 1952 bylo napsáno, že „*I po jiné stránce představuje JZD ve Lhotce družný a zdravý kolektiv, který skýtá dostatečnou záruku správného hospodaření v III. typu.*“ Navíc již 14. ledna doporučuje zástupce jednotného národního výboru v Ostravě družstvu přechod na III. typ a poukazuje na jeho výhody. AMO, JZD Lhotka, inv. č. 2.

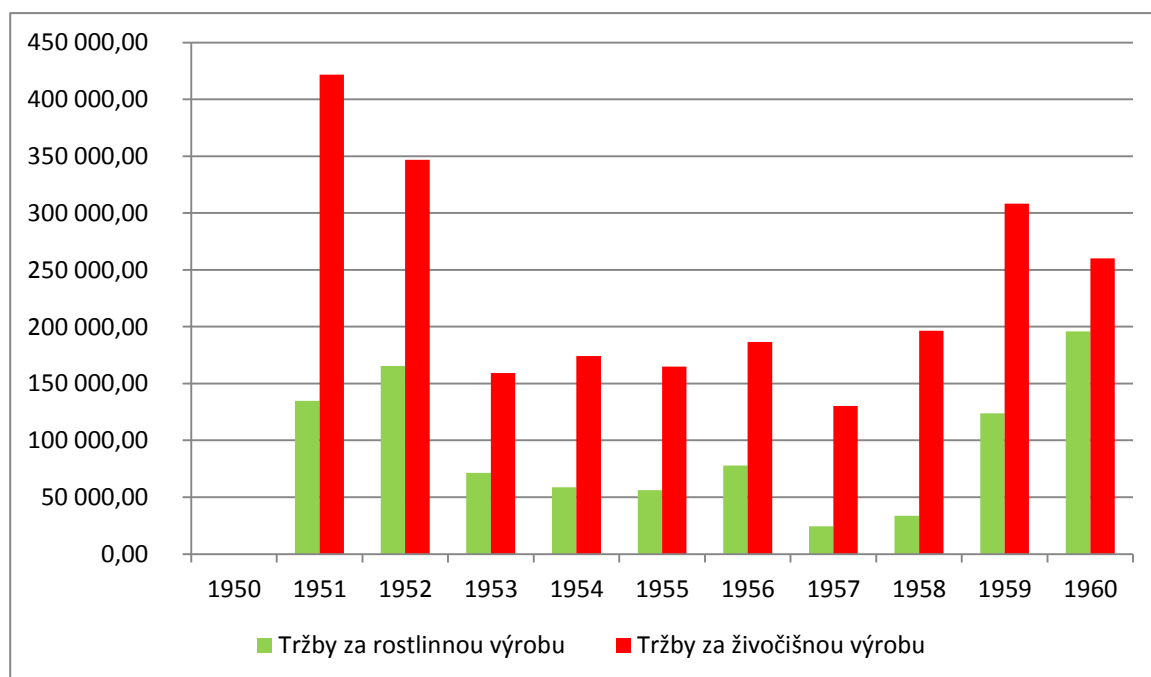
¹⁶⁰ AMO, JZD Lhotka, inv.č. 3. Sám chtěl odejít již 20. května 1953, protože „*si dále nenechá házet klacky pod nohy.*“ Nakonec jako předseda zůstal až do 12. března 1954, kdy jej vystřídal Karel Gajdečka. Karel Boháč během tohoto období aktivně, či možná ještě aktivněji vystupoval na většině schůzí JZD.

¹⁶¹ Jedná se o činnost na vesnici, při které se převážely buď koňmi, nebo později i traktorem různých materiálů.

¹⁶² Jednalo se o tzv. vzdušný odchov telat starých 14-21 dnů V 50. letech se jednalo o velmi oblíbenou metodu odchovu telat po vzoru Sovětského svazu. Bohužel se tato metoda ve větší části případů prováděla špatně a telata trpěla zimou a nedostatkem pohybu. Více o tomto typu chovu ve sborníku *Prameny a studie 49, Z historie zemědělství II.* Praha 2012.

¹⁶³ AMO, JZD Lhotka, inv. č. 6. V roce 1959 měla být postavena nová drůbežárna, kolna, silážní jáma. V roce 1960 pak měly být zakoupeny líhny. V roce 1961 se měla postavit nová stodola a v roce 1962 nový kravín.

Graf č. 2: Přehled tržeb JZD Lhotka v letech 1950-1960 (v Kčs)¹⁶⁴

Údaje o tržbách za rok 1950 se nám bohužel nedochovaly. Na grafu si můžeme povšimnout skutečnosti, jež byla již několikrát zmíněna. Rostlinná výroba opravdu za živočišnou pokulhávala. Výkyvy, jichž u ní můžeme vidět, byly způsobeny především špatným počasím. V roce 1957 se ke špatnému počasí přidává ještě další nepříjemnost. Tentokrát byla „způsobená *imperialistickým Západem*“. Jednalo se o výskyt mandelinky bramborové.¹⁶⁵ Lhotka se nacházela v obilnářsko-bramborářské oblasti a nejlepší výnosy měla především z pěstování brambor, obilovin a krmných okopanin.¹⁶⁶ Proto výskyt mandelinky bramborové znamenal pro obec relativně velké ohrožení. Pokles živočišné výroby byl způsoben nedostatečnými podmínkami ustájení a nedostatkem prostoru pro dobytek.¹⁶⁷

¹⁶⁴ AMO, JZD Lhotka, kart. 2, inv. č. 97; Tamtéž, inv. č. 1-7; AMO, MNV Lhotka, inv. č. 21; AMO, JNV-MěNV Ostrava, kart. 661, inv. č. 1237; Tamtéž, kart. 662, inv. č. 1237.

¹⁶⁵ Mandelinka bramborová patří mezi hmyz řádu brouků, čeledi mandelinkovitých. Její domovinou je severní Amerika. Odtud se okolo 2. poloviny 19. století dostala do Evropy. Ve střední Evropě byla poprvé zaznamenána až v roce 1936. Potravu ji tvoří lilkovité rostliny, především brambory. Její velká přednost tkví především v tom, že si dokáže brzy vytvořit imunitu proti řadě jedů. Blíže Vlastimil RASOCHA, Ervín HAUSVATER, Petr DOLEŽAL, *Choroby, škůdci a abionózy bramboru*, České Budějovice 2004, s. 47-48; Ervín HAUSVATER, Petr DOLEŽAL, *Nejdůležitější škodliví činitelé bramboru*, Havlíčkův Brod 2014. Co se týče objevu tohoto škodlivého hmyzu ve Lhotce, nález byl poprvé učiněn na polích Štěpánky Barčové. Ačkoliv hlídky byly stanoveny již od roku 1950. Nález u Štěpánky Barčové odstartovalo prohlídka všech bramborářských ploch, na jejímž základě byla mandelinka nalezena i na bramborách patřících JZD. MNV Lhotka, inv. č. 21.

¹⁶⁶ Srov. příloha č. 1.

¹⁶⁷ AMO, JZD Lhotka, inv. č. 2.

V červenci 1953 bylo zřízeno na JZD agitační středisko, kde měl každý člen ohlásit, jak pokračují žně a poukázat na nedostatky. Na toto středisko bylo poukázáno pouze jednou a je proto otázkou, zda jej členové družstva nevyužívali, anebo naopak si začali stěžovat úplně na vše.¹⁶⁸

V rostlinné výrobě byla navíc potíž, že většina členů měla záhumenek, tudíž měli větší snahu se starat o své záhumenky než o společné pozemky. Dalším problémem bylo i to, že ač by měl mít záhumenek do 0,5 ha,¹⁶⁹ v družstvu si v roce 1953 rozdělili pozemky ve větší míře, než povolují jejich stanovy.¹⁷⁰ Každý navíc v rámci záhumenků mohl mít přesně stanovené množství dobytka a drůbeže. Bohužel ne vždy se jim podařilo sehnat pro ně krmivo. Proto se například v roce 1954 řešila krádež jeteliny, a v roce 1956 byla dokonce krádež družstevního sena nahlášena neznámým členem JZD na kriminální policii.¹⁷¹ Jelikož se od roku 1954 alespoň na jedné schůzi řešily neshody členů ohledně záhumenků, v roce 1957 se většina rozhodla, že se jich vzdá, za náhradu.¹⁷²

Od konce 50. let začalo JZD pěstovat zeleninu.¹⁷³ Na starosti ji dostal jediný cizinec, který v družstvu pracoval. Tímto cizincem byl Bulhar Ivan Dimov Vladov.¹⁷⁴

Pro zvýšení motivace a výsledků okres pořádal různé soutěže jak v oblasti rostlinné, tak v živočišné výrobě. Během nich vždy mělo soutěžit družstvo samo za sebe a většinou přitom vyzývalo nějaké blízké JZD. Lhoteckým družstevníkům se tak občas podařilo získat první místo. Nejčastěji vyzývali nejbližší JZD, a to Hošťálkovice. Ke zvýšení motivace a pracovitosti bylo od 2. poloviny 50. let přistoupeno k vyznamenání a odměňování pracovníků.¹⁷⁵

V živočišné výrobě se objevil jiný problém. JZD Lhotka často objednávala nový dobytek a drůbež,¹⁷⁶ což bylo na jednu stranu dobře. Na druhou stranu narůstání počtu

¹⁶⁸ AMO, JZD Lhotka, inv. č. 3.

¹⁶⁹ Tamtéž, kart. 1, inv. č. 90. Toto ustanovení bylo na základě vzorových stanov.

¹⁷⁰ Největší záhumenek měl 0,8 ha. AMO, MNV Lhotka, kart. 8, inv. č. 82; Tamtéž, kart. 9, inv. č. 83.

¹⁷¹ AMO, JZD Lhotka, inv. č. 5.

¹⁷² Tamtéž, inv. č. 3-5.

¹⁷³ Tamtéž, kart. 2, inv. č. 97.

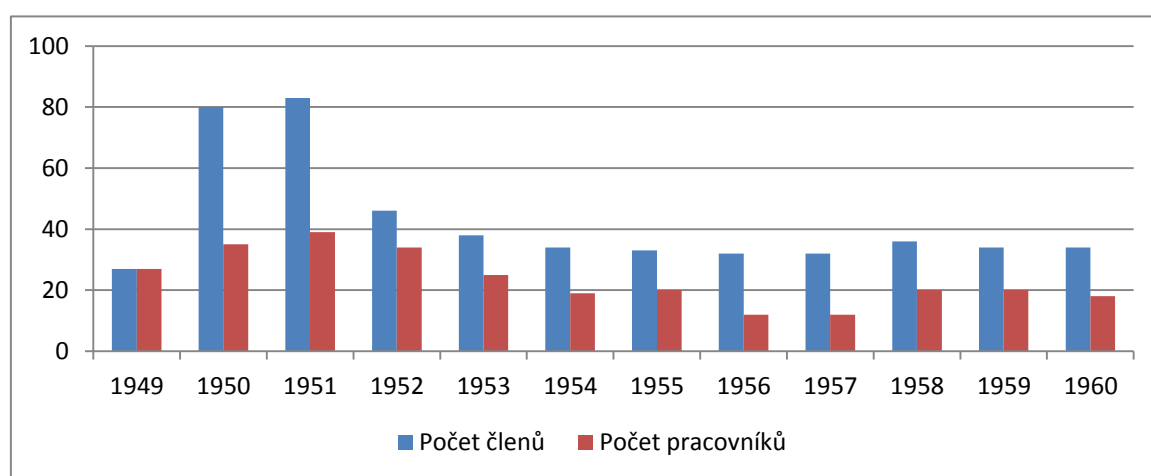
¹⁷⁴ O něm se také zmiňují V. K. a H. B. Paní V. K. si vzpomíná pouze na to, že v JZD pracoval jeden Bulhar, „který pěstoval zeleninu za dnešním hřištěm. To místo patřilo JZD a on pracoval pod ním. Zaměstnával tam jak manželku, tak i ženy, které mu tam pomáhaly.“ Pan H. B. si na něj pamatoval lépe: „Byl tady Bulhar. Jmenoval se Vladov. Své království měl nahoře za hřištěm. Za tou vrchní hošťálkovickou brankou je pole od Hošťálkovic. Tam měl ten Bulhar svoje království. Za hřištěm pěstoval zeleninu. Víím, že nějaké ženy pro něj dělaly. Bral vodu ze spodku, tam jak je dnes golf. Tam je levé rameno řeky. Tam měl čerpadlo a tím zalíval své záhony. Pak to jezdil prodávat do Ostravy. Pracoval také pod hlavičkou družstva.“

¹⁷⁵ AMO, JZD Lhotka, inv. č. 1-7.

¹⁷⁶ Srov. příloha č. 3.

zemědělského dobytka a drůbeže znamenalo problém s ustájením. Muselo se tak přejít k ustájení u členů. S tím souviselo neustálé přesouvání krav, vepřů, ale i drůbeže. Stavbou nových budov, zmíněných již výše, se mělo zabránit rozšiřování tohoto problému. Ustájení dobytka a drůbeže u členů znamenalo také zhoršení podmínek pro chov. Členové totiž ve svých stájích neměli ustájený pouze družstevní dobytek, popř. drůbež, ale také své vlastní stádo. Navíc náklady na udržování tolika stájí byly relativně drahé. Následky na sebe nenechaly dlouho čekat a první nemoci dobytka a drůbeže v družstvu se začaly objevovat již od roku 1950.¹⁷⁷

Graf č. 3: Počet pracovníků a členů v JZD Lhotka v letech 1949-1960¹⁷⁸

Při vzniku působilo v JZD pouze 22 členů. Ačkoliv se družstvo snažilo zapojit do své činnosti celou obec, stále se našlo v obci mnoho lidí, kteří do něj odmítali vstoupit.¹⁷⁹ V roce 1951 mělo družstvo největší počet členů za 1. polovinu 50. let. Jednalo se o 83 členů. Do roku 1955 však počet družstevníků postupně klesal. Do roku 1957 se počet zaměstnanců příliš neměnil. Na grafu si můžeme povšimnout nejen klesající tendence členů, ale také zaměstnanců, který je dlouhodobějšího charakteru.

¹⁷⁷ AMO, MNV Lhotka, kart. 7, inv. č. 77. Byla objevena tuberkulóza u 34 krav, z čehož 23 bylo ve společném kravíně. V roce 1958 pak proběhl vesnicí slepičí mor. V roce 1959 byla zjištěna u 40 % hovězího dobytka tuberkulóza.

¹⁷⁸ AMO, JZD Lhotka, inv. č. 1-7; AMO, MNV Lhotka, inv. č. 21; AMO, JZD Lhotka, kart. 2, inv. č. 97; AMO, JNV-MěNV Ostrava, kart. 686, inv. č. 1244.

¹⁷⁹ Pan M. W. ze vzpomínek na svou matku, která v JZD pracovala jako zootečnička od konce kolektivizace do konce hospodaření na statku, říká: „Pamatuji si, že mi mamka říkala, jak zprvu selky, které pracovaly v domácnosti, a musely jít do JZD, nechťely. Ale pak si uvědomily, že tam nemusí pracovat od rána do večera nepřetržitě. Navíc za svou práci dostávaly plat, což se nestávalo, když pracovaly v domácnosti. Co 14 dní měly volné víkendy.“

Vznik JZD rozdělil obec na dvě skupiny. Na malé zemědělce a velké zemědělce. Protože dodávky se neustále zvyšovaly a soukromníci pomalu nebyli schopni je plnit,¹⁸⁰ postupně se přidávali k družstvu. Tím, že přestali existovat soukromí velcí zemědělci, zanikla i skupina kovozezemědělců. Socializace vesnice byla dokončena v roce 1959.¹⁸¹

2.2. Hošťálkovice

Události od května 1945 do počátku roku 1949 byly velmi podobné těm ve Lhotce. V Hošťálkovicích bylo zničeno 11 usedlostí, z čehož 10 z nich bylo po válce znovu obnoveno.¹⁸² Před válkou si mnoho místních zemědělců půjčilo peníze na zvelebení svých usedlostí, což je značně zadlužilo. Stejně tak jako lhotečtí zemědělci, nacházeli ti hošťálkovičtí oporu v obchodování na černém trhu. Místní velkostatek byl jako celá obec také ve velmi špatném stavu. Většina vybavení byla zničena nebo odvezena. Při první poválečné sklizni museli pomáhat všichni občané. V letech 1946-1947 začalo místní zemědělství plnit kontingent nad plán.¹⁸³

Hošťálkovické zemědělství v období socialismu mělo velmi specifický vývoj. Kromě toho, že se na něm, stejně jako na ostatních obcích, které byly a jsou blízko Ostravy, podepsal průmyslový život,¹⁸⁴ tak ještě před válkou zde fungoval velkostatek, který plynule svou existenci převedl i do poválečných let.¹⁸⁵ Tato situace je velmi důležitá pro další vývoj zemědělství v obci v období od roku 1949. V následujících řádcích se totiž ukáže provázanost velkostatku a nově vzniklého JZD Hošťálkovice.

¹⁸⁰ AMO, JZD Lhotka, inv. č. 2-3. O tom, jak je to těžké se přesvědčilo i samo družstvo v období od 1. ledna až do 31. března 1953.

¹⁸¹ K tomu se při rozhovoru vyjádřil i pan H. B.: „*Ti, co to zakládali, malozemědělci, přispěli do družstva majetkem. Zatímco ti velcí zemědělci tam nechťeli vstoupit. Takže se to projevilo tak, že těm, co do toho nevstoupili, se zvýšili dávky, které museli odevzdávat (mléka, vajec, másla, ...). A tím je vlastně přivedl na pokraj likvidace. Takže nakonec byli donuceni do toho družstva vstoupit. Ale mám pocit, že tam nevstupovali oni jako osoby, ale jejich následovníci. Například od toho pana Riedla tam vstoupil syn Alfred. Ten dělal pak traktoristu.*“

¹⁸² Spolu s usedlostmi byla poškozena i místní národní škola. AMO, MNV Hošťálkovice, inv. č. 22.

¹⁸³ Tamtéž.

¹⁸⁴ Na levém břehu řeky Odry se jednalo konkrétně o obce Boborovniky, Hošťálkovice, Koblov, Lhotku, Ludgeřovice a Petřkovice.

¹⁸⁵ „Statek“ patřil až do roku 1927 rodině Rothschildů, jimž byl na základě pozemkové reformy odebrán a předán do správy jednotlivým obcím. Jan VOŽENÍLEK, *Předběžné výsledky československé pozemkové reformy, Země Česká a Moravská*, Praha 1930, s. 923. Paní O. L. mi během interview řekla: „*V roce 1949-1954 to byl Ludvík Kurka. Ten údajně vyštval správce Remeše, který se po válce o statek staral. Tyto informace však mám z jiné kroniky, protože jsem je osobně nezažila.*“

Rok 1949 byl pro Hošťálkovice, ale i Lhotku klíčovým, protože obě obce tohoto roku připadly pod okres Ostrava. Do té doby patřily buď pod Hlučín, nebo Ratiboř.¹⁸⁶ To zjednodušilo řešení různých úředních záležitostí pro obyvatelstvo.

Zákon č. 69/1949 Sb. o jednotných zemědělských družstvech vzbudil v obci Hošťálkovice, stejně jako v dalších obcích Československa, velké pozdvižení. Přednášky a rozhovory se zemědělci a kovozezemělci, se konaly již od dubna 1949. Dlouho však neměla myšlenka JZD v obci u rolníků zastání. Až 7. září 1949 zde byl ustanoven desetičlenný přípravný výbor, kterému předsedal Alois Šrámek.¹⁸⁷ Členové přípravného výboru byli převážně kovozezemělci. Do konce roku 1949 se jim podařilo získat třicet členů. Jednalo se však taktéž převážně o kovorolníky.¹⁸⁸ Samotné JZD vznikalo docela dlouho. Právně sice bylo ustanoveno již 29. listopadu 1949, ale samotný zápis Jednotného zemědělského družstva s názvem Hošťálkovice nad Odrou¹⁸⁹ do podnikového rejstříku umístěného v Okresním soudu v Ostravě byl uskutečněn až 23. září 1950.¹⁹⁰ Družstvo bylo ustanoveno jako II. typ.¹⁹¹

Předsedou se nakonec nestal Alois Šrámek, ale Antonín Gatnar.¹⁹²

Ani v roce 1950 se nepodařilo družstevníkům přemluvit nějakého výkonného zemědělce¹⁹³ ke vstupu do JZD.¹⁹⁴ Avšak pro existenci družstva bylo bytostně důležité, že členem byl od počátku založení také Ludvík Kurka, který byl od roku 1949 správcem zemědělského komunálního statku v Hošťálkovicích (dále jen ZKS nebo také „statek“). Tento „statek“ vlastnil většinu zemědělské půdy v Hošťálkovicích. Zbylá část půdy pak byla rozdělena mezi JZD a soukromé zemědělce. Jelikož byl Ludvík Kurka správcem statku, mohl tak relativně rychle poskytnout JZD pomoc, která často byla velmi nutná.

V roce 1950 družstvo teprve začínalo s hospodařením, a proto jeho činnost nebyla příliš valná.¹⁹⁵ Už od počátku se řešilo, jak bude probíhat živočišná výroba. JZD

¹⁸⁶ Adolf TUREK a kol., *Místopisný rejstřík obcí českého Slezska a severní Moravy*, Opava 2004, s. 244, 412.

¹⁸⁷ AMO, JNV-MěNV Ostrava, kart. 685, inv. č. 1244; AMO, MNV Hošťálkovice, inv. č. 22.

¹⁸⁸ AMO, MNV Hošťálkovice, inv. č. 22.

¹⁸⁹ JZD Hošťálkovice nad Odrou byl oficiální název, avšak ve většině materiálů se dále používá pouze označení JZD Hošťálkovice.

¹⁹⁰ Ačkoliv založení JZD bylo schváleno již 7. února 1950. AMO, JNV-MěNV Ostrava, kart. 685, inv. č. 1244.

¹⁹¹ ZAO, KSOPR, kart. 121, inv. č. 1359, sign. Dz142.

¹⁹² Tamtéž.

¹⁹³ AMO, JNV-MěNV Ostrava, kart. 685, inv. č. 1244. V Hošťálkovicích nebylo možno označit výkonného zemědělce jako vesnické boháče. Jednalo se spíše o střední zemědělce.

¹⁹⁴ Bohužel již nežijí žádní pamětníci, kteří by osobně zažili období 50. let v Hošťálkovicích, konkrétně v JZD.

¹⁹⁵ AMO, Jednotné zemědělské družstvo Hošťálkovice (dále AMO, JZD Hošťálkovice), kart. 1, inv. č. 28. To se projevilo i na finanční stránce, protože JZD mělo za rok 1950 schodek ve výši 10 800 Kčs.

totiž nevlastnilo žádné prostory, které by se mohly použít ke společnému ustájení dobytka nebo budovy, které by se pro tyto účely adaptovaly.¹⁹⁶ Proto se na konci roku 1950 členové rozhodli, že v lednu začnou stavět společný kravín, určený pro 100 kusů dobytka.¹⁹⁷ Bohužel tato myšlenka zůstala po dlouhou dobu pouze na papíře. Dobytek a drůbež tak byli ustájeni buď u členů, nebo na ZKS. Místo stavby nového kravína se začalo diskutovat o adaptaci kravína některého ze středních zemědělců v obci, který by byl ochotný poskytnout své budovy. Nakonec se však ukázalo, že tato možnost není tak lehce proveditelná, jak se zdála.¹⁹⁸ A proto největší pomoc opět poskytl „statek“, protože umožnil ustájit jak dobytek na svých pozemcích, tak jim i některá zemědělská zvířata půjčoval.¹⁹⁹

V čem družstvo zpočátku vynikalo, byla rostlinná výroba, a to navzdory tomu, že družstvo nemělo koně ani mnoho strojů, polní práce se prodražily a probíhaly déle.²⁰⁰ Navíc absence stodoly či sýpky neumožnila zkosené obiloviny a sesbírané brambory uskladnit. Členové tento problém proto řešili tak, že vše nechali na poli, kde si svoje objednávky měli vyzvednout samotní zákazníci. Obec se nacházela v oblasti obilnářsko-bramborářské. JZD hospodařilo v roce 1950 celkem na 74 ha půdy, z čehož bylo 55 ha orné půdy.²⁰¹ V družstvu v Hošťálkovicích nejspíš neměli ponětí z počátku svého působení, jak vypočítat velikost půdy. Nedokážu si totiž jinak vysvětlit různost tohoto údaje v archiváliích.²⁰²

¹⁹⁶ Bylo to způsobeno tím, že v místním JZD pracovali a byli členové především kovozezemědělci.

¹⁹⁷ AMO, JZD Hošťálkovice, inv. č. 1. Měl se stavět na svahu pod zemědělským komunálním podnikem.

¹⁹⁸ Tamtéž. Zprvu se nabídl pan Konečný, avšak nakonec se rozhodlo, že se bude adaptovat stáj u Šofra, který se ale rozhodl, že prostory JZD neposkytne. Proto se otázka společného ustájení dobytka opět odložila.

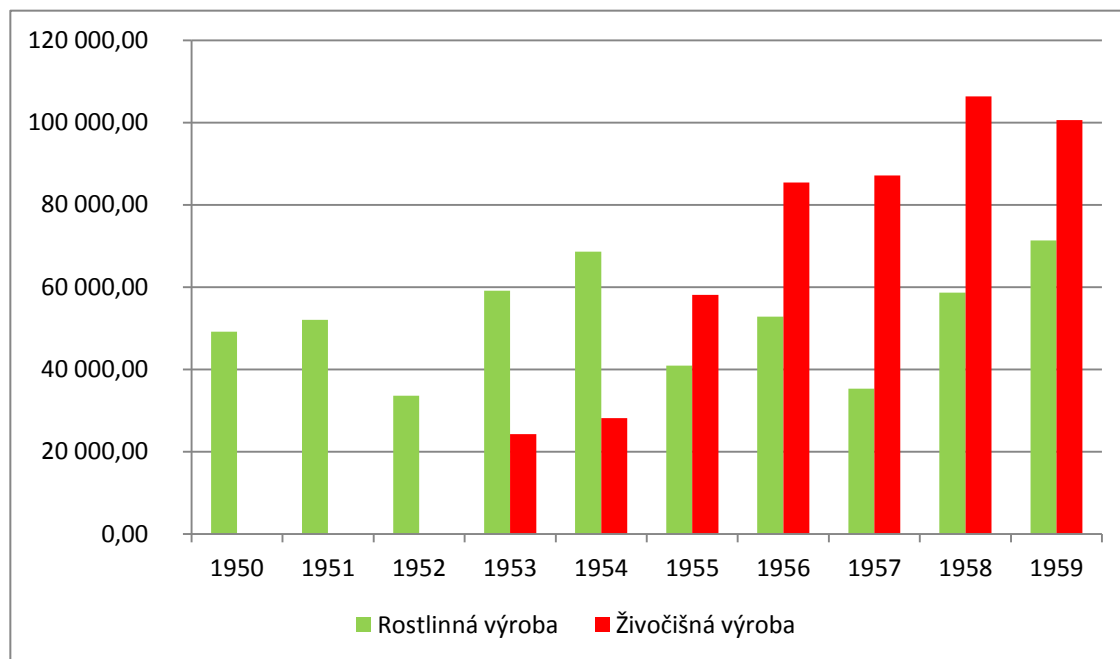
¹⁹⁹ Tamtéž. Jednalo se především o půjčení koní na polní práce.

²⁰⁰ Tamtéž, inv. č. 1. V roce 1951 byly koně zakoupeny, ale jelikož JZD nemělo prostory k jejich ustájení, opět zde nastoupil zemědělský komunální statek se svou pomocí, dokud své stáje nenabídl pan Konečný.

²⁰¹ Srov. graf č. 5.

²⁰² Jen ve fondu JNV-MěNV Ostrava jsou tři různé údaje velikosti zemědělské a orné půdy. Největší je 92, 89 ha zemědělské půdy a 82 ha orné půdy, kdežto nejmenší 74 ha zemědělské půdy a 55 ha orné půdy. Avšak jelikož údaj 74 ha se mi objevuje ještě u dalších dvou dokumentů, přikláněla bych se spíše k výměře 74 ha. AMO, JNV-MěNV Ostrava, kart. 685, inv. č. 1244; Tamtéž, kart. 661-662, inv. č. 1237; Tamtéž, kart. 689, inv. č. 1245; Tamtéž, kart. 794-795, inv. č. 1311.

Graf č. 4: Tržby za rostlinnou a živočišnou výrobu v JZD Hošťálkovice v letech 1950-1960 (v Kčs)²⁰³

Pracovní morálka v JZD byla obecně na velmi nízké úrovni. Sám předseda Gatnar, chtěl několikrát v roce odstoupit z funkce, což mu ostatními členy nebylo umožněno. Družstevníci pro JZD málo pracovali, a pokud ano, tak se také často hádali. V obci také nebylo příliš ochotných občanů, kteří by družstvu pomáhali v rámci brigád.²⁰⁴

Kromě setí obilovin a výsadby brambor se členové družstva zaměřili v rostlinné výrobě také na medonosné rostliny a ovocnářství. Družstvo si proto pronajalo v roce 1951 třešňový sad v Hošťálkovicích. Tento tah by byl dobrý, kdyby jim velké škody na plodech nezpůsobili ostatní občané, především žáci z místní školy.²⁰⁵

Hned v lednu 1952 se začal řešit nábor nových členů. Dokonce se mezi členy ustanovila soutěž o to, kdo přivede více členů. Bohužel pro družstvo odešlo více členů, než se jich přihlásilo, a proto na konci roku byl stav ještě nižší.²⁰⁶ Další negativní

²⁰³ AMO, JZD Hošťálkovice, inv. č. 1, 4-11; Tamtéž, kart. 1, inv. č. 26; Tamtéž, kart. 1, inv. č. 28; AMO, MNV Hošťálkovice, inv. č. 22; AMO, JNV-MěNV Ostrava, kart. 685, inv. č. 1244.

²⁰⁴ JZD Hošťálkovice, inv. č. 1. Situace byla tak špatná, že družstevníci museli hrozit občanům zákonem č. 55/1947 Sb. o pomoci rolníkům při uskutečňování zemědělského výrobního plánu.

²⁰⁵ Tamtéž.

²⁰⁶ AMO, MNV Hošťálkovice, inv. č. 22.

událost, která hospodaření družstevníků ovlivnila, bylo v roce 1952 špatné počasí.²⁰⁷ To všechno vedlo k dalšímu úpadku morálky a pracovní kázně. Ta byla dokonce tak nízká, že někteří členové chtěli celé JZD zrušit.²⁰⁸ Přes to všechno se přeci jen něco zdařilo. Pan Konečný²⁰⁹ schválil adaptaci svých budov pro potřeby družstva. Díky tomu mohlo družstvo v roce 1953 začít konečně se živočišnou výrobou. Byl to také rok, kdy JZD získalo jako patronátní podnik cukrovar ve Vávrovicích.²¹⁰ Dále byl nabídnut patronát nad JZD také dusíkárně v Ostravě-Mariánských Horách.²¹¹

JZD Hošťálkovice je mj. typické tím, že první čtyři roky působení se mu co rok měnil předseda. Již jsem se zmínila, že v roce 1950 se jím stal Karel Gatnar, který však pár měsíců potom chtěl z funkce odejít. Následující rok se stal předsedou Antonín Mrázek. V roce 1953 se předsedkyní stala Anna Borovcová a Antonín Mrázek se stal místopředsedou. Právě Anna Borovcová patřila mezi jedny z výkonných zemědělců a během svého působení se jí podařilo získat i pár dalších výkonných zemědělců. Ještě roku 1953 se Anně Borovcové podařilo domluvit adaptaci stodoly u Anežky Sladké, jež měla po úpravě sloužit ke společnému chovu hovězího dobytka.²¹² Stále však byla pro JZD lukrativnější rostlinná výroba, což se změnilo až od roku 1955.²¹³ Samotná Anna Borovcová ve funkci předsedkyně nezůstala ani rok. Ještě v roce 1953 byla vystřídána Rudolfem Šrámkem. Mezi léty 1956-1957 byl předsedou Petr Jančík, kterého na konci roku vystřídal Jan Sýkora. V družstvu stále nebyla většina středních zemědělců.²¹⁴

V roce 1953 JZD Hošťálkovice nad Odrou přešlo na III. typ. Avšak poměry v družstvu se příliš nezměnily.²¹⁵

Bohužel pro historiky neexistují žádné zápisy ze schůzí či jiné zápisy pro roky 1954 až 1956. Buď se nedochovaly, nebo se zápisy nedělaly, ale pravděpodobnější spíš je první verze. Můžeme tak vycházet pouze z měsíčních a ročních výkazů hospodaření

²⁰⁷ AMO, JZD Lhotka, inv. č. 1; AMO, MNV Hošťálkovice, inv. č. 22. Toto špatné počasí bylo i v roce 1951, kdy však navíc postihla obci povodeň, což se projevilo také částečně na úrodě. Přes to všechno se JZD podařilo být první v jarní soutěži v okrese Ostrava a pátí v kraji.

²⁰⁸ AMO, JZD Hošťálkovice, inv. č. 1. Jako důvody uváděli stáří většiny členů a lepší plat v průmyslu.

²⁰⁹ Pan Konečný patřil mezi střední zemědělce v Hošťálkovicích.

²¹⁰ Vávrovce jsou část Opavy. Jako patronátní podnik původně družstvo navrhovalo Ostravskokarvinské kamenouhelné doly. AMO, JZD Hošťálkovice, inv. č. 1.

²¹¹ V případě nezájmu měla být jako druhá vyrozuměna elektrárna 1. máje v Třebovicích.

²¹² AMO, JZD Hošťálkovice, inv. č. 1.

²¹³ Srov. graf č. 4.

²¹⁴ V JZD ještě nebyli Josef Schikora, Anežka Sladká, František Hrubý a Berta Šrámková. Avšak všichni do družstva vstoupili do 1. dubna roku 1959.

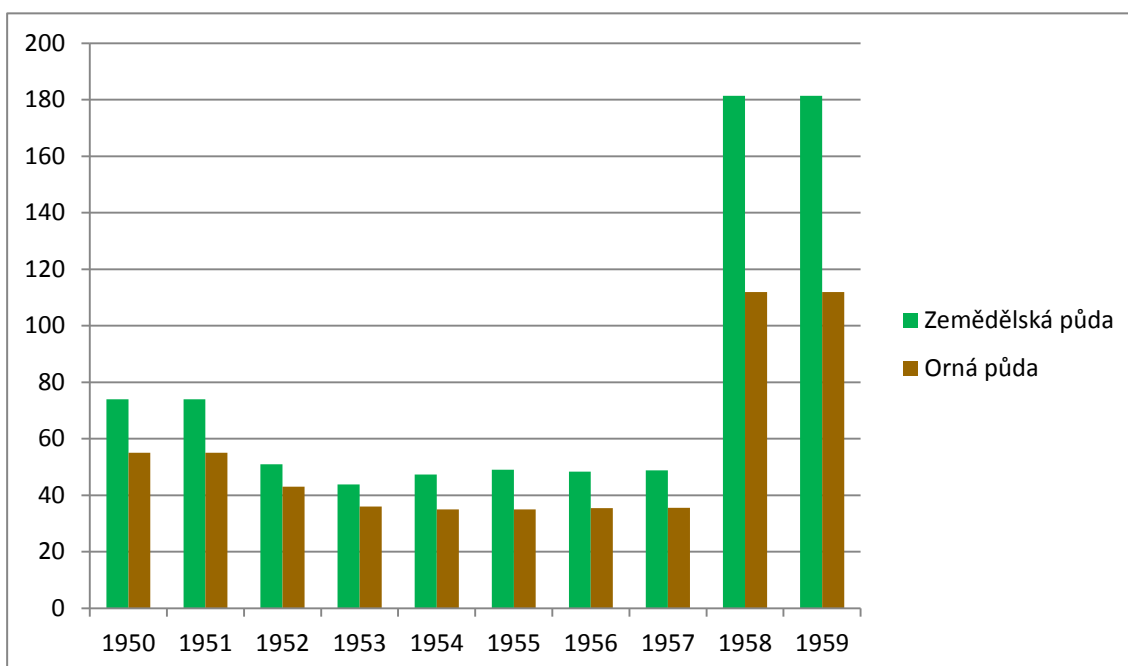
²¹⁵ ZAO, KSOPR, kart. 121, inv. č. 1359, sign. Dz142.

přímo z JZD, a poté z informací z jednotného národního výboru, městského národního výboru, místního národního výboru a místní kroniky.

Přesto je patrné, že JZD se neustále snažilo dále nějakým způsobem existovat. Nábor mladších lidí, kteří by zastali více práce, neproběhl úspěšně ani v letech 1953 a 1954. Družstevníci tak byli odkázáni především na brigádníky a pomoc místního národního výboru, Jednotného národního výboru v Ostravě nebo statku.

V roce 1954 byl adaptován kravín u Josefa Schikory. Přesto však podmínky pro ustájení dobytka nebyly ideální jak z hlediska hygieny, tak v umístění dobytka.²¹⁶ Další špatnou událostí byla povodeň téhož roku, která napáchala značné škody na senech JZD.²¹⁷ Roku 1955 bylo přes léto opět deštivé počasí, které prodloužilo dobu sklizně. Tyto nepříznivé podmínky v rostlinné výrobě zase byly vynahrazeny úspěchy v živočišné výrobě. Ta se stále více rozrůstala a v roce 1955 byl adaptován vepřín pro třicet prasat a upraven kravín u Josefa Schikory.

Graf č. 5: Velikost zemědělské a orné půdy v JZD Hošťálkovicích v 50. letech 20. století (v ha)²¹⁸

Na rozdíl od ostatních družstev jak v okolí, tak v celé Československé republice, v JZD Hošťálkovice neustále klesal počet členů a velikost půdy. V roce 1956 jejich

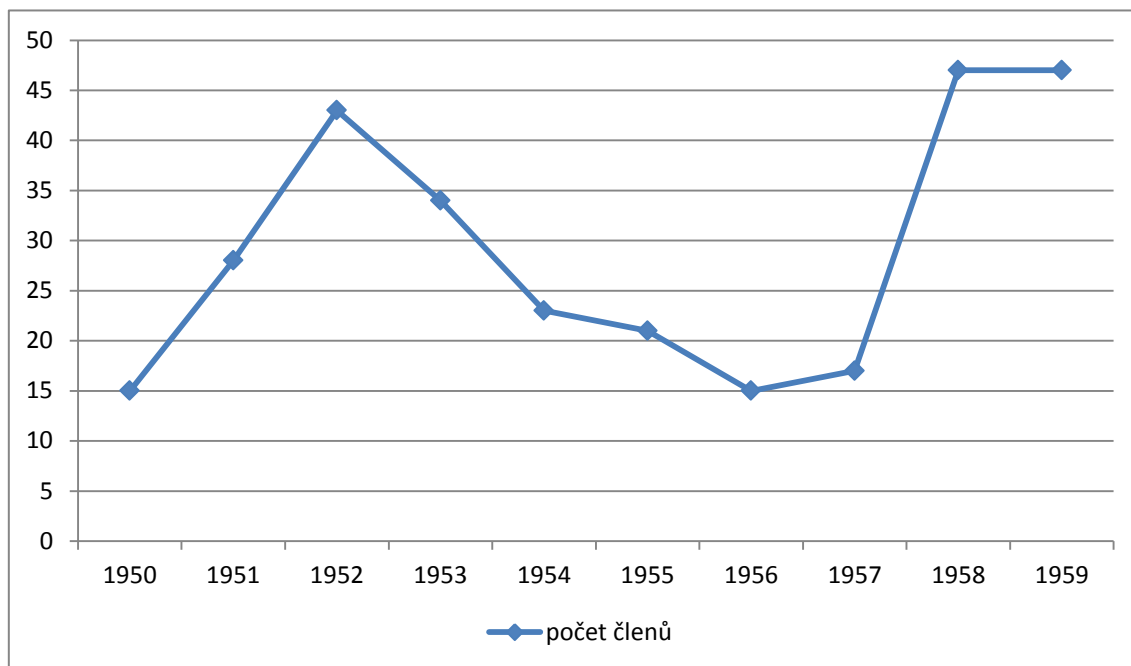
²¹⁶ AMO, JZD Hošťálkovice, inv. č. 1.

²¹⁷ AMO, MNV Hošťálkovice, inv. č. 22.

²¹⁸ Tamtéž, inv. č. 22; AMO, JZD Hošťálkovice, inv. č. 1; AMO, JNV-MěNV Ostrava, kart. 661, inv. č. 1237; Tamtéž, kart.685, inv. č. 1244.

počet klesl na pouhých 17 členů. Na druhou stranu od roku 1954 neustále stoupala výše pracovní jednotky.²¹⁹ V roce 1958 bylo přijato 30 nových členů, čímž byla také ukončena socializace v Hošťálkovicích

Graf č. 6: Počet členů v JZD Hošťálkovice v letech 1950-1959²²⁰

Do roku 1956 pěstovalo JZD klasické obiloviny a plodiny, jako jsou například pšenice, oves, brambory, žito a další. V roce 1956 byla poprvé na jejich pozemcích zasetá i kukuřice.²²¹

O existenci družstva a jeho případných dalších podobách a vývoji, se opět ve velkém začalo mluvit v roce 1957. Do té doby tato otázka byla řešena pouze interně mezi členy JZD Hošťálkovice na jejich členských schůzích. Přesto se o tom začalo uvažovat také na JNV Ostrava roku 1957. Zpočátku se uvažovalo o tom, že se postaví úplně nové družstvo se svými vlastními a novými budovami. Avšak tato myšlenka byla záhy zavrhnuta, protože by vystavění nových objektů bylo finančně velmi náročné, a navíc v Hošťálkovicích stály budovy určené pro zemědělství již na statku. Takže by vybudování nového JZD bylo velmi neekonomické. Další návrh, jak řešit tísnivou

²¹⁹ AMO, JZD Hošťálkovice, kart. 1, inv. č. 26; Tamtéž, kart. 1, inv. č. 28. V roce 1953 byla výše 1 PJ v hodnotě 12,10 Kčs. O rok později navýšila dokonce skoro o 75 %. V roce 1955 pak výše PJ nadále rostla a dosáhla 22 Kčs a u naturálií přes 5 Kčs. Avšak po přijetí nových členů v roce 1958 hodnota 1 PJ klesla na 21 Kčs.

²²⁰ AMO, MNV Hošťálkovice, inv. č. 22; AMO, JZD Hošťálkovice, inv. č. 1; AMO, JNV-MěNV Ostrava, kart. 661, inv. č. 1237; Tamtéž, kart. 685, inv. č. 1244.

²²¹ AMO, JZD Hošťálkovice, inv. č. 1.

situaci bylo sloučení s jiným družstvem. Jako první se přemýšlelo o sloučení s Jednotným zemědělským družstvem Lhotka. Nakonec však o JZD projevilo zájem ZAZMO.²²² Ke sloučení JZD Hošťálkovice nad Odrou a podniku ZAZMO došlo 19. prosince 1958. Toto sloučení bylo dokončeno 1. dubna 1959. Celý podnik byl pojmenován jako Komunální statek města Ostravy ZAZMO. Ve stejném roce přestali v Hošťálkovicích existovat soukromí zemědělci.

Ke kontrole v hošťálkovickém zemědělství byla roku 1957 ustanovena zemědělská komise. Tato komise dohlížela jak na hospodaření ZAZMO, tak i na místní soukromé zemědělce. Dohlížela na socializaci obce, plnění povinných dodávek a snažila se mj. i o agitaci mezi školáky. Její náplní bylo mj. i to, že se snažila přesvědčit co nejvíce občanů o výhodnosti JZD.²²³ Od sloučení JZD Hošťálkovice nad Odrou se Zahradnictvím a zemědělstvím města Ostravy pak sloužila tato komise především jako kontrolor celého zemědělství v obci.

²²² Jednalo se o zkratku podniku Zahradnictví a zemědělství města Ostravy. ZAZMO převzalo komunální zemědělský statek do vlastní správy. V Hošťálkovicích tak ještě chvíli existovali dva zemědělské sektory, a to JZD a komunální statek Ostravy ZAZMO. Pokud se podíváme do kroniky, zjistíme, že podle kronikáře ZAZMO zpočátku nechtělo být sloučeno s hošťálkovickým JZD. AMO, MNV, inv. č. 22. Kdežto podle dochovaných písemných pramenů i pamětníků ZAZMO mělo samotné zájem na sloučení a přičinilo se o to, aby se tak stalo. ZAZMO jako takové se totiž věnovalo především zahradničení a sadařství. V roce 1963 se podnik Zahradnictví a zemědělské služby města Ostravy přejmenoval na Technické a zahradní služby města Ostravy (TAZSMO). V katastru Hošťálkovic dokonce měli vlastní skleníky a JZD vlastnilo také sady. Paní G. H. mi při rozhovoru pověděla: „*Já si myslím, že v roce 1964 chtělo TAZSMO, ať jde pod něj i JZD Lhotka. A nějaké spory byly mezi nimi a ne Hošťálkovicemi a TAZSMem v roce 1959.*“ Stejný názor měla také paní O. L.

²²³ AMO, MNV Hošťálkovice, kart. 14, inv. č. 60-61.

3. Vývoj v letech 1960-1975

Od 60. let 20. století nastalo v zemědělství v Československu nové období. Do konce roku 1959 byla na většině území tehdejší Československé republiky dokončena socializace.²²⁴ Výsledky o tomto procesu byly prodiskutovány na celostátní konferenci KSČ 5. – 7. července 1960. Účastníci konference s radostí konstatovali, že v Československu konečně zvítězil socialismus.²²⁵ Na tomto jednání byla také schválena nová ústava Československa, která vešla v platnost 11. července 1960. Tato ústava mj. změnila název státu na Československou socialistickou republiku.²²⁶

Od roku 1960 začal první z procesů slučování družstev a přechodu pod státní statky. Důvodů k tomuto činu bylo hned několik. Mnoho JZD mělo problémy s hospodařením a ziskovostí. Dále mělo na základě slučování dojít k celkovému upevňování družstev a ulehčit zemědělské práci. Takto z mnoha malých JZD vznikaly sloučené celky. Bohužel pro iniciátory této akce ke zlepšení situace ve většině případů nedošlo.

Dalším důležitým bodem bylo v listopadu 1960 schválení zákona o pětiletém plánu. Ten se sice začal připravovat již od léta roku 1958 na XI. sjezdu KSČ, ale právě roku 1960 způsobilo nadšení komunistů z výsledků národního hospodářství to, že se změnil cíle třetího pětiletého plánu. Plány však v mnoha případech přeceňovaly skutečnou hospodářskou a ekonomickou situaci.²²⁷ Tento pětiletý plán měl být v platnosti v letech 1961 – 1965. Avšak k prvním problémům v plnění začalo docházet již v roce 1961. Českoslovenští komunisté příčinu svalovali na nedodržení čínských dodávek a na karibskou krizi. Následující léta byla spíše obdobím stagnace než vzrůstu v zemědělství. Pomyslným hřebíčkem do rakve třetího pětiletého plánu byly povodně na Slovensku v Podunají roku 1965. Ty způsobily zatopení také Žitného ostrova.²²⁸ Třetí pětiletý plán byl nakonec zrušen zejména kvůli nepodařené zemědělské velkovýrobě.

²²⁴ Tento pojem zahrnuje také vznik státních statků, strojních a traktorových stanic (tzv. STS) a dalších státních zemědělských podniků. V ČSSR byla v základních rysech podobná SSSR.

²²⁵ Magdalena BERANOVÁ, Antonín KUBAČÁK, *Dějiny zemědělství*, s. 402.

²²⁶ Ústavní zákon č. 100/1960 Sb. Ústava Československé socialistické republiky. Zde byla ústavně zakotvena vedoucí úloha KSČ ve státě a společnosti.

²²⁷ Zákon č. 165/1960 Sb. o třetím pětiletém plánu rozvoje národního hospodářství Československé socialistické republiky. Hrubá výroba měla být překročena v roce 1965 o 22-23 % proti roku 1960. Toho mělo být dosaženo na základě lepšího pečování o půdu, zvyšováním produktivity práce a snižováním nákladů na jednotku výroby. JZD měla být plně mechanizována.

²²⁸ Žitnému ostrovu se také jinak říkalo „slovenská obilnice“. Nachází se na hranicích s Maďarskem (na tehdy hlavním toku Dunaje) a svým západním výběžkem se blížil hranici s Rakouskem.

Na špatnou národohospodářskou situaci se na počátku 60. let 20. století zaměřil Ota Šik se svým týmem spolupracovníků.²²⁹ Do roku 1962 se definitivně upustilo od provádění tzv. Rozsypalovy reformy. A právě v té době se začala připravovat v kruhu spolupracovníků Oty Šika nová reforma, později nazvaná jako Šikova reforma. Tato reforma měla do komunistického hospodářství zavést tržní vztahy, cenovou přestavbu a autonomii podniku. Mělo se také omezit celostátní plánování. Program Šikových reforem byl schválen v lednu 1965 a v praxi se měl zavádět o rok později. Předpokládalo se přitom, že v roce 1968 bude reformní program dokončen. Konec reformních snah, které však stále ještě nebyly zdaleka dokončeny, přišel v srpnu 1968 s příchodem armád okupačních vojsk Varšavské smlouvy (operace „Dunaj“) do Československé socialistické republiky.²³⁰

Odliv pracovníků v 60. letech postupně ustal. Problémem však zůstalo stárnutí pracovníků a členů JZD. K tomu se koncem 60. let 20. století přidal také nedostatek pracovníků, kteří měli vystudovanou vysokou školu či střední odbornou školu v oboru zemědělství.²³¹ Přesto však začalo docházet od poloviny 60. let 20. století ke zlepšení poměrů v zemědělství. Jednalo se také o období čtvrtého pětiletého plánu, který probíhal v letech 1966-1970. Tento plán byl o mnoho úspěšnější než jeho předcházející dva pětileté plány. Na zlepšení poměrů v zemědělství také přispěl XIII. sjezd KSČ, který se konal v Praze od 31. května do 4. června 1966. Byly podpořeny kroky k posílení zemědělství a jeho nezbytnou orientaci na efektivní intenzifikaci zemědělské výroby.²³² Další velký úbytek stálých pracovníků ze zemědělství proběhl v letech 1971-1975. Na rozdíl od předchozího období začali v zemědělství převažovat muži.

Na základě přijatého Akčního programu KSČ z dubna 1968 mohla družstva podnikat podle možností i v dalších oborech.²³³ Akční program patřil k jednomu z pokusů o návrat k tradičnímu zemědělskému družstevnictví. V rámci toho byly nově založeny zemědělské organizace jako Svaz státních statků, Svaz strojních stanic, Svaz

²²⁹ Jiří SUK, *Od stalinské "metafyziky" k obrysům "třetí cesty", Vědecký a politický přerod ekonoma Oty Šika (1948-1967)*, in: Jiří Hoppe, Markéta Škodová, Jiří Suk, Francesco Caccamo (edd.), "O nový československý model socialismu": Čtyři interdisciplinární vědecké týmy při ČSAV a UK v 60. letech, Praha 2015, s. 9-43. Ota Šik byl ekonom. Byl jeden ze zakladatelů české marxistické politické ekonomie. Roku 1968 se stal zástupcem ministerského předsedy a koordinátorem hospodářských reforem, jichž byl sám spoluautorem. Napsal několik děl zaměřujících se na ekonomiku, např.: *Socialistická reprodukce, Plán a trh za socialismu, Třetí cesta, Jarní probuzení - iluze a skutečnost*.

²³⁰ Jiří FIDLER, *21. 8. 1968 Okupace Československa, Bratrská agrese*, Praha 2003; Antonín BENČÍK, *Rekviem za Pražské jaro*, Praha 1998; Daniel POVOLNÝ, *Operace Dunaj*, Praha 2018.

²³¹ Václav PRŮCHA a kol., *Hospodářské a sociální dějiny. 2. díl*, s. 427, 429.

²³² Magdalena BERANOVÁ, Antonín KUBAČÁK, *Dějiny zemědělství*, s. 402.

²³³ Tato událost velmi ovlivnila také mnou sledované JZD „HORNÍK“ Lhotka.

potravinářských podniků a další.²³⁴ Tyto snahy však stejně jako Šikova reforma byly ukončeny okupací Československé socialistické republiky vojsky Varšavské smlouvy.

Po srpnu 1968 došlo k upevnění družstevních rolníků. Také výrazně vzrostla zemědělská výroba a došlo ke specializaci zemědělských podniků. Na druhou stranu od počátku 70. let 20. století začalo znovu docházet ke slučování družstev a k přechodu některých JZD pod státní statky. Zajímavostí je, že ač na první pohled tento progresivní a efektivní trend nakonec přinesl značné ekonomické a ekologické problémy. Jednalo se především o to, že v rámci tohoto slučování došlo ke vzniku velkých a obtížně zvladatelných výrobních celků, které nebyly v souladu s našimi podmínkami.²³⁵ V rámci pátého pětiletého plánu (probíhal v letech 1971-1975) docházelo k masivním investicím.²³⁶

Výrazným faktorem, který ovlivnil růst zemědělské výroby, byla rozsáhlejší chemizace. Vzrostlo především užívání tzv. kombinovaných hnojiv.²³⁷

Počátek 70. let ovlivnily dvě události. První byla normalizace,²³⁸ která se však v zemědělství neprosazovala tak rychle jako v jiných odvětvích. Další událostí bylo slučování družstev v 70. let, přičemž největší vlna zasáhla ČSSR v letech 1970 – 1975, kdy se počet JZD zmenšil z počtu 6 200 na 2 206. Na druhou stranu se však zvýšil počet členů a výměra půdy na jedno družstvo. Navíc počet pracovníků klesl skoro o 98 %.²³⁹

Zaměříme-li se na okres Opava, pod který právě od roku 1960 připadly i obce Lhotka a Hošťálkovice, zjistíme, že zde na začátku 60. let bylo 126 JZD, 4 státní statky a 4 školní statky.²⁴⁰ Avšak po reorganizaci územní správy na základě zákona č. 36/1960 Sb. o územním členění státu v okrese Opava vzrostl počet JZD. Během prvního období slučování vzniklo celkem 26 nových ekonomických celků.²⁴¹ Postupně

²³⁴ Magdalena BERANOVÁ, Antonín KUBAČÁK, *Dějiny zemědělství*, s. 403.

²³⁵ Tamtéž, s. 405.

²³⁶ Zákon č. 101/1971 Sb. o státním plánu rozvoje národního hospodářství Československé socialistické republiky na léta 1971 až 1975.

²³⁷ Magdalena BERANOVÁ, Antonín KUBAČÁK, *Dějiny zemědělství*, s. 405.

²³⁸ Jan RYCHLÍK, *Normalizační podoba československé federace*, in: Norbert Kmet', Juraj Marušiak (edd.), *Slovensko a režim normalizácie*, Prešov 2003, s. 8-46; Antónia ŠTEFÁNIKOVÁ, *Ekonomické aspekty normalizácie (1969-1989)*, in: Norbert Kmet', Juraj Marušiak (edd.), *Slovensko a režim normalizácie*, Prešov 2003, s. 184-200; Kamil ČINÁTL, *Časy normalizace*, in: Petr A. Bílek, Blanka Činátlová (edd.), *Tesilova kavalerie. Popkulturní obrazy normalizace*, Příbram 2010, s. 166-187; Lenka KALINOVÁ, *Konec nadějí a nová očekávání. K dějinám české společnosti 1969-1993*, Praha 2012; Paulina BRENN, *Zelinář a jeho televize*, Praha 2013; Kamil ČINÁTL, Jan MERVART, Jaroslav NAJBERT (edd.), *Podoby československé normalizace. Dějiny v diskuzi*, Praha 2017

²³⁹ Václav PRŮCHA a kol., *Hospodářské a sociální dějiny, II. díl*, s. 749.

²⁴⁰ Blažej RADA, Jaroslav POMYKAL a kol., *35 let socialistického zemědělství v okrese Opava*, Opava 1984 (nestránkováno).

²⁴¹ Celkem bylo sloučeno 80 JZD. Samostatnost si udrželo 71 JZD.

však některá družstva, ať sloučená nebo samostatná zanikla, a tím se na konci 60. let 20. století snížil počet sloučených JZD na 23 a zůstalo 61 samostatných JZD.

3.1. Lhotka

Lhotka připadla pod okres Opava 1. ledna 1960. To mělo nepříjemné dopady jak pro občany, tak pro družstvo. Jednalo se především o nepříjemnosti s vyřizováním různých úředních záležitostí. Avšak chod družstva se tím nijak nenarušil, pouze se zdražily náklady na cestovné a pro všechny, kteří jeli do Opavy kvůli záležitostem družstva, se z toho stala většinou celodenní záležitost. Důvodem bylo především špatné dopravní spojení.²⁴²

Jak jsem se již zmiňovala v obecné části, na konci 50. let se začalo uvažovat o slučování jednotných zemědělských družstev. I v Jednotném národním výboru přemýšleli o spojení malých a často i neproduktivních družstev do jednoho celku. V předchozí kapitole jsem nastínila situaci ohledně možnosti Lhotky a Hošťálkovic a jejich spojení, jež se nakonec neuskutečnilo. Sloučení se však nakonec nevyhnulo ani JZD Lhotka. Zprvu JNV v Opavě uvažoval o sloučení JZD Koblova, Lhotky, Ludgeřovic, Markvartovic a Petřkovic. Na jednu stranu to byl velmi logický krok, jelikož všechny vesnice se nacházejí blízko u sebe, a tudíž by vzniklo jedno obrovské JZD. Na druhou stranu byla uvedená JZD, především po ekonomické stránce, ve velmi odlišné situaci. Diskuze o sloučení probíhaly jak mezi jednotlivými družstvy, tak mezi nimi a JNV v Opavě. Nakonec však vyšlo najevo, že je toto spojení nelogické a většina družstev od tohoto nápadu odstoupila. Samotná družstva zvažovala chvíli spojení Koblova, Petřkovic a Lhotky.²⁴³ U myšlenky sloučení, ale nakonec zůstaly pouze JZD Lhotka a JZD Petřkovic.

Než začnu popisovat období JZD Lhotky před sloučením a po něm, ráda bych se v krátkosti zmínila o JZD Petřkovic a jeho vzniku.

²⁴² Takto na pracovní cesty vzpomínala i M. B.

²⁴³ AMO, JZD Lhotka, inv. č. 7; AMO, Okresní výbor Ostrava-Venkov (dále jen OV Ostrava-Venkov), nezprac., zápisy ze schůzí zemědělské komise 1956-1959. Proběhlo několik schůzí všech družstev, kde proběhly debaty na téma sloučení. Avšak členové JZD Koblov neprojevovali větší zájem o sloučení.

3.1.1. Budování JZD Petřkovic

Na rozdíl od ostatních částí Ostravy se po dlouhou dobu v Petřkovicích nevybudovalo Jednotné zemědělské družstvo.²⁴⁴ Jednak to bylo z důvodu, že tamní přírodní podmínky nebyly příliš příznivé pro výstavbu zemědělského podniku.²⁴⁵ A současně místní obyvatelé nejevili přílišný zájem o vznik JZD v jejich obci.²⁴⁶ Oba důvody byly zapříčiněny mj. tím, že v obci se nacházelo několik dolů, ve kterých se těžilo uhlí.²⁴⁷ Dalším důvodem byla rozdrobenost půdy. V Petřkovicích existovali čtyři vesničtí boháči.²⁴⁸ Zbytek obyvatel mělo okolo 0,5 ha půdy, které byly většinou použity jako záhumenky. Přes to všechno byl vyvíjen od KSČ v Ostravě tlak na MNV Petřkovic, aby přesvědčil občany, resp. především výkonné zemědělce a kovozezemědělce, o výhodách a kladech JZD. Ač si to komunističtí předáci v Ostravě příliš neuvědomovali, byl to docela obtížný úkol. To můžeme posoudit už jen z toho, že mladí lidé odmítali vstupovat do zemědělství a raději odcházeli pracovat do jiných manuálních povolání.²⁴⁹

Přípravný výbor JZD²⁵⁰ sice byl vytvořen již během roku 1953, ale po dlouhou dobu zůstalo jen při tomto výboru. Důvodem byl nesouhlas ostatních místních zemědělců v obci se vznikem JZD.

Již v roce 1955 neuvažoval ani MNV o vzniku jednotného zemědělského družstva v Petřkovicích. Pomalu ubývalo orné půdy, zemědělci vcelku plnili své

²⁴⁴ AMO, OV Ostrava-Venkov, nezprac., zápisy ze schůzí zemědělské komise 1956-1959; AMO, JNV-MěNV Ostrava, kart. 657, inv. č. 1226. V okolí Lhotky a Petřkovic nebylo vybudováno JZD pouze v obci Bobrovníky.

²⁴⁵ Jedno z úrodnějších míst bylo na levé straně řeky Odry. Další místa, která by se mohla použít jako orná plocha, byla v majetku rolníků. Na těchto polnostech se nacházela naleziště písku. Toho jejich majitelé využívali a prodávali písek pro výstavbu nových budov do Ostravy a jejího okolí.

²⁴⁶ AMO, Místní národní výbor Petřkovic (dále AMO, MNV Petřkovic), inv. č. 26. Hovory s občany probíhaly od 1. 1. 1950, avšak neobjevil se mezi nimi nikdo, kdo by měl kladný pohled na JZD. Ve větší míře probíhaly přednášky o kladech družstva v roce 1953, avšak bez většího výsledku.

²⁴⁷ Konkrétně se jednalo o důl Lidice a důl Edvard Urx. Později byly oba doly spojeny ve velkodůl Edvarda Urxe. V roce 1950 se celý podnik nazýval Urxovy závody.

²⁴⁸ AMO, JNV-MěNV Ostrava, kart. 657, inv. č. 1226; AMO, MNV Petřkovic, inv. č. 26-27. Jednalo se o Josefa Dudu, Marii Hankovou, Antonína Bielana a Františka Vitáska. Vykonávali také povoznictví, které jim velmi vynášelo. V roce 1952 to bylo přibližně 1 000 Kčs denně. Největší majetky z nich vlastnil Josef Duda. Ještě během první republiky existovalo v Petřkovicích fojtství.

²⁴⁹ To dokazuje také poznámka z Petřkovicé kroniky z roku 1955. V roce 1956 zapsal kronikář Josef Lukáš, že mladí lidé nepracují v zemědělství. Dokonce i děti zemědělců odchází do jiného zaměstnání.

²⁵⁰ AMO, JZD Lhotka, inv. č. 7. Předsedou přípravného výboru se stal Alfons Bink. Mezi členy výboru patřil i jeden z vesnických boháčů - Antonín Bielan. Je zarážející, že členem výboru byl mj. i Rudolf Konečný, který patřil k největším neplatičům dodávek, a byl jedním z nejhorších hospodářů a zemědělců v obci.

závazky a vzájemně spolupracovali se zemědělskou komisí.²⁵¹ Předpokládalo se, že Petřkovice se v průběhu času stanou pouze průmyslovou oblastí.

Změna nastala roku 1959. Přesněji řečeno dne 28. srpna 1959, kdy bylo ustanoveno JZD Petřkovice III. typu. Hospodařilo na 80 ha orné půdy a mělo čtrnáct členů. Předsedou se stal Antonín Bielan. Ačkoliv vzniklo již v srpnu 1959, oficiálně začalo svou činnost až od 1. ledna 1960. Přesto se v roce 1959 rozhodlo o provedení HTÚP a scelení půdy. Do družstva vstoupili všichni vesničtí boháči.²⁵²

Již v roce 1960 JZD ubýlo 16 ha orné půdy. Samostatnosti si družstvo dlouho neužilo, jelikož 31. prosince 1960 započalo slučování JZD Petřkovice a JZD Lhotka v jedno. Patronát nad družstvem v Petřkovicích měl národní podnik Vítkovice – železářny a strojířny Klementa Gottwalda-závod 08 energetika (VŽKG). Záhumenky byly společné.²⁵³

Živočišná výroba, která byla zavedena, byla roztroušena u členů družstva. Společné ustájení zde sice zavedeno bylo, ale jednalo se spíše o adaptaci stávajících stavení výkonných zemědělců.²⁵⁴ Adaptace a její provedení se řešila po celý rok 1960 bez valného výsledku.

Jelikož již před vznikem JZD měli zemědělci největší zisky z povoznictví, pokračovalo se nadále v této činnosti.²⁵⁵

Jen v krátkosti bych se zmínila o problematice kulaků v obci. Do roku 1953 činila tato otázka velké pozdvižení. Určování, kdo je, a kdo není kulak, bylo mnohým obyvatelům nejasné, a často se v obci jednalo spíše o vyřizování tzv. „starých účtů“. Uklidnění situace nastalo až v roce 1953.²⁵⁶

²⁵¹ Tato komise zajišťovala například žňové plány, polní práce, přednášky anebo školení zemědělců.

²⁵² AMO, MNV Petřkovice, inv. č. 26.

²⁵³ AMO, JZD Lhotka, inv. č. 7.

²⁵⁴ Tamtéž. Konkrétně se využily budovy pěti členů družstva. Jednalo se o Františka Vitáska, Aloisii Kolenkovou, Reinholda Dudy, Antonína Bielana a Annu Drábíkovou. U Františka Vitáska se měli chovat býci. Aloisie Kolenková poskytla své prostory pro ustájení jalovic. Dojnice měly být chovány u Reinholda Dudy. Ze stodoly Antonína Bielana měla být přetvořena drůbežárna a Anna Drábíková uvolila pro adaptaci své stáje na vepřín.

²⁵⁵ AMO, JNV – MěNV Ostrava, kart. 657, inv. č. 1226.

²⁵⁶ Rok 1953 je pro většinu lidí charakterizován zejména měnovou reformou. O té však není skoro žádná zmínka ani v jedné ze tří obecních kronik.

3.1.2. Situace v JZD Lhotka do 1. března 1961

Rok 1960 začal pro JZD rozšiřováním půdní základny. Obec Bobrovníky nabídla JZD Lhotka 25 ha své půdy k obdělávání, kterou družstevníci přijali v březnu tohoto roku.²⁵⁷

Počasí od konce jara bylo pro zemědělce velmi nepříznivé.²⁵⁸ Žně byly opožděny, a tudíž klesaly výnosy z rostlinné výroby. Ani tržby z přidružené výroby nebyly příliš vysoké.²⁵⁹ Náklady na prádelnu daleko převyšovaly její výnosy. Jediné odvětví, kde se dařilo a dokonce se odevzdávalo v určitých úsecích nad kontingent, byla živočišná výroba. Avšak situace ohledně ustájení dobytka byla stejná.²⁶⁰ To znamenalo, že nebylo dostatek místa pro ustájení zemědělského dobytka a drůbeže. Dle investičního plánu, zmíněného v předcházející kapitole, byla započata výstavba nového kravínu.²⁶¹

Exkluzivní na JZD Lhotka bylo to, že roku 1960 poprvé v písemných pramenech zaznamenáváme žádost o náhradu škody za exhalace.²⁶² Tyto požadavky jsou na levé straně Odry zaznamenány na počátku 60. let 20. století pouze u Lhotky.²⁶³ Otázkou je, jestli někdo družstvu poradil, že se má finančně obracet na ostravské podniky, jež znečišťovaly krajinu a ovzduší, nebo, jak na ten nápad družstevníci přišli. Zvláště, když se jedná o oblast, která byla znečišťována již několik desítek let bez toho, aby se tím někdo více konkrétně zabýval.²⁶⁴ Bohužel na ni z pramenů zatím nemáme odpověď.²⁶⁵ Jisté je však to, že právě z těchto žádostí o náhradu škod za exhalace získávalo družstvo každý rok velké množství peněz.²⁶⁶ Ne všechny závody však chtěly platit družstvu peníze. Proto se JZD Lhotka několikrát ocitlo před soudem, kde obhajovalo své

²⁵⁷ AMO, JZD Lhotka, inv. č. 7.

²⁵⁸ AMO, MNV Lhotka, inv. č. 22. Často pršelo. Především v období polních prací. Dokonce postihla obec dvakrát v roce velká voda.

²⁵⁹ AMO, JZD Lhotka, kart. 2, inv. č. 97. V oblasti zeleniny byl dokonce schodek 80 000 Kčs.

²⁶⁰ Například krávy byly ustájeny na osmi různých místech.

²⁶¹ Jednalo se o investici, která měla být ukončena v roce 1962.

²⁶² Špatné ovzduší na Ostravsku však bylo řešeno již ve druhé polovině 50. let 20. století. AMO, JNV-MěNV Ostrava, inv. č. 461; AMO, MěstNV Ostrava, kart. 462.

²⁶³ Od konce 1. poloviny 60. let začalo žádosti podávat i JZD Koblov, vše po vzoru Lhotky.

²⁶⁴ Pan H. B. vzpomínal, že pan A. Š., člen českého zahrádkářského svazu, se snažil se znečišťováním krajiny něco dělat. Když jeho žádosti ignorovali na krajské úrovni, poslal dokonce dopis do Prahy na ministerstvo, ve kterém žádal zlepšení situace. Neúspěšně.

²⁶⁵ Možné je to, že blízký přítel předsedy JZD Floriána Olschara ředitel Urxových závodů, mu tuto myšlenku mohl vnuknout. Je také možné, že sám Florián Olschar, jakožto úředník přišel k této metodě ve své druhé práci. Jsou to však všechno pouze mé teorie.

²⁶⁶ K tomu se paní M. B. při interview také vyjádřila: „Každý rok jsme vypočítávali exhalace. Někteří nám zaplatili hned, jiní zprvu nechtěli, ale nakonec zaplatili všichni. Doly nám platily za znečištění nejvíce, pak Vítkovice a Bohumín. U konečné uzávěrky nám to hodně pomohlo. Jednalo se totiž o hodně peněz. Asi 280 tisíc.“

nároky.²⁶⁷ Ve všech dochovaných případech však nakonec zvítězilo družstvo. Kvůli tomu, aby mohlo peníze od ostatních průmyslových podniků vymáhat, si nechalo JZD udělat odbornou zprávu od specialistů.²⁶⁸

JZD Lhotka fungovalo až do své likvidace dne 9. března 1961.²⁶⁹

3.1.3. Jednotné zemědělské družstvo „HORNÍK“

Vznik JZD „HORNÍK“ je datován stejně jako zánik JZD Petřkovice a JZD Lhotka. Tedy 9. března 1961. Původně tak mělo být již od 1. ledna 1961, ale kvůli různým úředním průtahům k tomuto aktu došlo až o dva měsíce později.²⁷⁰ Předsedou nově vzniklého zemědělského sektoru se stal Florián Olschar.²⁷¹ Vedoucím úseku Petřkovic byl Antonín Bielan.²⁷² Ve Lhotce byl vedoucím úseku samotný předseda JZD Florián Olšar.²⁷³ Obě družstva přitom pracovala jako doposud. Tedy ve Lhotce se pracovalo jako doposud. Pro Petřkovice byl poměrně velký handicap, že JZD v Petřkovicích působilo pouze rok. Navíc byli zvyklí pracovat každý na sebe, třebaže se jednalo o družstvo III. typu. To neodpovídalo vztahům ve Lhotce,²⁷⁴ kde měli i o hodně více zkušeností. Proběhlo u nich mnoho problémů, které v Petřkovicích nezažili. Takže by se dalo říci, že to, co Lhotka zažívala v 50. letech, Petřkovice prožívaly až nyní.

JZD „HORNÍK“ vlastnilo 227 ha půdy a celkem bylo v družstvu 50 členů.²⁷⁵ Patronát nad Lhotkou měly Severomoravské mlékárny, nad Petřkovicemi Urxovy závody.²⁷⁶

²⁶⁷ Je zajímavostí, že JZD Lhotka se soudilo o náhrady za exhalace dokonce i s Urxovými závody. AMO, JZD Lhotka, kart. 4, inv. č. 100.

²⁶⁸ Tamtéž.

²⁶⁹ ZAO, KSOPR, kart. 101, inv. č. 1251, sign. Dz33.

²⁷⁰ AMO, MNV Petřkovice, inv. č. 26. Je zajímavé, že v Petřkovické kronice zapsal Josef Lukáš jako datum sloučení 1. ledna 1961, ve Lhotecké kronice je to 9. března 1961.

²⁷¹ ZAO, KSOPR, kart. 260, inv. č. 2293, sign. Dz1127. Florian Olschar byl předsedou JZD Lhotka od začátku roku 1957 do zániku družstva.

²⁷² AMO, JZD Lhotka, inv. č. 8; ZAO, KSOPR, kart. 260, inv. č. 2293, sign. Dz1127. Tento úsek byl označován jako farma.

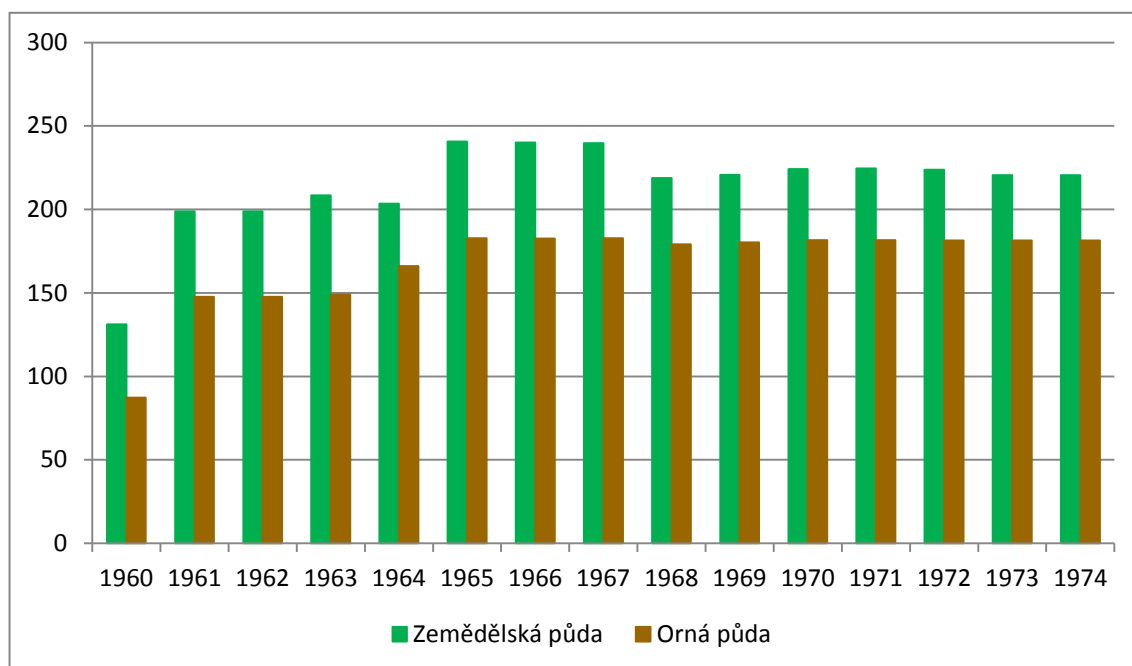
²⁷³ Lhotka se stala také sídlem družstva. ZAO, KSOPR, kart. 260, inv. č. 2293, sign. Dz1127.

²⁷⁴ AMO, JZD Lhotka, inv. č. 1-7.

²⁷⁵ Tamtéž, inv. č. 8. Srov. graf č. 7. Z toho bylo 165 ha a 52 a v Petřkovicích a do družstva přešlo z JZD Petřkovice 16 členů.

²⁷⁶ AMO, JZD Lhotka, kart. 6, inv. č. 105; Tamtéž, inv. č. 8-13. Oba patronátní podniky se snažily družstvu velmi pomáhat. U Severomoravských mlékáren máme sice velmi málo písemných dokladů tohoto snažení. Stejně tak ani respondenti si na tento patronát nevzpomněli. Přesto se v pramenech nachází zmínka o tom, že nabízeli pomoc při výstavbě kravína ve Lhotce, nebo že poskytli své zaměstnance na výpomoc při polních pracích. Zatímco o výpomoci Urxových závodů toho máme o hodně více. Poskytl družstvu autobus, aby členové mohli jezdit na různé zájezdy či výstavy. Pořádal přednášky na různá témata z oblasti zemědělství, poskytoval lístky do divadla a jiné.

Graf č. 7: Přehled zemědělské a orné půdy v JZD „HORNÍK“ v letech 1961-1974 (v ha)²⁷⁷

Prvních pár let se záznamy ze schůzí zmiňují o tom, že v Petřkovicích je špatná morálka a mezi členy chybí respekt k předsedovi JZD a vedoucím pracovníkům. Ač byly podmínky roku 1961 pro zemědělce příznivé, výsledky družstva tak nevypadaly. Polní práce byly v Petřkovicích dělány především brigádníky a nečleny družstva, což vedlo k celkovému prodražení nákladů na výrobu.²⁷⁸ Jediné, co velmi převršilo původní plán, byly výnosy ze zeleniny.²⁷⁹ Kvůli roztržitosti ustájení dobytka,²⁸⁰ byly nakonec i dodávky z živočišné výroby z poloviny nesplněny.²⁸¹ Přitom ale roztržitost ustájení nebyla tím jediným důvodem nesplnění dodávky.²⁸²

²⁷⁷ AMO, JZD Lhotka, kart. 2, inv. č. 96-97.

²⁷⁸ Tamtéž, inv. č. 9; AMO, Tamtéž, kart. 2, inv. č. 97.

²⁷⁹ Stále zde byl jako vedoucí Ivan Dimov Vladov, který působil v družstvu až do roku 1975. Srov. příloha č. 2.

²⁸⁰ AMO, JZD Lhotka, inv. č. 8. Byl ustájen na patnácti různých místech. Kvůli roztržitosti ustájení se také zvýšily náklady na krmivo, zvýšil se počet ošetřovatelů dobytka. Tato situace měla být částečně vyřešena v roce 1962 dostavbou kravína, jehož prostory snížilo družstvo pro 96 ks, z původních 100 ks.

²⁸¹ Srov. příloha č. 2.

²⁸² Jednalo se také o špatnou pracovní morálku některých zaměstnanců družstva a problém s krmivem.

Tabulka č. 1: **Plán a skutečnost v rostlinné a živočišné výrobě v JZD „HORNÍK“ 1960-1974 (v Kčs)**²⁸³

Rok	Rostlinná výroba		Živočišná výroba	
	Plán	Skutečnost	Plán	Skutečnost
1960	76 247,50	195 731,78	403 110,00	260 028,52
1961	295 335,00	370 539,31	716 369,00	646 934,00
1962	320 400,00	292 939,17	776 300,00	690 488,39
1963	312 700,00	344 762,73	793 900,00	651 996,02
1964	415 300,00	536 793,89	803 800,00	813 301,54
1965	412 300,00	416 474,78	799 600,00	810 804,16
1966	493 300,00	429 498,52	830 300,00	934 136,43
1967	695 000,00	635 123,49	959 000,00	965 411,32
1968	700 000,00	598 562,37	980 000,00	615 125,63
1969	710 000,00	678 235,32	920 000,00	729 632,56
1970	720 000,00	623 000,00	950 000,00	1 528 000,00
1971	589 000,00	547 000,00	1 516 000,00	1 521 000,00
1972	684 000,00	521 000,00	1 041 000,00	853 000,00
1973	740 000,00	640 000,00	972 000,00	971 000,00
1974	854 000,00	495 000,00	1 032 000,00	933 000,00

V rámci vzniku nového družstva bylo třeba vypracovat nové stanovy JZD. Zprvu byly provedeny pouze dílčí úpravy starší verze, ale pro rok 1964 se nám dochovaly vzorové stanovy, ve kterých byly poznámky z porady družstevníků. Na přední straně bylo napsáno: „*nutno převzít beze změny.*“²⁸⁴

Neustále se zlepšovaly podmínky pro členy družstva. Ve druhé polovině 60. let 20. století byla zavedena pro družstevníky dovolená,²⁸⁵ kterou prosadila nově dosazená

²⁸³ AMO, JZD Lhotka, kart. 2, inv. č. 96-97.

²⁸⁴ Tamtéž, kart. 1, inv. č. 90. Z pozdějšího fungování, ale i v rámci těchto stanov však můžeme zjistit, že stanovy nebyly převzaty „*beze změn*“, ale byly vybrány pouze určité části.

²⁸⁵ Paní M. B. vzpomínala: „*Jak jsem přišla do JZD, tak tam neměli dovolenou. Až po několika letech se mi ji povedlo prosadit. Dovolená byla tenkrát podle odpracovaných let. Ale už přesně si nepamatuju, jak to bylo. Víím, že nejméně bylo 14 dní dovolené.*“ Bohužel pro mnohé zaměstnance bylo vzít si dovolenou nemožné. Na to si stěžovala např. paní F. P.: „*Za JZD dovolená nebyla. Ani za statku. To, jak jsme potřebovali, třeba na třídní schůzky, tak s tu paní, co jsem byla na kravách a ona byla na odpolední, tak jsme si musely vyměnit směny.*“

pomocná účetní paní Marie Bugdolová.²⁸⁶ Snižovala se hodnota pracovní jednotky a ustálila se okolo 15 Kčs za 1 PJ.²⁸⁷ Vedoucí zaměstnanci se snažili motivovat ostatní členy družstva jak finančně, tak morálně.²⁸⁸ Důvod byl jediný. Snaha zabránit neustálému odchodu pracovních sil ze zemědělství. Na problém malého množství pracovních sil opakovaně upozorňoval především vedoucí živočišné výroby Ladislav Madrý.²⁸⁹ Podle investičního plánu JZD Lhotka byl dostavěn 12. dubna 1962 nový kravín ve Lhotce.²⁹⁰ Na konci 60. let zrušili družstevníci stávající drůbežárnu.²⁹¹ Důvodem bylo nařízení okresu Opava o postupné likvidaci drůbežáren v celém okresu. Drůbežárny nemusely rušit pouze vybrané zemědělské závody.

²⁸⁶ AMO, JZD Lhotka, inv. č. 9. Marie Bugdolová, rozená Mikešková, byla přijata jako pomocná síla hlavnímu účetnímu Květoslavu Metelkovi. Ten v roce 1969 odešel nadobro a jeho pozici plně přejala výše zmíněná. V rámci dotazníku na otázku jejího zaměstnání v JZD „HORNÍK“ odpověděla takto: „Do JZD jsem nastoupila jako účetní. Zpočátku jsem nad sebou měla externího ekonoma pana Metelku. Po pár letech však odešel a já tam byla na účetnictví sama.“

²⁸⁷ AMO, MNV Lhotka, inv. č. 21, 22; AMO, JZD Lhotka, inv. č. 6-7; SOkA Opava, Okresní národní výbor Opava 1960 – 1976 (dále jen SOkA Opava, ONV Opava), kart. 231, inv. č. 99. Což alespoň pro Lhotku znamenalo velký pokles, jelikož ještě v roce 1959 byla výše 1 PJ v hodnotě 20 Kčs. V roce 1960 pak klesla na 17,54 a na této úrovni se držela až do následujícího roku. Nicméně od roku 1962 se 1 PJ ustálila okolo 15 Kčs a zůstala tak do zrušení této jednotky v JZD „HORNÍK“.

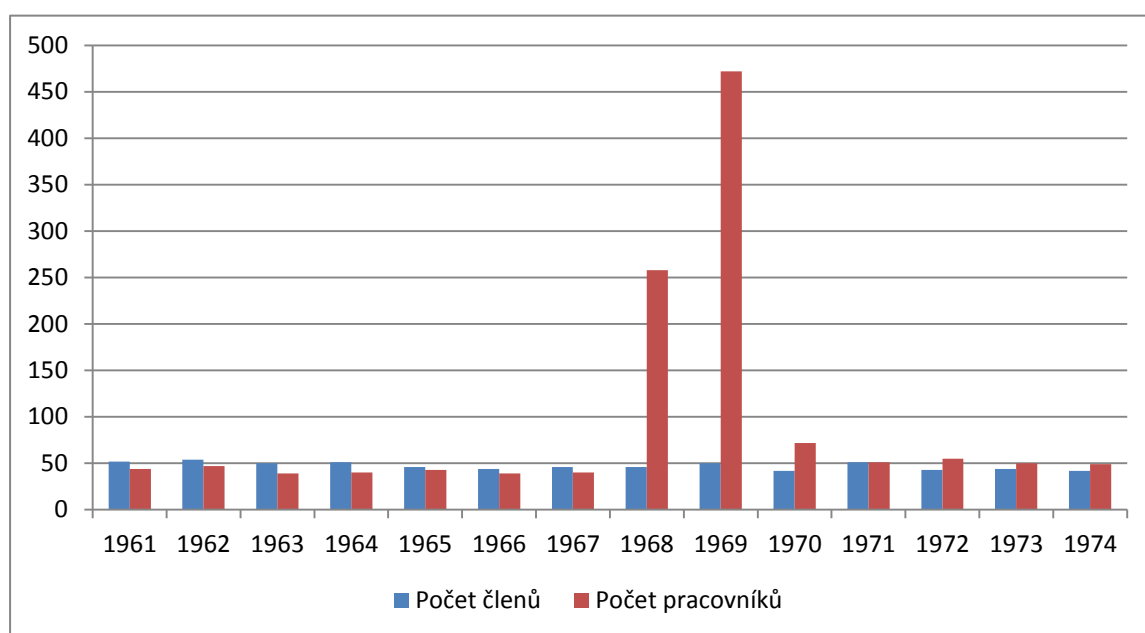
²⁸⁸ AMO, JZD Lhotka, inv. č. 8-9. Jednalo se především o odměny za nadojené mléko, které mělo družstvo problém dodávat na 100 % a zaměstnanci, resp. zaměstnankyně kravína si oprávněně stěžovaly na malý plat.

²⁸⁹ Tamtéž. Ladislav Madrý působil v družstvu jako vedoucí živočišné výroby a také zootechnik od začátku sloučení až do roku 1965, kdy mu začala vypomáhat Rita Nováková, později Wroblová. Na jeho pozici jej vystřídala v roce 1966, avšak následně odešla na mateřskou dovolenou. Zastupujícím zoologem se stal František Klimek, který byl zaměstnán mj. na hošťálkovickém „statku“. ZAO, KSOPR, kart. 101, inv. č. 1251, sign. Dz33.

²⁹⁰ V Petřkovicích se společného ustájení dočkali až během působení státního statku. V listopadu 1964 bylo rozhodnuto, že ze starého kravína bude zřízena úschovna pro 4 traktory.

²⁹¹ Drůbežárna podle respondentů H. B. a V. K. prosperovala, především za působení Marie Borowiecké. Rok před jejím zrušením byla stálá pracovnice drůbežárny přesunuta do kravína, a na rok byla najata brigádně Krista Borowiecká.

Graf č. 8: Počet členů a pracovníků JZD „HORNÍK“ v letech 1961-1974²⁹²

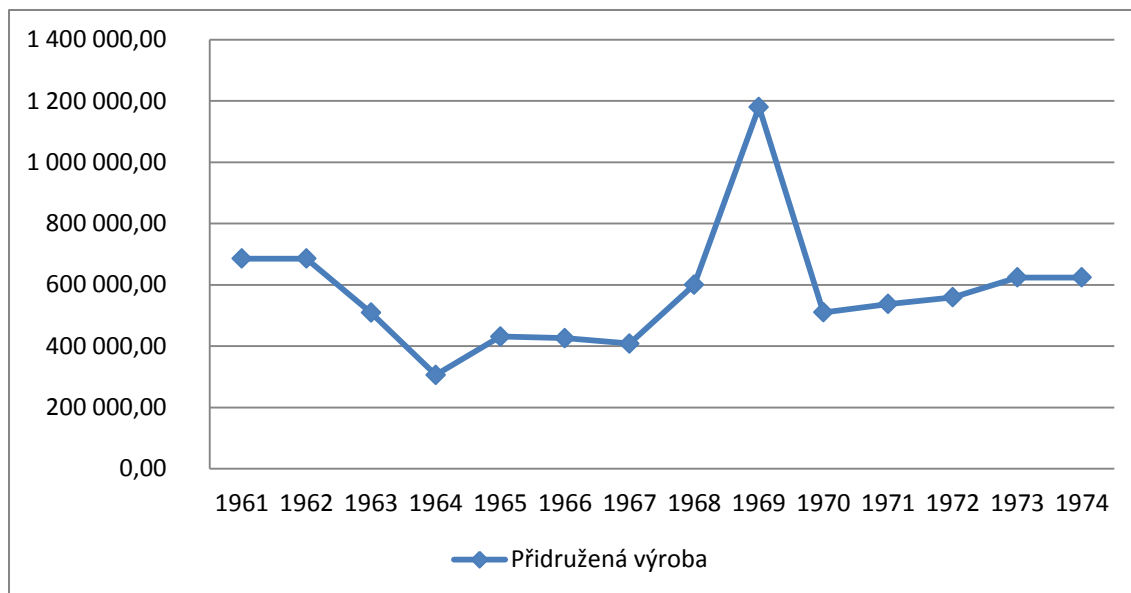

Družstvo však nepodnikalo pouze v zemědělské výrobě. Provádělo také opravy strojů a zařízení, vlastnilo pískovnu v Petřkovicích, ze které dodávaly materiál, jak pro své vlastní účely, tak především pro potřebu dalších podniků a pro občany ze Lhotky, Petřkovic a dalších přilehlých obcí.²⁹³

²⁹² AMO, JZD Lhotka, kart. 2, inv. č. 96-97.

²⁹³ ZAO, KSOPR, kart. 260, inv. č. 2293, sign. Dz1127.

Graf č. 9: Výnosy z přidružené výroby v JZD „HORNÍK“ letech 1961-1974 (v Kčs)²⁹⁴

Největší rozmach přidružené výroby v JZD „HORNÍK“ probíhal od poloviny roku 1968²⁹⁵ do konce roku 1969, s mírným přesahem do roku 1970. Tento kvantitativní

²⁹⁴ AMO, JZD Lhotka, kart. 2, inv. č. 96-97; Archiv bezpečnostních složek (dále jen ABS), Okresní správa SNB Opava – oddělení vyšetřování VB, inv. č. 167.

²⁹⁵ Jedna z otázek, na které jsem se během interveiw ptala, byla také ohledně invaze vojsk Varšavské smlouvy do Československa. Je zajímavé, že na národnost vojáků se respondenti nedokázali shodnout. Převládá názor, že to byli Rusové. Avšak jejich chování popisovali všichni stejně. Paní F. P. tvrdila: „Bylo tu plno tanků. Tu na té cestě. (pozn. ulice Stará Čtvrť ve Lhotce) Od trafaku až po zatáčku. Taky na tom poli. Tady byly samé tanky. Byli to všechno Ukrajinci, protože tu přišli na vodu a s tím jedním se bavil můj chlap. Taký mladý klučina říkal: «Moje mama ani neví, že jsem tu. My jsme ani nevěděli, kde tu je Československo.» (smích) Chodili na vodu vždy dva s takou kád'ou. V tu noc, jak přijeli, to bylo nejhorší. Já myslela, že je vojna. (smích) Vojáci byli úplně v klidu. My jsme skoro nevěděli, že tu jsou. Dvakrát denně přišli na vodu. Když přišli pro vodu poprvé, tak jsme jim ji dali, ale oni trvali na tom, že se musíme z toho, co jsme jim dali, tak že se musíme napít. Tak viděli, že to pijeme, že je ta voda dobrá, tak tu na tu vodu chodili.“ Paní V. K. odpověděla takto: „No prosím tě, to byli všechno samí mladí kluci. Oni byli strašně hodní. Když jsem jednou jela navrch k Bobrovníkům sklízet, tak mi pomohli dolů, a pak veškerou práci udělali za mě. Dokonce u sebe vždy měli nějaký bílý chleba, který byl moc dobrý. My ho pak s nimi tajně měnili za pivo. Ono se to totiž nesmělo. Dali nám ten chleba do příkopy a my jim pak za to dali do té díry místo toho pivo. Ale to byl dobrý chleba. To vím, že jak se na podzim mělo vykopávat brambory, tak strašně přšelo. Ten velitel tam poslal četu vojáků a oni za nás sbírali brambory. Ten rok bylo totiž škaradé počasí. A oni to všechno vysbírali. Takže nám nijak neubližovali. Byli to samí mladí kluci a rádi se bavili. No. Lidi chodili k zátrasám u Bobrovníků a Finským domkám a normálně se s nimi bavili. Děti si s nimi normálně hráli s balónem. Já jsem se jich ptala, proč tu jsou a oni to nevěděli vůbec. Mi to nevadilo, že přišli, ale byla jsem úplně vyjukaná. To víš, že. Protože jak ty tanky jely v noci, barák se třese a já říkám: «Co se děje? Jak by tanky jely.» A můj chlop mi říká: «Kde by se tu vzaly tanky?» A ráno se díváme a samé vojsko. Všichni to nejspíše byli Rusové. Já se s nimi bavila rusky a oni mi odpovídali. Protože jak byla válka za Hitlera, tak těž byli někteří ruští vojáci v německém vojsku, tak jsem se trochu naučila rusky. A pak po válce jsem chodila na kurz. Ale uměla jsem jen trochu.“ Podobně jako paní V. K. odpověděla i paní G. H.: „Když se to stalo, byla jsem zrovna na mateřské dovolené. Všichni jsme byli překvapení a měli jsme strach. Já měla pětiměsíční dceru. Nejhorší pro nás byly ty první dva až tři dny, kdy nikdo nevěděl a nechápal, co se děje. Potom už to bylo lepší. Jako první obsadili vojáci hošťálkovický vysílač. Z televize tu přijela moderátorka Kamila Moučková nebo někdo jiný, který

nárůst byl zaznamenán nejen v oblasti tržeb, ale také v oblasti pracovníků, jak si může čtenář povšimnout na grafu.²⁹⁶ Noví pracovníci pracovali v pracovních skupinách, které neměly předem stanovený počet zaměstnanců. Za rok a půl zvýšené činnosti přidružené výroby pracovalo pod hlavičkou JZD „HORNÍK“ přibližně 15 pracovních skupin. Tyto skupiny však nebyly družstvem příliš organizovány a hlídány. To byl také jeden z důvodů, proč přišlo družstvo o 963 350,60 Kčs, jež poskytlo neoprávněně pracovníkům přidružené výroby formou odměn. Druhým důvodem bylo i to, že předseda Florián Olschar bez předchozího souhlasu ostatních členů družstva, zvyšoval podíl odměn za vykonanou práci těmto pracovníkům. Tato skutečnost se stala zdrojem dvou vyšetřovacích akcí SNB a soudního jednání. V rámci tohoto trestního řízení, uloženém v archivu pod číslem 33 byl předseda družstva i ekonom uznáni vinni na základě trestního zákona č. 140/1961.²⁹⁷ Kvůli tomuto soudnímu jednání, ale

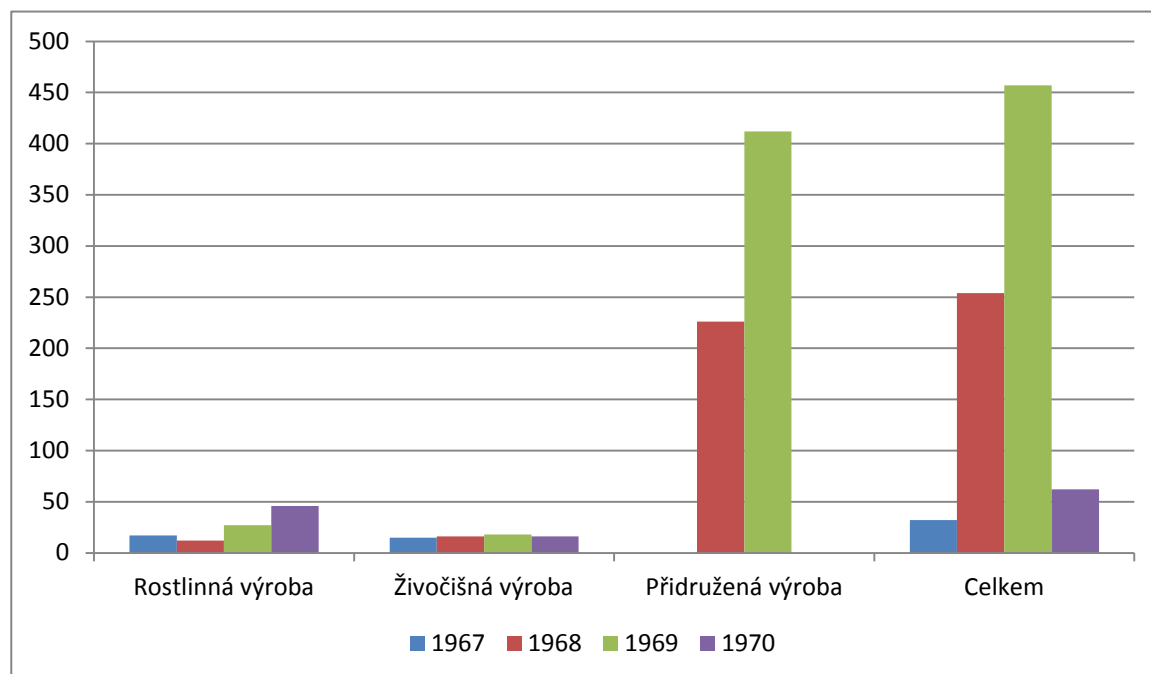
na vysilači vysílal. My se na ty vojáky na vysilači, ale i ty, kteří byli u radnice, chodili dívat. Byli to ustrašení ruští synečkové, kteří pořádně nevěděli, o co tu jde. Stáli tam s tankami. K nám všem se chovali slušně. Když měl otec narozeniny 21. srpna, tak nás za ním pustili. Jen se zeptali, kam jedeme a proč tam jedeme. Po vesnici se povídalo, že u nás budou ubytování, ale to byla jen fáma. Zdrželi se tu asi čtrnáct dnů. Ale nepamatují si to přesně. Víím, že tanky odjeli dříve, ale vojáci tam ještě nějakou dobu byli. Když odešli, tak jsme si všichni oddechli. Že by potom někdo z Hošťálkovic odcházel ze strany nevím, protože jsem v ní s manželem nikdy nebyla.“ Bohužel záznamy z kronik jsou na toto téma velmi skoupé.

²⁹⁶ Srov. graf č. 9, 10.

²⁹⁷ ABS, Okresní správa SNB Opava – oddělení vyšetřování VB, inv. č. 167; ABS, okresní správa SNB Opava – oddělení vyšetřování VB Opava, inv. č. 9-9 167; přír. 2316-2326/93 bal. 85 – deník vyšetřovacích spisů Opava 1972; Trestní zákon 140/1961, §127, odst. 1-3. Z původního podílu odměn 65:35 z provedené akce, byly odměny zvýšeny na 70% a u některých dokonce až na 85%. U vyslyšacích protokolů Florián Olschar na svou obhajobu udal: „Uvědomuji si, že svým jednáním, t. j. že v mnoha případech jsem překročil stanovenou podílovou odměnu pro pracovníky PV, jsem takto těm pracovníkům pomohl k větším odměnám a na druhé straně, že došlo k poškození JZD Lhotka. Celkově jsem však měl na mysli prospěch družstva, neboť v té době naše družstvo potřebovalo pomoc, jelikož samotná zemědělská výroba není u nás efektivní. Neuvažoval jsem o tom, zda odměna pracovníkům PV za jejich práci má charakter socialistického odměňování za vykonanou práci.“ Na otázku, zda se cítí vinen, odpověděl předseda takto: „Necítím se vinen. Při započítání činnosti rozšířené PV v našem družstvu jsem měl na mysli pro družstvo získat asi 300 000 Kčs. Později, když se rozšířená PV rozjela a přinášela zisk, jsem si dále řekl, že bych pro JZD takto mohl získat více, než původně zamýšlených 300 000 Kčs. Nakonec se však činnost PV tak rozrostla, že jsem to nestačil uhlídat a nebylo možné skončit. Skončili jsme až v r. 1969, koncem roku, kdy taková výdělečná činnost v družstvech byla zakázána. Konečně bych chtěl říci, že v žádném případě jsem pro svou vlastní osobu nezískal neoprávněný prospěch z popsané činnosti PV ...“ Kdežto Květoslav Metelka se snažil od tohoto činu distancovat, ač určitým způsobem hájit Floriána Olschara: „K realizaci přidružené výroby /dále jen PV/ přistoupil z vlastní iniciativy předseda družstva s. OLSCHAR dnem 10.7. 1968 a to proto, že bylo nutno najít k posílení hospodářské situace družstva nějaký pramen příjmů. Praxe PV byla již v řadě družstev zavedena a byla i pro naše družstvo lákavá. Jednak také proto že bylo různými orgány, jako OZS a SBČS Opava poukazováno na to, že je žádoucí, aby zemědělská výroba byla do jisté míry sanována tzv. PV. K rozhodnutí o zavedení PV přistoupil s. OLSCHAR podle informací získaných na střediskové radě v Hlučíně v měsíci červnu 1968. PV byla vlastně v družstvu zavedena bez dostatečných znalostí o její organizaci a způsobu odměňování pracovníků ve skupinách PV. Bylo přistoupeno na podílovou odměnu po vzoru jiných družstev v okrese Opava, mám dojem, že v Plesné nebo Vel. Polomí. Na návrh předsedy JZD s. OLSCHARA bylo členskou schůzí v září 1968 schváleno vyplácení odměn v poměru 65 : 35 % a téže době byla Okresnímu zemědělskému sdružení v Opavě podána písemná žádost o schválení tzv. PV. Zde poznamenávám, že již v době dřívější vykonávalo družstvo PV na úseku dopravy a služeb a těžby písku z vlastní pískovny, ovšem ve zcela omezeném objemu, který nestačil k finančnímu zajištění družstva a dosažení přijatelné výše

i dalším, která družstvo od roku 1970 častěji podstupovalo, se na konci roku 1970 rozhodli najmout do svých služeb právníka JUDr. Karla Dvořáka.²⁹⁸

Graf č. 10: Počet pracovníků v JZD „HORNÍK“ v letech 1967-1970²⁹⁹

3.1.4. Působení JZD „HORNÍK“ v 1. polovině 70. let

První změnou, a to na poli personálním, která se udála na začátku nového desetiletí, bylo přijetí nového agronoma, Františka Klimka, jenž v družstvu zastával také pozici zootechnika.³⁰⁰ František Klimek urgoval na schůzích družstva, aby se konečně dořešila

hodnoty pracovní jednotky, která byla znakem hmotné zainteresovanosti člena. Tlak družstevníků na přiměřené odměny za jejich práci byl úměrný velmi slušným výdělkům v sousedním ostravském průmyslu a družstvo muselo přistupovat na velmi měkké normy, což na druhé straně znamenalo velké finanční zatížení jako celku. Tento neúnosný stav trval od samého začátku vzniku družstva, t. j. od r. 1949 a je až dodnes trvalým jevem ... V průběžných dalších jednáních s předsedou OLSCHAREM ohledně překračování podílové odměny pracovníkům PV jsem poukazoval na rozpor s usnesením členské schůze družstva a žádal, aby praktikovaná změna byla předložena členské schůzi ke schválení. Na to reagoval předseda OLSCHAR s tvrzením, že i tato relace je výhodná pro družstvo a není třeba dále členy zatěžovat novým projednáním ...“ Oběma byla zakázána funkce vedoucího či zodpovědného postavení v oboru národního hospodářství. Předsedu Olscharovi na dobu 5 let, ekonom Metelka pouze 3 roky. Florian Olschar byl odsouzen k odnětí svobody na 1 rok, Květoslavu Metelkovi se trest odkládal na zkušební dobu 3 let.

²⁹⁸ AMO, JZD Lhotka, inv. č. 11. Zprvu si jej najali jen na prosinec roku 1970. Avšak nakonec jeho služby využívali také během let 1971-1972, kdy probíhalo vyšetřování JZD.

²⁹⁹ AMO, JZD Lhotka, kart. 2, inv. č. 96-97.

³⁰⁰ Tamtéž, inv. č. 11. Na schůzi ze dne 23. dubna 1970 bylo odsouhlaseno, aby se František Klimek stal členem družstva.

otázka živočišné výroby v Petřkovicích.³⁰¹ Zároveň se začala řešit špatná rentabilnost střediska Petřkovice. Pro tyto účely byla dokonce vytvořena komise, která měla za úkol zjistit příčiny tohoto špatného stavu.³⁰²

Špatné podmínky, ale tentokrát hygienické, pro obec Lhotku vytvářelo JZD pod svým vepřínem. Jednalo se totiž o místo, kde automatický pás vyhazoval hnůj, což velmi zneprůjemňovalo život ostatním občanům obce.³⁰³

Úzká provázanost vesnické organizace KŠČ ve Lhotce a JZD „HORNÍK“ se ukázala v dopise ze dne 13. ledna 1973.³⁰⁴

V období od roku 1972 až do konce roku 1974 byly výsledky hospodaření družstva velmi slabé. Proto se od roku 1974 začala Okresní zemědělská správa Opava (OZS Opava) zaobírat myšlenkou, jak družstvo pozvednout a zlepšit jeho výsledky. Nakonec OZS Opava doporučila JZD „HORNÍK“, aby se začlenilo ke Státnímu statku Hlučín.³⁰⁵ V listopadu předseda požádal na schůzi představenstva o uvolnění z funkce, což mu bylo schváleno. Do konce roku zastupoval Františka Peroutku jeho zástupce Vilém Kocúr.³⁰⁶

Dne 1. ledna 1975 byly pozemky spolu s celým JZD „HORNÍK“ převzaty Státním statkem Hlučín.

³⁰¹ Tamtéž, inv. č. 10-11. To znamená, že stále ještě nebyl dobytek ustájen společně, ale u některých členů družstva. Roztříštěnost dobytka na úseku v Petřkovicích znamenala stále pro družstvo slabší výsledky v živočišné výrobě. Nejhorší stav byl i dodávek vepřového masa, a poté u nadojeného mléka. V Petřkovicích byla ošetřovatelkou prasat Hájovská, která u sebe měla prasata a selata ustájená. Špatný stav tohoto úseku donutil ostatní členy družstva chov prasat v Petřkovicích během roku 1971 zrušit.

³⁰² AMO, JZD Lhotka, inv. č. 11. Na konci roku 1970 proběhla také jednání s Okresní zemědělskou správou (OZS) v Opavě.

³⁰³ AMO, MNV Lhotka, kart. 1, inv. č. 43. Řešit se to rozhodla zemědělská komise místního národního výboru ve Lhotce. Tento problém se protáhl až do května 1971, kdy byla konečně hnojůvka odstraněna.

³⁰⁴ Tamtéž, inv. č. 11. Ke dni 1. ledna 1973 totiž na svou funkci abdikoval František Klimek. Jako náhrada za něj ve funkci agronoma měl nastoupit Alfréd Riedel, ale když byl požádán, aby tedy svou funkci převzal, odmítl. Jako důvod uvedl „že bude ztrátný na výdělků a pro nepochopení ze strany manželky.“ Za pomoci OZS Opava získali na pozici agronoma nakonec od 1. dubna 1973 Viléma Kocúra, který až do tohoto data pracoval na státním statku v Hlučíně.

³⁰⁵ AMO, MNV Lhotka, inv. č. 23.

³⁰⁶ AMO, JZD Lhotka, inv. č. 11. Neoblíbenost Oldřicha Peroutky u dalších členů se zde v plné míře projevila. V prosinci, když o tom diskutovali všichni členové, byl jeho návrh opět všemi přijat. Zde je vidět rozdíl mezi tímto případem a obdobím, kdy Florián Olschar na začátku roku 1971 požádal o uvolnění z funkce. Tehdy se členové vesnické organizace, ke kterým patřili také členové družstva, domluvili a napsali dopis do opavského ústředí. V dopise požadovali, aby vyšší výbory přesvědčili Olschara, aby se nevzdával své funkce předsedy JZD. Dokonce v něm tvrdili, že „změna ve funkci předsedy by mohla mít nedobré následky pro další existenci.“ Což se vlastně nakonec potvrdilo v následujících letech. Dopis podepsal Květoslav Metelka. AMO, JZD Lhotka, inv. č. 10.

3.2. Hošťálkovice (1960-1975)

Jelikož ZAZMO nepožadovalo příliš mnoho podkladů o hospodaření statku v Hošťálkovicích, tak proti 50. letům 20. století dochovaného archivního materiálu ubylo. Svým způsobem je to zcela adekvátně vynahrazeno existencí materiálů zemědělské komise při Místním národním výboru v Hošťálkovicích, která také dohlížela na správný chod zemědělství v obci. Jelikož se zemědělská komise zaměřovala na zemědělství v celé obci, na jejich schůzích se tak probírala aktuální situace na „statku“. Ve většině případů byl proto během porad komise přítomen alespoň jeden zástupce „statku“. Zpravidla se jednalo o samotného správce.³⁰⁷

Dalo by se říci, že od počátku 60. let 20. století až do roku 1975 bylo pro hošťálkovické JZD, resp. jeho pozůstatky, spíše stagnujícím obdobím. ZAZMO³⁰⁸ vnímalo hošťálkovický úsek z hlediska „statku“ především jako druhořadý. Přežívající JZD bylo vhodné pro relativně levnou výrobu hnojiva do sadů a skleníků ZAZMO, které se je stále pokoušelo rozšiřovat, což platilo jen v případě, když mělo potřebné finance. Vždy pak záleželo na správci statku, jak se k dané situaci postavil, a zdali pak podporoval i živočišnou výrobu.³⁰⁹

Situace na „statku“ byla v roce 1960 stále stejná jako v předchozích letech. Spolu se zemědělskou komisí byly plánovány polní práce, kdy „statek“, resp. Bernard Haupt, jež za „statek“ zastupoval, měl rozpracovat plány pro sebe, tedy za ZKS, a komise pro zbytek obce. Stejně tak byly zařizovány brigády pro období žní.³¹⁰ Ty skončily na konci srpna. Přesněji řečeno 25. srpna 1960.

V rámci „ZAZMO“ byly znovuobnoveny „dožínky“. Ty se však konaly pouze interně mezi členy družstva na „statku“.³¹¹

³⁰⁷ AMO, MNV Hošťálkovice 1955-1976 (1977), kart. 14, inv. č. 61.

³⁰⁸ AMO, Městský národní výbor Ostrava (dále jen AMO, MěstNV Ostrava), kart. 396. ZAZMO vzniklo, aby plnilo následující úkoly: zabývat se zahradnictvím, sadařstvím, prodejem květin, vnější úpravou obcí, čištěním obce a odvozem popela a smetí.

³⁰⁹ V tomto období se zde vystřídalo pět správců statku. Byli to Bohuslav Drastil, Bernard Haupt, Adolf Mendl, Rudolf Riedl a jako poslední František Klimek. Dle výpovědi G. H. od roku 1964 pracoval jako správce Adolf Mendl, „*kteřý se však zabýval agronomií, takže se živočišnou výrobou moc nezabýval.*“

³¹⁰ Tamtéž.

³¹¹ Paní G. H. vzpomínala, jak takové dožínky na „statku“ v Hošťálkovicích probíhaly. „*Na statku se dělaly dožínky. Když přijela poslední fůra, tak se udělal věnec, nějaké pohoštění. Věnec se předal správcovi. Posedělo se u občerstvení a to bylo všechno. Sedělo se buď ve stodole, nebo na dvoře.*“ Což také potvrzuje paní O. L., která však to, co nejspíše paní G. H. považovala za dožínky, ještě rozdělovala na dožínky a poslední fůru. „*Pořádaly se dožínky. Během nich se konal průvod přes celou vesnici. Vlastně kdyby ses podívala na Polskou krev, tak tak nějak to vypadalo. Avšak více než dožínky se slavila poslední fůra. To možná přišlo z polštiny nebo němčiny, ale více tady byla ta poslední fůra. Když už se*

Co se pro „statek“ změnilo, bylo to, že už nedodával jako JZD, ale jako ostatní soukromníci.³¹² Naštěstí pro ně, oproti předchozím obdobím, byly podmínky zmírněny.

Rok 1961 znamenal od počátku změnu. Ředitelství ZAZMO totiž rozhodlo o změně živočišné výroby na zahradnickou.³¹³ Neznamená to, že by živočišná výroba v Hošťálkovicích nadobro skončila. Pouze se její náplň snížila a obecně se družstvo začalo zaměřovat spíše na rostlinnou výrobu, resp. zahradnictví a sadařství, než na živočišnou výrobu. Už od roku 1958 se zvětšoval podíl pěstování zeleniny proti ostatním plodinám. Tento rozvoj zpomalovaly exhalace. Hlavním zdrojem těchto exhalací byl těžký průmysl z Ostravy.³¹⁴ Dalším důvodem bylo nedostatečné zařízení.³¹⁵

Jak jsem se zmiňovala již dříve, ZAZMO mělo v Hošťálkovicích pouze jednu z poboček.³¹⁶ Co jej zajímalo v rámci tohoto úseku více, bylo pouze ono zahradnictví a sadařství. Právě do této části se v rámci obce Hošťálkovice investovalo nejvíce.³¹⁷

V roce 1963 bylo Zahradnictví a zemědělství města Ostravy (ZAZMO) přejmenováno na Technické a zahradní služby města Ostravy (TAZSMO).

Jako v jiných JZD a zemědělských podnicích i v Hošťálkovicích bylo u rostlinné výroby pouze několik stálých pracovníků, zejména traktoristů.³¹⁸ Přes letní sezónu pak chodili do „statku“ vypomáhat také místní ženy, kterým se říkalo „panščarky“.³¹⁹ Bylo jich okolo šesti nebo sedmi. Při žních vypomáhaly také různé místní organizace, jako byl Sokol, hasiči nebo myslivci. Dále chodili vypomáhat brigádníci ještě do sadu při vrcholící sklizni úrody.

tady nedělaly dožínky, tak se stále dělala poslední fůra.“ Avšak tento popis spíše odpovídá dožínkám z 50. let 20. století.

³¹² Bylo to způsobeno tím, že spadali pod ZAZMO.

³¹³ AMO, MěstNV Ostrava, kart. 396, 454.

³¹⁴ Hošťálkovice na rozdíl od Lhotky nepožadovaly finanční náhrady za exhalace. s. 47-48.

³¹⁵ AMO, MěstNV Ostrava, kart. 396. Zelenina se pěstovala v tzv. rychlínách. Jednalo se o skleníky, nejčastěji typu japan. Japan je skleník postavený pouze z pařeništních oken za pomoci spojek. Existuje několik druhů japanů. Základním rozlišovacím znamením je přítomnost či nepřítomnost pevné konstrukce. Klasický japan však tuto konstrukci nemá.

³¹⁶ Tamtéž, kart. 396. ZAZMO se skládalo z několika úseků, a to: úsek odvozu popela, úsek odvozu fekálií, úsek mechanického čištění, úsek materiálně-technického zásobování, úsek sadů, úsek vnější opravy obcí, úsek květinových sání, úsek zahradnictví a zemědělství a úsek vazárny.

³¹⁷ Tamtéž, kart. 98, 447.

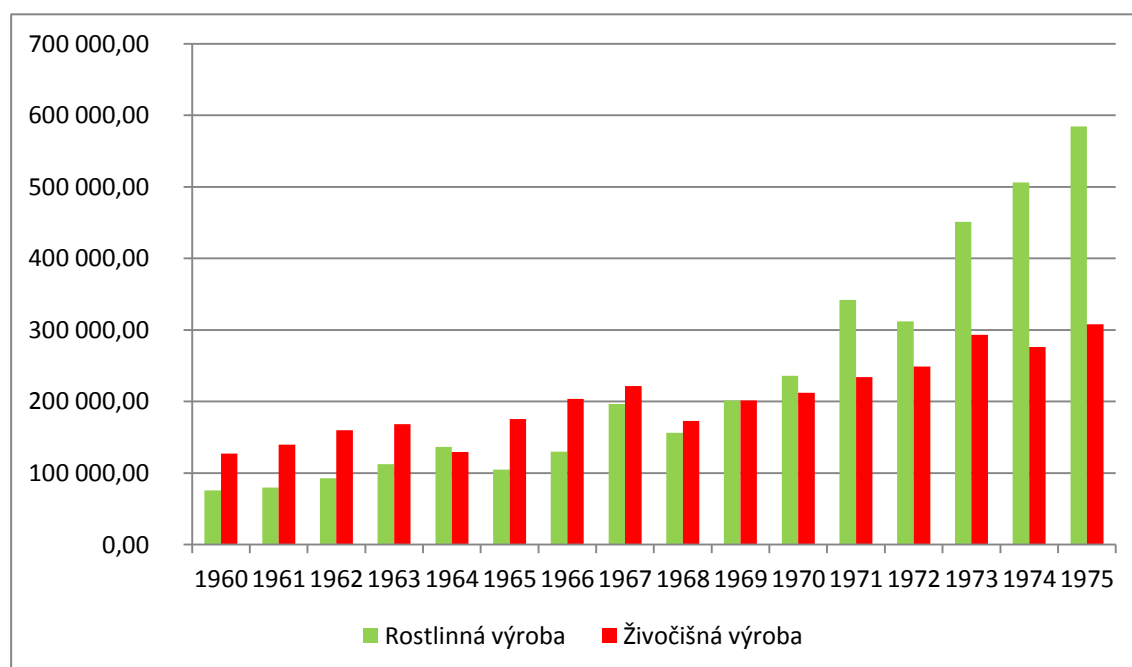
³¹⁸ Paní H. G. během rozhovoru vzpomínala, že „v Hošťálkovicích pracovali přistěhovalí Slovinci. Jednalo se o manžele. Muži dělali na traktoru nebo u koní a manželky u dobytka. Byly to rodiny Martvoňových, Brýlových a Žáčková. Přibližně asi pět slovenských rodin. Ale oni už tu byli, když jsem tady přišla.“

³¹⁹ Kdysi se jednalo o označení žen, které chodily pracovat z domu na panská pole. V době komunismu chodily ze svého domu na družstevní pole.

Zajímavostí hošťálkovického „statku“ bylo to, že přebytky, které v rámci živočišné výroby měli, neprodávali svým členům či pracovníkům, ale jednou ročně, vždy v září, jezdili tyto přebytky prodávat na jarmark do Ostravy.

Jak již bylo zmíněno výše, Hošťálkovice spadaly od počátku 60. let 20. století pod okres Opavu. Avšak jelikož hošťálkovický „statek“ spadal pod ZAZMO, resp. TAZSMO, veškeré úřední věci se vyřizovaly v Ostravě, kde bylo ředitelství. To také znamenalo, že veškeré výrobky, jak živočišné, tak rostlinné, byly odváženy a prodávány do ostravských potravinářských podniků.³²⁰

Graf č. 11: Tržby za rostlinnou a živočišnou výrobu na „statku“ v Hošťálkovicích v letech 1960-1975 (v Kčs)³²¹

V roce 1961 byla živočišná výroba, kromě dodávky vajec³²² splněna, a dokonce ve většině i překročena. Stejně tak na tom byli povětšinou i u obilovin. U zeleniny si

³²⁰ AMO, MěstNV Ostrava, kart. 235A, 235B.

³²¹ Tamtéž, kart. 235A, 235B, 242, 396.

³²² AMO, MěstNV Ostrava, kart. 396. Tento výpadek vysvětluje ZAZMO tým, že se nestihla dostavit nová drůbežárna. Z tohoto důvodu také muselo ZAZMO prodat 80 ks mladých kuřic do ZOO v Ostravě. Navíc staré stádo bylo nakaženo tuberkulózou. Vladimír JURAJDA, *Nemoci drůbeže a ptactva. Bakteriální a mykotické infekce*, Brno 2003, s. 106-117. Tuberkulóza drůbeže je nakažlivé onemocnění, které dlouhodobě přetrvává v hejnu. Zapříčiňuje snížení snůšky a zvýšení úhynu ptactva. Infikovaná drůbež je pak zdrojem nákazy nejen pro ostatní ptáky, ale také hospodářská zvířata (jako jsou prasata a skot) a i jiné druhy savců. Ojedinele se jí může nakazit dokonce i člověk. V literatuře byla sice popsána již Aristotelem, ale za tuberkulózu ji nepovažoval. Asi poprvé popsal tuberkulózu drůbeže Roloff v roce 1868.

však můžeme všimnout výrazného nedodržení plánu, a to více jak u poloviny zeleninových plodin.

Tabulka č. 2: Plnění plánu zemědělských výrobků v roce 1961 (v %)³²³

Název zemědělského výrobku	Plnění v %	Název zemědělského výrobku	Plnění v %
Hovězí maso	121,14	Salát	111,43
Vepřové maso	163,08	Kapusta	104,81
Selata	0,00	Květák	91,48
Jatečná drůbež	0,00	Okurky	310,55
Mléko	103,73	Kedlubny	39,37
Veje	82,98	Zelí	126,35
Včelí med	0,00	Špenát	61,92
Pšenice	138,50	Cibule	47,58
Žito	100,36	Petržel	28,50
Krmný ječmen	0,00	Hrách jedlý	120,00
Sladový ječmen	99,33	Řepa červená	84,96
Oves	0,00	Jahody	0,00
Řepka	126,47	Třešně	83,50
Řepka cukrovka	115,53	Višně	164,00
Brambory	103,56	Angrešt-rybíz	159,50
Seno	110,33	Jablka-letní	760,40
Mák	120,67	Ryngle	0,00
Makovice drť	96,67	Švestky	0,00

V následujících letech došlo ke zlepšení v plnění dodávek vajec. To se však nemůže říci o plodinách, především tedy řepy a brambor. Tyto dvě položky byly minusové po celou dobu 1. poloviny 60. let 20. století. Důvodem byla špatná kvalita půdy. S nápravou se však příliš nespíchal, protože to pro ZAZMO znamenalo další vysoké náklady.³²⁴

³²³ AMO, MěstNV Ostrava, kart. 242, 396.

³²⁴ Tamtéž, kart. 396, 235A, 235B. První kroky pro zlepšení půdy byly podniknuty v roce 1964. Tehdy začala probíhat meliorace půdy.

V roce 1961 došlo ke sloučení „statku“ s provozovnou 21.³²⁵ Jednalo se o rychlírny v Hošťálkovicích, které sloužily pro rychlejší vypěstování zeleniny.³²⁶ Výše obrátů pak záležela na šikovnosti správce, který se rozhodoval mezi jednotlivými úseky. Pozitivní počín tohoto rozhodnutí byl patrný již v roce 1963. Tehdy se zvýšila produkce, avšak s nárůstem příjmů a nákladů. Pod správu hošťálkovického „statku“ v roce 1961 připadly také provozovny 03, 51 a 52. Jednalo se o ovocné a okrasné školky (provozovna 03), povoznictví (provozovna 51) a kovářství (provozovna 52). Kovář měl své pracoviště přímo mezi hospodářskými budovami na „statku“.

Od roku 1963 docházelo k opravám některých zařízení TAZSMO. V rámci těchto oprav byly opraveny také některé hospodářské budovy v Hošťálkovicích, a to konkrétně vepřín, skladiště a stodoly. Navíc se přizpůsobovaly stáje, které dříve sloužily pro ustájení koní, na stáje pro ustájení hovězího dobytka.³²⁷

Až do roku 1968 „statek“ dodával převážně podle stanoveného plánu. Toto se však změnilo právě roku 1968, kdy se dodalo u většiny položek o více jak polovinu nad plán.

Od počátku 70. let 20. století započalo další období slučování JZD. Nevyhnulo se to ani Hošťálkovicím. Během roku 1975 započaly přípravy pro převod „statku“ pod Státní statek Hlučín. Od 1. ledna 1976 pak přešel „statek“ v Hošťálkovicích pod Státní statek Hlučín.

3.2.1. Vztahy mezi zaměstnanci ve Lhotce a Hošťálkovicích

Vztahy mezi některými zaměstnanci JZD Lhotka (později JZD „HORNÍK“ Lhotka) a některými pracovníky z Hošťálkovic se stále více utužovaly. Důvodů bylo hned několik. Hlavním důvodem byla blízkost obou obcí, což vedlo k půjčování prostředků, které jedno družstvo nemělo a druhé ano.³²⁸ Dále paní G. H. vzpomínala, že když pracovala na „statku“ jako zootechnička, ZAZMO pracovníky z Hošťálkovic na žádné

³²⁵ AMO, MěstNV Ostrava, Ostrava, kart. 396. Hošťálkovický „statek“ byl označován také jako provozovna 02. Od roku 1967 pak zahradnictví v Hošťálkovicích obdržely číslo provozovny 01. „Statek“ nově dostal číslo 31.

³²⁶ V rychlírnách se však nepěstovala pouze zelenina, ale také květiny. Ty se pak posílaly do vazáren nebo květinových síní. Obě tyto pracoviště byly taktéž v rámci TAZSMO. AMO, MěstNV Ostrava, Ostrava, kart. 396.

³²⁷ AMO, MěstNV Ostrava, kart. 235A.

³²⁸ Paní H. G. vzpomínala, že neměli na hošťálkovickém „statku“ kance, takže chodili do Petřkovic připouštět prasnice. Paní F. P. během rozhovoru podotkla „*Vajíčka se prodávala v Hošťálkovicích. Tam byl předseda Sufner a ta jeho manželka byla v kuřině s paní Gatnarovou. My jsme to měli ve slevě, ale měli jsme jedno plato na měsíc. Za zlevněnou cenu jsme mohli to jedno plato.*“

školení neposílali. Chodila proto za Ritou Wroblou, zootechničkou ze Lhotky, která ji veškeré novinky sdělila.

4. Události v letech 1976-1992

Léta 1975-1989 zahrnují závěrečnou fázi komunistického družstevnictví. Období po roce 1975 je charakterizováno obrovskými, avšak těžce organizačně ovladatelnými zemědělskými celky. Je to způsobeno již dříve zmíněným procesem slučování, které probíhalo po celá 70. léta 20. století.³²⁹

V zemědělských podnicích se neustále zvyšovaly investice do strojů a přístrojů. To se projevilo zvýšením počtu strojů v období od roku 1970 do roku 1989 skoro o polovinu. Byla to éra, kdy skončila „manufaktura“ zemědělské výroby a na její místo přišla mechanizace. Stejně tak byla postupně vytlačována tažná síla zvířat.³³⁰ Pro větší rozvoj zemědělské výroby zde působila různá vědecká a výzkumná pracoviště.³³¹ Samotná družstva zaměstnávala své vlastní vynálezce, kteří měli přicházet s novými zlepšovacími návrhy.³³² Od 70. let 20. století významně vzrostl počet používaných chemických hnojiv. To však mělo také své důsledky. V polovině 80. let 20. století zesílily nepříznivé ekologické důsledky aplikace zemědělských hnojiv a chemikálií natolik, že se začala prosazovat redukce dávek průmyslových hnojiv. Také se zdůrazňovala nezastupitelná úloha chlévské mrvy a vápnění půdy.

S těmito technologickými změnami souvisel i menší počet stálých pracovníků, kteří byli potřeba.

Od 60. let 20. století se neustále zvyšovala soběstačnost Československa v potravinách. Proto v roce 1989 byla potřeba dovozu potravin pouze 1 %.³³³

Od 70. let se začal objevovat problém s nedostatečným množstvím krmiv. Mnohé zemědělské podniky totiž neměly dostatečnou vlastní základnu a spoléhaly na nákup krmiv ze státních fondů. Na přelomu 70. a 80. let 20. století proto vláda rozhodla o redukci stavu hospodářského zvířectva v těch podnicích, které neměly určité množství vlastního zdroje krmiv. Tento tah se vyplatil a v dalších letech došlo k postupnému obnovení živočišné výroby.³³⁴

V rostlinné výrobě převažovaly nadále zrniny (obiloviny³³⁵, vč. kukuřice na zrno a luskoviny) a píce. Kdežto pěstování brambor, cukrovky, žita a ovsy bylo na ústupu.

³²⁹ Magdalena BERANOVÁ, Antonín KUBAČÁK, *Dějiny zemědělství*, s. 413-414.

³³⁰ Václav PRŮCHA a kol., *Hospodářské a sociální dějiny. 2. díl*, s. 741-742.

³³¹ Vrcholným výzkumným ústavem zůstala po celou dobu Československá akademie zemědělských věd.

³³² Karel PERNICA a kol., *Socialistické družstevnictví*, s. 135.

³³³ Václav PRŮCHA a kol., *Hospodářské a sociální dějiny. 2. díl*, s. 743.

³³⁴ Tamtéž, s. 744.

³³⁵ Podstatná část obilovin sloužila jako krmivo.

Vše bylo podřízeno větším výnosům. To se projevilo při výběru pěstovaných plodin. Proto byl zvyšován podíl pěstování pšenice, ječmene a kukuřice, kdežto žito a oves bylo pěstováno čím dál tím méně. Pěstování zeleniny, spolu s chmelařstvím a vinařstvím představovalo nejintenzivnější odvětví rostlinné výroby. Dominantními plodinami u zeleniny byly: zelí, mrkev, cibule a rajčata. V rámci větších výnosů se neustále prosazovaly stavby nových skleníků a rozšiřování zavlažovacích systémů. Oproti těmto úsekům bylo slabou stránkou rostlinné výroby ovocnářství. Bylo to navíc odvětví, jež bylo nejméně soběstačné.³³⁶ Rozšiřovalo se pěstování jabloní, meruněk, broskvoní, višňů, rybízu, angreštu a jahod. Naproti tomu počet švestek, slív, hrušní a třešní se snižoval.

V 80. letech 20. století se odborníci snažili zamezit ke ztrátám v rostlinné výrobě. Doporučovali proto větší ochranu půdního fondu, s čímž souvisela meliorace, protierozní opatření, rekultivace, vydatnější přísun organických hnojiv, vápnění a optimální dávkování průmyslových hnojiv na základě místních podmínek. Ztráty v rostlinné výrobě nesouvisely pouze se špatnou kvalitou půdního fondu, ale také se způsoby sklizně a skladování. Proto byla od konce 70. let minulého století rozšiřována výstavba skladovacích a silážních prostor, sušáren a krmivářského průmyslu.³³⁷

V 70., ale zejména v 80. letech 20. století do zemědělství, především do JZD, vstupovalo stále více pracovníků bez půdy. Pro obyvatele začalo být od konce 70. let 20. století lukrativnější pracovat v zemědělství než jako dělník. Většina si totiž mohla dovést automobil, motocykl, jízdní kolo, pračku, televizi a chladničku. Také do té doby zaostávání platu v JZD oproti průmyslu bylo překonáno. V roce 1973 se totiž odměny v JZD vyrovnaly těm ve státních statcích a od roku 1975 předstihly průměrnou mzdu dělníků v průmyslu. Navíc tito zaměstnanci měli nárok na naturálie. Lepší životní podmínky družstevníků poskytl stále bohatší fondy kulturních a sociálních potřeb.³³⁸

V tomto období se stalo dominantním JZD Slušovice.³³⁹

V roce 1989 byla JZD mnohem lépe připravena na přechod k tržní ekonomice než mnohé velké státní podniky. A to i přes nehospodárnost, existenci mnoha družstev

³³⁶ Krylo přibližně dvě třetiny spotřeby čs. obyvatel. Avšak oproti mezinárodním měřítkům byla spotřeba ovoce v Československu velmi nízká. Václav PRŮCHA a kol., *Hospodářské a sociální dějiny. 2. díl*, s. 747.

³³⁷ Tamtéž, s. 748.

³³⁸ Karel PERNICA a kol., *Socialistické družstevnictví*, s. 131-132; Václav PRŮCHA a kol., *Hospodářské a sociální dějiny. 2. díl*, s. 755.

³³⁹ Jiří FIALKA, *The role of popular culture in rural-to-urban transformation contributing to the „Slušovice miracle“*, Lidé města 19, 2017, č. 2, s. 211-230.

s podprůměrnými hospodářskými výsledky, rozšířené krádeže družstevního majetku, neuspokojivou údržbu budov apod.

Po listopadu 1989 se začala prosazovat politika destrukce družstev a státních zemědělských podniků, které byly až na výjimky likvidovány. Největším důvodem byl silný tlak ze stran potomků bývalých velkostatkářů. Ti založili strategii na „dekolektivizaci“. Skutečnost, že družstva musela bývalým vlastníkům z větší části vracet majetek, pro ně znamenala obrovské zatížení. Dokonce u některých družstev tato situace vedla až k ekonomickému zhroucení. Přesto však většina majetkoprávní transformaci přečkala a nerozpadla se na soukromé zemědělství. Navíc se na většině půdy, která do té doby byla obdělávána družstvy, zachovalo velkovýrobní hospodaření. Problém byl však v tom, že družstva hospodařila na pronajaté půdě, která u některých z nich tvořila až 90%.³⁴⁰

Ještě větší problémy způsobila restituce státním statkům. Zde však nastával zmatek s pozemky, jelikož ne vždy se podařilo najít původního vlastníka, a bylo běžné, že majitel pozemků nebyl znám několik let.³⁴¹ To však způsobilo, že se půda v ČSFR relativně znehodnotila.

Obecně by se tedy dalo říci, že od 17. listopadu 1989 postupně a nezadržitelně upadalo to, o co se českoslovenští komunisté po celou dobu jejich vlády a působení v zemědělství snažili.³⁴² V zemědělství nastaly závažné strukturální změny, zejména prostřednictvím tzv. transformačního zákona.³⁴³

4.1. Lhotka

Jak jsem se zmiňovala již výše, od 70. let 20. století začala druhá fáze slučování jednotných zemědělských družstev. Jednalo se jak o sloučení jednotlivých družstev, tak i o převody JZD pod státní statky. Od počátku 70. let začalo družstvo ve Lhotce stagnovat. Proto se vedoucí pracovníci rozhodli o sloučení se Státním statkem Hlučín (dále také SSH nebo StSt Hlučín). Události, které tomu předcházely, jsem popsala

³⁴⁰ Václav PRŮCHA a kol., *Hospodářské a sociální dějiny, II. díl*, s. 971.

³⁴¹ Tyto pozemky byly po tu dobu převedeny pod správu Pozemkového fondu.

³⁴² Václav PRŮCHA a kol., *Hospodářské a sociální dějiny. 2. díl*, s. 939-1002. Počátky postkomunistické transformace ekonomiky do rozdělení Československa (1989-1992).

³⁴³ Tamtéž, s. 970-972. Strategie „dekolektivizace“.

v předchozí kapitole. Protože spojené JZD „HORNÍK“ nebylo příliš velké, bylo přesunuto pod hospodářství Markvartovice.³⁴⁴

Pro řadové zaměstnance družstev tento přesun neznamenal příliš velký rozdíl.³⁴⁵ V důsledku tohoto přesunu pod hospodářství Markvartovice byl sice lhotecký agronom a zootechnik nadále přímo ve Lhotce, ovšem oba byli podřízeni vedoucímu agronomovi a zootechnikovi, kteří sídlili v Markvartovicích. Nad těmito vedoucími zaměstnanci stál ještě hlavní agronom a zootechnik v Hlučíně. Ekonomka, paní Marie Bugdolová, byla přesunuta do Markvartovic, což znamenalo, že ve Lhotce žádný ekonom nebyl. Na správný chod v jednotlivých hospodářstvích³⁴⁶ pak dohlíželi stanovení správci. Přesunuty nebyly jen vedoucí pozice. Většina strojů byla též umístěna v Markvartovicích, odkud si je půjčovali především traktoristé pro svoji pracovní činnost.³⁴⁷

Nejnižšímu správnímu celku, jemuž se říkal úsek, bylo povětšinou přiděleno určité zaměření v živočišné výrobě, které pro něho bylo prioritní.³⁴⁸ Pokud bychom se zaměřili konkrétně na hospodářství Markvartovice, pro úsek Hošťálkovice to byla drůbežárna, pro úsek Petřkovice³⁴⁹ a Ludgeřovice teletník, který byl prioritní i pro jim nadřízené Markvartovice.³⁵⁰ Na úseku Lhotka sice fungoval kravín i vepřín,³⁵¹ ale větší váha byla kladena na chov dojnic a výrobu mléka.³⁵²

Jednou z větších změn po převodu pod Státní statek Hlučín, bylo to, že zaměstnanci byli v rámci požadované kvalifikace pro jednotlivé pozice nuceni

³⁴⁴ SOKA Opava, Státní statek Hlučín (dále jen SOKA Opava, StSt Hlučín), nezpracováno, kart. č. 3, 4. Důvod, proč bylo zařazeno pod hospodářství Markvartovice, byl ten, že se jednalo o nejbližší středisko Lhotce, které ve Státním statku Hlučín působilo již několik let. Markvartovice patřily k jednomu z JZD, které mělo být s JZD Lhotkou spojeno na počátku 60. let.

³⁴⁵ Jak při dotazníku zmiňovala paní M. K.: „*Já jsem si nikoho nevšímalá. Já jsem si udělala svoje.*“ Předpokládám, že podobný přístup měla většina zaměstnanců. Popř. se zabývali pouze lhoteckým pracovištěm. Paní M. B. se o přesunu pod Státní statek Hlučín vyjádřila takto: „*Neměli jsme jako malé družstvo žádnou budoucnost. Byli jsme skoro úpadkoví. Navíc zaměstnanci stárli. Takže bylo dobře, že jsme se k němu připojili. Ale už nevím, kdo to vymyslel.*“

³⁴⁶ Srov. příloha č. 19, 20.

³⁴⁷ Při rozhovoru pan M. W. vypověděl: „*Stroje byly všechny společné ... Každý měl přidělený svůj traktor. Když byl ve státním statku děle, měl už předem dané své práce. Například deset roků sel. Byl to odborník na setí a tak.*“

³⁴⁸ Samotný StSt Hlučín tak nebyl specializován v oblasti hospodářských zvířat. Avšak v konsolidačním plánu z roku 1977 je patrné, že to vedoucí pracovníci na ředitelství Hlučín chtěli změnit. SS se tak měl specializovat v oblasti živočišné výroby na výrobu mléka, hovězího masa a masa drůbežního. SOKA Opava, StSt Hlučín, nezprac., kart. č. 13.

³⁴⁹ Pro zemědělský úsek Petřkovice to znamenalo změnu, protože do té doby byla veškerá hospodářská zvířata ustájena u jednotlivců.

³⁵⁰ Pro Markvartovice byl dokonce postaven velkokapacitní teletník. SOKA Opava, StSt Hlučín, nezprac., kart. č. 4, 69, 147, 148, 197.

³⁵¹ V roce 1975 došlo k navýšení prasat z 20 na 50. SOKA Opava, StSt Hlučín, nezprac., kart. č. 3.

³⁵² Tamtéž., kart. č. 4, 147, 148.

absolvovat různá školení. Tato školení se nejčastěji konala v Hlučíně na ředitelství, mnohem méně pak v Opavě na střední zemědělské škole.³⁵³ Také se stávalo, že někteří řadoví zaměstnanci museli dodatečně vystudovat střední odbornou školu zemědělskou, pokud ji neměli vystudovanou.³⁵⁴

Další novinku pro lhotecké zemědělské pracovníky znamenal výdej obědů. Do té doby si totiž všichni zaměstnanci museli nosit jídlo z domova nebo jíst až doma po práci.³⁵⁵ Po přechodu pod SSH bylo možno si objednat oběd z Armaturky Dolní Benešov, se kterou měl statek smlouvu nebo z jedné ze dvou závodních kuchyní, jež měl SSH ve svém vlastnictví.³⁵⁶ Tyto závodní kuchyně však nebyly otevřeny celoročně, a navíc nebyly plně vybaveny. Proto od roku 1977 začalo vedení StSt Hlučín uvažovat o zřízení jedné, za to však celoročně otevřené a velké závodní kuchyně, jež by zajišťovala obědy pro všechny své pracovníky a v letních měsících, kdy probíhaly žně, i pro brigádníky. Tato kuchyně se měla vybudovat v centru SSH, což znamenalo přímo v Hlučíně.³⁵⁷ Od konce 80. let 20. století se ve Lhotce na „statku“³⁵⁸ zřídila také výdejna obědů. Odtud se pak rozvážely obědy také pracovníkům rostlinné výroby³⁵⁹ v období žní.³⁶⁰

Nyní bych se blíže podívala na jednotlivé zemědělské výroby. V živočišné výrobě se nadále pokračovalo v chovu veškerého hospodářského zvířectva, o které se do té doby lhotectí pracovníci starali. Jednalo se tedy o krávy, prasata a býky.³⁶¹

³⁵³ V JZD „HORNÍK“ Lhotka byla školení prováděna především pro vedoucí zaměstnance.

³⁵⁴ Nejčastěji byli pracovníci posíláni do Opavy s ohledem na to, že Hlučín patřil pod okres Opava. Na dodatečné studování vzpomínala při rozhovoru paní F. P.: „Deset roků jsem robila v kravíně a musela jsem rok robit školu. Rok jsem chodila do Opavy do školy. Po deseti letech. Ještě mám výuční list, že jsem úspěšně udělala zkoušky. Tak jsem dostala čtyři stovky. Za to jsem si koupila jídelní příbor.“

³⁵⁵ K tomu se vyjádřila při interview také paní M. B.: „V JZD jsme je zařizovány neměli, ale na státním statku ano. V Hati měli kuchyni, ze které vařili pro celý statek.“

³⁵⁶ Jednalo se však pouze o období žní. Během zbylého roku bylo možno od roku 1977 chodit na obědy přímo do závodních jídelen.

³⁵⁷ SOKA Opava, StSt Hlučín, nezprac., kart. č. 4, 168. Důvodem byl mj. větší zájem o zakoupení obědů. Avšak nakonec byla tato centrální kuchyně vybudována v Hati. SOKA Opava, StSt Hlučín, nezprac., kart. č. 131.

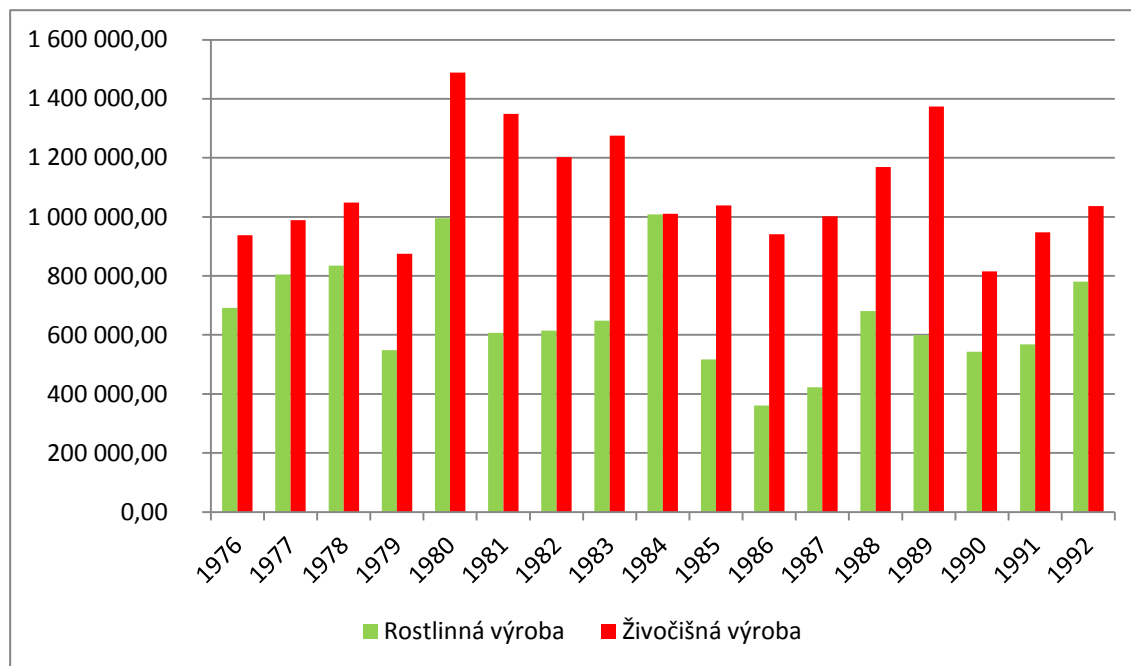
³⁵⁸ Dle rozhovorů s bývalými pracovníky družstva se hovorově používalo označení „statek“.

³⁵⁹ O obědy ve Lhotce měli zájem především pracovníci rostlinné výroby.

³⁶⁰ Při rozhovoru si paní J. K. vzpomněla: „Pamatuji si, že se nahoře nad šatnami vozily obědy. Já je jednu dobu vydávala. Chodili tam traktoristi.“ Po roce 1989 pracovala ve výdejně obědů i F. P.: „Po roku 89 jsem dělala úklid a výdej obědů. A sobotu, nedělu, to jsme se střídaly s paní Hrubou a to jsme vydávaly traktoristům naftu. Ale to jsme se střídaly. Jeden týden měla ona nedělu volnu a druhý týden sobotu volnou a tak jsme si to střídaly. Tam jsem dělala až do důchodu, do roku 95.“

³⁶¹ Býci byli pouze okrajovým zájmem. K chovu býků ve Lhotce se vyjádřila i paní L. H.: „Ale jinak se tam ztráceli i býčci. Ale to bylo panstvo, ne my.“

Graf č. 12: Tržby za živočišnou a rostlinnou výrobu ve Lhotce v letech 1976-1992 (v Kčs)³⁶²

V roce 1975, kdy JZD „HORNÍK“ přešlo pod SSH, se začala řešit otázka zastaralých prostor na celém území Státního statku Hlučín.³⁶³ Avšak vzhledem k dobrému stavu zemědělských budov ve Lhotce zde docházelo k větším úpravám až od 80. let 20. století.³⁶⁴

V rostlinné výrobě³⁶⁵ se nadále ve velkém pěstovala pšenice a brambory. Avšak během SSH se také ve Lhotce znovuobnovilo pěstování cukrové řepy.³⁶⁶

Platy se u řadových zaměstnanců stále řídily dle úkolové mzdy.³⁶⁷ Bylo také možno si odkoupit za sníženou cenu naturálie.³⁶⁸ Pracovníci si také mohli vydělat

³⁶² SOKA Opava, StSt Hlučín, nezprac., kart. č. 4, 59, 93-94, 97-98, 100-101, 105-106, 108-109, 111-115, 132.

³⁶³ Tamtéž, kart. č. 4, 12, 13. Jednalo se především o budovy určené pro živočišnou výrobu.

³⁶⁴ Paní M. B. se k investicím za JZD vyjádřila následovně: „Určitě. Pokud jsme měli peníze, tak se vylepšovalo. U toho řízení výroby jsme se taky zlepšili. Ale hlavně jsme byli závislí na počasí. Když se nám dařilo lépe, mohli jsme si dovolit koupit na „leasing“ nové stroje.“ V roce 1975 pouze došlo k navýšení kapacity vepřínů z 20 ks na 38 ks. V roce 1976 byla opravena dílna. SOKA Opava, StSt Hlučín, nezprac., kart. č. 3, 4, 12, 13.

³⁶⁵ SOKA Opava, StSt Hlučín, nezprac., kart. č. 3, 4. Racionalizační program byl uplatněn především právě na rostlinnou výrobu než živočišnou.

³⁶⁶ V rámci rostlinné výroby to byla druhá nejrozšířenější plodina, která se po celém StSt Hlučín pěstovala.

³⁶⁷ SOKA Opava, StSt Hlučín, nezprac., kart. č. 3, 4, 35, 132, 160.

³⁶⁸ Tamtéž, kart. č. 4, 12. Od roku 1975 pomalu rostl počet naturálií, které si jeden zaměstnanec mohl za sníženou cenu odkoupit. V roce 1975 se u jednotlivých pracovníků nesmělo překročit 7 q naturálního fondu, kdežto v roce 1985 už to bylo 10 q. Také záleželo, zda pracovník chodil do práce po celý rok nebo byl někdy na nemocenské či měl dovolenou. Stálí zaměstnanci mohli také odkoupit na vychování jedno

brigádě v rostlinné výrobě. Konkrétně se jednalo o udržování cukrové řepy a dalších plodin.³⁶⁹

Pokud bychom se podívali na pracovní dobu zaměstnanců, jednalo se o 42,5 hodin týdně. Počet dnů závisel na kapacitě stáje, množství pracovníků a počtu směn.³⁷⁰

Kromě výše vyjmenovaných změn řadoví zaměstnanci pracovali stále stejně. Jejich činnost závisela u rostlinné výroby na ročním období, u živočišné výroby se příliš neměnila.

Rok 1989 a 1990 znamenal pro celou republiku mnoho změn. Avšak pokud se podíváme do materiálů fondu SSH zjistíme, že v oblasti zemědělství a správy v jednotlivých hospodářství StSt Hlučín vzrůstalo zadlužení SSH, kvůli čemuž ředitel začal postupně rozprodávat majetek SSH.³⁷¹

4.2. Hošťálkovice

Dne 1. ledna 1976 předalo TAZSMO hošťálkovický „statek“ pod správu Státního statku Hlučín. To pro zdejší pracovníky znamenalo spoustu změn. První změnou bylo to, že ač Hošťálkovice oficiálně přešly znovu od 24. dubna 1976 pod okres Ostrava,³⁷² musely se pracovníčně obracet na Státní statek Hlučín, kde bylo hlavní sídlo,³⁷³ nebo se obracely

sele ročně. To jako klad státního statku považovala paní J. K.: „Bylo dobré, že jsme si mohli vychovat doma čuníka.“ Avšak to neznamená, že by během samostatného fungování JZD nedostávali zaměstnanci naturálie.

³⁶⁹ Paní J. K. uvedla, že během zaměstnání měla v rámci státního statku také tuto brigádu: „Ano, v rámci státního statku. Pěstování, okopávání řepy, sbírání zelí. Za pěstování řepy jsme dostávali cukr a peníze. Ale potom to už zdanili.“ Stejně tak paní L. H.: „Jednotila jsem řepu v rámci brigády, kterou jsme měli povinnou. Za to jsme dostali cukr a peníze.“

³⁷⁰ Pracovníci živočišné výroby pracovali pět, šest nebo sedm dní v týdnu. U pracovníků rostlinné výroby samozřejmě záleželo na ročním období. V živočišné výrobě ve Lhotce se vždy jednalo o dvě směny v kravíně. Celkem zde pracovalo šest zaměstnankyň, z čehož na každé směně byly tři. U vepřů byly celkem dvě zaměstnankyně. Býky měl na starosti jeden člověk.

³⁷¹ Na konci roku 1989 se od StSt Hlučín odtrhly Darkovice.

³⁷² Adolf TUREK a kol. *Místopisný rejstřík obcí českého Slezska a severní Moravy*, Opava 2004, s. 244, 412; Oznámení č. 10/1976 Sb. Pod okres Ostrava připadli také Antošovice, Koblou, Krásné Pole, Lhotka u Ostravy, Petřkovice, Plesná a Polanka nad Odrou. Přičemž o 18 dní dřív, a to 6. dubna 1976, se Hošťálkovice a Lhotka stávají součástí městského obvodu Ostrava 1. Tím také ztratily obě obce svou samostatnost.

³⁷³ Státní statek n. p. Hlučín, vznikl 1. ledna 1952 se sídlem v Šilheřovicích. Ačkoliv původ můžeme hledat již v roce 1948. Z bývalých statků rodiny Rotschildů vzniklo Ředitelství státních statků a rybníků v Šilheřovicích. Ve vlastnictví tehdy měli 2 130 ha zemědělské půdy. Dne 1. ledna 1949 byl název změněn na Československé státní statky n. p. statek Šilheřovice. V únoru 1953 byl název zkrácen pouze na Státní statek n. p. v Šilheřovicích. Dne 17. července 1954 bylo rozhodnuto o přemístění hlavního sídla do Hlučína. Spolu s tím byl název podniku opět změněn, a to na Státní statek n. p. v Hlučíně. Spadali pod něj Albertovec, Bohuslavice, Darkovičky, Dolní Benešov, Hať, Koberčice, Kozmice, Kravaře, Ludgeřovice, Štěpánkovice, Vřesina, Zábřeh, Závada a Pišť. K velkým územním změnám dochází

na nadřízené hospodářství. Jelikož k Hošťálkovicím bylo nejbližší hospodářství Markvartovice,³⁷⁴ staly se mu podřízenými.³⁷⁵

V živočišné výrobě i nadále v Hošťálkovicích zůstal chov drůbeže. Změnou však bylo to, že v roce 1976 se rozhodlo vedení StSt Hlučín rekonstruovat původní kravín na stáj pro odchov a výkrm býků. Stavba byla dokončena 31. prosince 1977. V Hošťálkovicích se tak pracovníci stali specialisté na chov drůbeže a býků. Od té doby však docházelo v Hošťálkovicích sice k opravám budov, ale žádná větší rekonstrukce se již nekonala.³⁷⁶ Výhodou přestupu pod Státní statek Hlučín pro živočišnou výrobu bylo to, že se vedení přestalo zaměřovat především na rostlinnou výrobu, resp. zahradničení a sadařství, ale začalo se zabývat i chovem zemědělských zvířat a výrobou živočišných výrobků, přesněji řečeno vajec a masa.

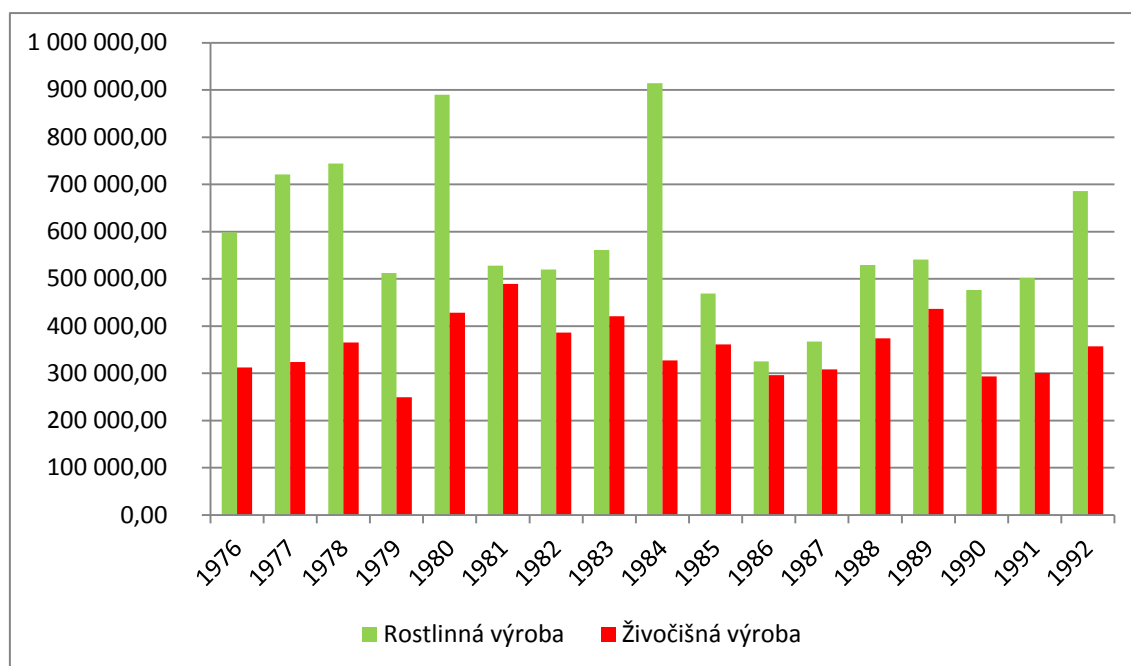
až na počátku 60. let 20. století. Hned roku 1960 přišel v rámci reorganizace o 4 657 ha zemědělské půdy. V držení mu zůstalo 2 887 ha zemědělské půdy. V roce 1963 však došlo k převzetí Školního statku v Hlučíně, který měl 396 ha půdy. Také v následujícím roce získal Státní statek půdu. Jednalo se o 2 958 ha zemědělské půdy. Tuto půdu dostal na základě sloučení s nevýdělečnými JZD v okolí. Byly to mj. JZD Ludgeřovice, „poručíka Hoše“ v Hlučíně a Markvartovice. Spolu s půdou mu připadly také budovy. Jednalo se o 4 kravíny. V 60. letech 20. století navíc došlo k výstavbě tří nových kravínů. Další územní i personální změny probíhaly až od roku 1975. Tehdy pod Státní statek n. p. Hlučín připadly JZD Lhotka a JZD Koblov s celkovou výměrou 326 ha. V roce 1976 převzal SSH od TAZSMO hospodářství Hošťálkovice s rozlohou 198,91 ha zemědělské půdy, z čehož 172,12 ha bylo půdy orné. Na druhou stranu v témže roce přišel o hospodářství Velká Polom se 151 ha. Poslední reorganizace v 70. letech 20. století proběhla 1. ledna 1977, kdy proběhla výměna pozemků s JZD Bolaticemi. Státní statek n. p. Hlučín převzal 447 ha zemědělské půdy za 1 147 ha zemědělské půdy. Od roku 1960 získal SSH 4 500 ha půdy, avšak z původní půdy, se kterou začal hospodařit, mu zbylo pouze 1 300 ha. Podle materiálů vždy ve prospěch statku připadla méně kvalitní půda. U rostlinné výroby postupně narůstal podíl pěstovaných zrnin, cukrové řepy a řepky olejky, kdežto klesal podíl krmných plodin a brambor. Také v živočišné výrobě proběhly změny. Zatímco v 60. letech a na počátku 70. let 20. století choval Státní statek n. p. Hlučín více prasat, která pro něj byla zisková, od roku 1972 začal na základě požadavků vedení podniku převládat chov skotu. Ten však byl po celá 70. léta produkován a realizován se ztrátou. SOKA Opava, StSt Hlučín, nezprac., kart. č. 13, 135, 137.

³⁷⁴ V Hlučíně od roku 1976 existovala čtyři hospodářství. Jednalo se o hospodářství Hať, Hlučín, Markvartovice a Závada. Pod hospodářství Markvartovice spadaly od roku 1976 úseky: Hošťálkovice, Koblov, Lhotka, Ludgeřovice a Petřkovice.

³⁷⁵ SOKA Opava, StSt Hlučín, nezprac., kart. č. 4.

³⁷⁶ Tamtéž., kart. č. 4, 69, 147, 148.

Graf č. 13: Tržby z rostlinné a živočišné výroby na „statku“ v Hošťálkovicích v letech 1976-1992 (v Kčs)³⁷⁷

Taktéž u rostlinné výroby nastaly změny. Sice se stále pěstovaly tytéž plodiny, avšak v jiném poměru. Další změnou byl úbytek pěstované zeleniny, která byla pěstována v japelech.³⁷⁸ Na základě tohoto snížení došlo k vytvoření prostoru pro zavedení zejména pšenice a ova do portfolia rostlinné výroby.

Navýšení se týkalo i řepy cukrovky, kde při jejím jednocení měli zaměstnanci rostlinné i živočišné výroby možnost brigády. Odměnou mimo finanční obnos byla i naturální odměna ve formě cukru, který byl produkován z jejich výpěstků především v cukrovaru v Opavě-Vávrovičích. Postupem času se však finanční odměna za tuto práci začala danit, což znamenalo pokles zájmu o tuto brigádu. Poslední změna, na kterou bych chtěla upozornit, je provedení společného umístění strojů v centrále místních úseků, a to přímo v hospodářství Markvartovice.³⁷⁹ S tím také souviselo

³⁷⁷ SOKA Opava, StSt Hlučín, nezprac., kart. č. 4, 59, 93-94, 97-98, 100-101, 105-106, 108-109, 111-115, 132.

³⁷⁸ Jeden z důvodů bylo, že některé skleníky zůstaly nadále ve vlastnictví TAZSMO.

³⁷⁹ Během TAZSMO byly stroje, které využíval statek uskladněny v jeho prostorách. Během podřízenosti pod SSH, pokud zde pracoval zaměstnanec delší dobu, mohl si traktor například během žni ponechat v prostorách statku, aby nemusel každý den dojíždět. Navíc už měli takoví pracovníci rozděleny práce na několik let dopředu, takže vždy věděli, co mají dělat. Někteří pracovníci během tohoto „pronájmu“ používali také stroje pro vlastní potřebu, ale bylo to možno až po pracovní době. Což potvrdil během rozhovoru také pan M. W.

rozšíření vozového parku, který byl k dispozici na oprávněné požádání zaměstnancům rostlinné výroby, především traktoristům a kombajnistům.

Novinkou pro zaměstnance bylo provádění různých školení, seminářů a vzdělávacích kurzů. Pokud se ohlédneme na iniciativu podniku Technických a zahradních služeb města Ostravy na „statku“ v tomto ohledu, uvidíme, že byla nulová. Od roku 1976 však byli pracovníci nuceni vzdělávací kurzy podstoupit.³⁸⁰

Pro zemědělské zaměstnance v Hošťálkovicích se po připojení ke StSt Hlučín stali jejich pracovní povinnosti rutinou.

4.2.1. Vztahy mezi Lhotkou a Hošťálkovicemi v oblasti zemědělství (1976-1992)

Jaké byly od poloviny 70. let 20. století vztahy mezi Lhotkou a Hošťálkovicemi? Na jednu stranu by se dalo říci, že ochladly. Jelikož oba úseky patřily pod jeden podnik, a navíc jedno hospodářství, jež je řídilo, nebylo již tolik třeba vypůjčovat si různé materiály a prostředky. Také informace, které poskytovali někteří lhotečtí zaměstnanci těm hošťálkovickým už nebyly třeba, kvůli společnému školení a konání kurzů. Na druhou stranu se někteří zaměstnanci nadále přátelili. Důvodem udržování těchto vztahů byla jistě mj. také možnost nakupovat vajíčka z hošťálkovické drůbežárny za sníženou cenu. Zato vztahy se zaměstnanci z Petřkovic ochladly úplně. Jelikož většina řadových zaměstnanců jak z Hošťálkovic, tak ze Lhotky, nepřišla do styku s těmi z Petřkovic již za fungování JZD „HORNÍK“, nebyly tam žádné přímé vazby, na které by se mohlo navazovat. Vedoucí pracovníci z Hošťálkovic, kteří spolupracovali s JZD „HORNÍK“ v letech 1960-1974 vše vyřizovali pouze se lhoteckými zaměstnanci,³⁸¹ a ani na této úrovni zde tedy nebylo na co navazovat. Pro zlepšení

³⁸⁰ SOkA Opava, StSt Hlučín, nezprac., kart. č. 199. Hned v lednu 1976 proběhlo pro traktoristy a řidiče týdenní školení a v únoru jednodenní školení pro pracovníky živočišné výroby, což muselo být pro hošťálkovické zaměstnance velké překvapení. Pro zaměstnance rostlinné výroby, konkrétně pro traktoristy, docházelo podle materiálu každý rok před zahájením každé etapy ke školení na jednotlivé stroje, během kterých se řešilo také bezpečnosti při práci a požární ochrany. Je však otázkou, zda zaměstnanci poctivě chodili na toto opakující se školení. U ostatních řadových pozic ke školení tak často nedocházelo.

³⁸¹ U lhoteckých zaměstnanců pak byla stejná situace jako u těch hošťálkovických. Navíc většina vedoucích pracovníků JZD „HORNÍK“ Lhotka ukončila svůj pracovní poměr k roku 1975 nebo byla přesunuta jinam v rámci Státního statku Hlučín. Pokud byli přesunuti, nejčastěji se jednalo o přeložení na hospodářství Markvartovice. Tím pádem tyto kontakty ztratili taktéž. Ztrátu s novinkami, změnami, ale i pracovníky ve Lhotce zažila mj. i paní M. B.: „*Jelikož jsem pracovala v Markvartovicích, šly všechny změny ve Lhotce mimo mě.*“ Jediná výjimka byla u některých zaměstnanců Státního statku Hlučín, který v rámci pracovních pozic občas přesunoval zaměstnance z jednoho úseku na druhý. Takto se seznámila s petřkovickými a hošťálkovickými pracovníky paní L. H.: „*Nastoupila jsem v roce 1974 do Petřkovic. Tam jsem se starala o telata a býčky, pak jsem nastoupila do teletníku. Tam jsem zaučovala*

vztahů mezi zaměstnanci jednotlivých úseků hospodářství Markvartovice probíhalo na Vrablovci setkání všech zaměstnanců, v jehož rámci se konala zabíjačka.³⁸²

Jaroslavu Kaňovou. Pak rušili teletník, tak jsem přešla do Ludgeřovic. Pak jsem byla ve Lhotce v kravíně, pak do vepřína, potom jsem šla do Hošťálkovic. Nakonec jsem se vrátila zpátky do kravína do Lhotky.“ Podobnou zkušenost s přesunováním měla i paní J. K.: *„Začala jsem pracovat v teletníku v Petřkovicích. Tam jsem dělala i závěrečné zkoušky. Pak jsem šla do Hošťálkovic do býčína. Potom jsem přešla do kravína ve Lhotce. Pak jsem otěhotněla, tak jsem dělala v rostlinné výrobě a zametala. Po mateřské dovolené jsem nastoupila do porodny, do vepřína.“*

³⁸² Na to si vzpomněla při rozhovoru paní M. B.: *„Samotné hospodářství Markvartovice pak pořádalo každý rok zabíjačku na Vrablovci. Jednalo se o jakousi podobu dožíněk. Konala se po skončení žní, asi v září. Jednalo se o hlavní slavnost.“*

5. Vývoj JZD Lhotka a Hošťálkovice z pohledu okresu a celého Československa

V předchozích kapitolách byl popsán vývoj JZD Lhotka a JZD Hošťálkovice bez většího ohlednutí na jejich pozici v okrese a porovnání jejich vývoje s tím celorepublikovým. Jak bylo zmíněno již výše, JZD Lhotka a Hošťálkovice nebyly po celou dobu své existence pouze součástí jednoho okresu. V letech 1949 (v Hošťálkovicích od roku 1950) – 1956 obě družstva náležela pod okres Ostrava. Roku 1957 byl vytvořen nový okres nazvaný Ostrava-Venkov, který však měl dobu trvání pouze do konce roku 1959. V roce 1960 byly obce Lhotka a Hošťálkovice přiděleny pod okres Opava, avšak „statek“ v Hošťálkovicích patřil do okresu Ostrava-město. Ovšem připojením hošťálkovického „statku“ pod StSt Hlučín v roce 1976 spadal i on pod okres Opava. Zde oba zemědělské podniky setrvaly až do roku 1992.

V rámci celorepublikového vývoje do roku 1989 neustále ubývalo zemědělské půdy.³⁸³ Ve Lhotce se tato tendence neobjevuje.³⁸⁴ Naopak v Hošťálkovicích můžeme vidět pokles půdy za období 1950-1958. Tento pokles byl zastaven spojením se ZAZMO, ovšem další poklesy půdy ve „statku“ v Hošťálkovicích pokračovaly i během následující doby. Důvodem byla také stavba skleníků na katastrálním území Hošťálkovic.³⁸⁵

V letech 1949-1952 a 1958-1960 zaznamenáváme v celém Československu největší odliv pracovních sil ze zemědělství. Tento trend se však začal objevovat již roku 1948 a skončil v roce 1965. Další větší úbytek pracovních sil postihl zemědělství v letech 1971-1975.³⁸⁶ Pokud se zaměříme na JZD ve Lhotce, zjistíme, že v letech 1949-1952 nastal zcela opačný jev a teprve od roku 1952 začal odliv pracovních sil,³⁸⁷ jenž pokračuje až do 60. let 20. století. U členů družstva je také v roce 1952 zaznamenán obrovský úbytek. Avšak od roku 1955 se počet členů ustaluje. V Hošťálkovicích si můžeme všimnout kolísavé tendence, kdy do roku 1952 zde

³⁸³ Srov. Statistická ročenka republiky Československé, Praha 1957, s. 112-113; Statistická ročenka republiky Československé, Praha 1960, s. 220-221; Statistická ročenka republiky Československé, Praha 1964, s. 242-243; Statistická ročenka republiky Československé, Praha 1967, s. 261-262; Statistická ročenka republiky Československé, Praha 1971, s. 309-310; Statistická ročenka republiky Československé, Praha 1975, s. 328-329; Statistická ročenka republiky Československé, Praha 1981, s. 285-286; Statistická ročenka republiky Československé, Praha 1986, s. 277-278; Statistická ročenka republiky Československé, Praha 1992, s. 291-292.

³⁸⁴ Srov. graf č. 1, 7.

³⁸⁵ Srov. graf č. 5.

³⁸⁶ Václav PRŮCHA, *Hospodářské a sociální dějiny, II. díl*, s. 428-429, 740.

³⁸⁷ Srov. graf č. 3.

přichází noví členové. Rok 1952 by se u nich dal označit jako jeden z vrcholů členské základny, po kterém následoval odliv členů až do roku 1957. V roce 1958 pak zaznamenáváme příliv nových členů, jejichž počet se pak také ustálil a byl po zbytek jeho působení bez větších výkyvů.³⁸⁸ Na rozdíl od ostatních oblastí Československa nebylo ani ve Lhotce či Hošťálkovicích použito tvrdých represálií. To je také důvod, proč vesniční boháči vstoupili do družstva až na konci 50. let 20. století.

Od počátku zakládání jednotných zemědělských družstev v roce 1949 až po rok 1989 se neustále v Československu zvyšovala zemědělská výroba. Této tendenci odpovídal vývoj v Hošťálkovicích.³⁸⁹ Avšak v JZD Lhotka můžeme v 50. letech vidět v oblasti vývoje zemědělské výroby kolísavou tendenci.³⁹⁰ Teprve od roku 1959 do roku 1969 vidíme na grafu postupný růst. Ten však byl zastaven roku 1971, kdy zaznamenáváme opět pokles.³⁹¹ Od roku 1976 pak oba zemědělské podniky mají relativně ustálený vývoj zemědělské výroby.³⁹²

³⁸⁸ Srov. graf č. 6.

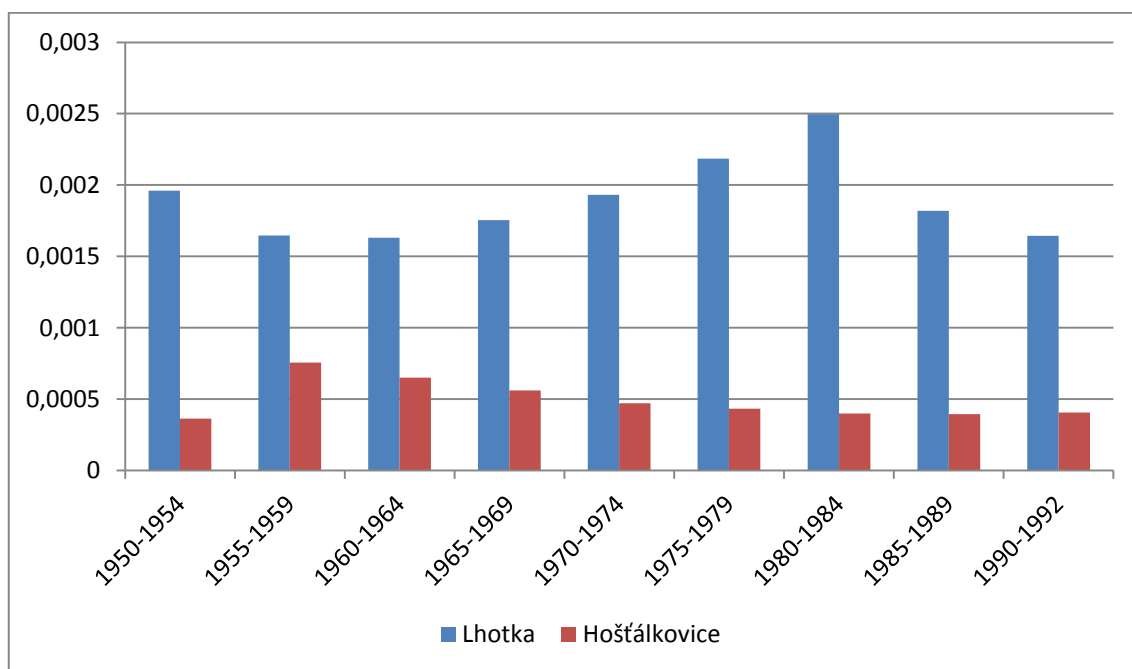
³⁸⁹ Srov. graf č. 4.

³⁹⁰ Srov. graf č. 2.

³⁹¹ Srov. graf č. 9.

³⁹² Srov. graf č. 12-14.

Graf č. 14: Postavení zemědělské výroby JZD Lhotky a Hošťálkovic v rámci celého Československa (v %) ³⁹³

Pokud bychom obě družstva porovnali s okresem Ostrava v letech 1950-1956 ³⁹⁴ a s okresem Ostrava-Venkov v letech 1957-1959, ³⁹⁵ zjistili bychom, že Lhotka i Hošťálkovic byla zcela průměrnými družstvy. Lhotka byla po většinu 50. let 20. století ekonomicky více prosperující než Hošťálkovic, čehož si můžeme všimnout na grafu. ³⁹⁶ Zařazení obou zemědělských podniků jako průměrných jim zůstalo do konce roku 1992. Nicméně u Hošťálkovic si můžeme všimnout, že v rámci okresu jeho ekonomická úroveň až do roku 1975 stoupala a poté se ustálila. Kdežto u Lhotky je

³⁹³ AMO, JZD Lhotka, kart. 2, inv. č. 97; Tamtéž, inv. č. 1-7; AMO, MNV Lhotka, inv. č. 21; AMO, JNV-MěNV Ostrava, kart. 661, inv. č. 1237; Tamtéž, kart. 662, inv. č. 1237; AMO, JZD Hošťálkovic, inv. č. 1, 4-11; Tamtéž, kart. 1, inv. č. 26; Tamtéž, kart. 1, inv. č. 28; AMO, MNV Hošťálkovic, inv. č. 22; AMO, JNV-MěNV Ostrava, kart. 685, inv. č. 1244; SOKA Opava, StSt Hlučín, nezprac., kart. č. 4, 59, 93-94, 97-98, 100-101, 105-106, 108-109, 111-115, 132; Statistická ročenka republiky Československé, Praha 1984, s. 274; Statistická ročenka republiky Československé, Praha 1985, s. 275; Statistická ročenka republiky Československé, Praha 1986, s. 263; Statistická ročenka republiky Československé, Praha 1987, s. 265; Statistická ročenka republiky Československé, Praha 1988, s. 269; Statistická ročenka republiky Československé, Praha 1989, s. 278; Statistická ročenka republiky Československé, Praha 1990, s. 282; Statistická ročenka republiky Československé, Praha 1991, 268; Statistická ročenka republiky Československé, Praha 1992, s. 284; Statistická ročenka České republiky, Praha 1993, s. 205.

³⁹⁴ Srov. příloha č. 5.

³⁹⁵ Srov. příloha č. 6.

³⁹⁶ Srov. příloha 5, 6, 7, 8, 9.

vývoj v 50. letech 20. století opačný a od 60. let se jejich úroveň zvyšuje až do roku 1989.

6. Závěr

Cílem diplomové práce bylo postihnout vývoj zemědělství ve Lhotce a v Hošťálkovicích v letech 1945-1992. Jak je patrné z kvalifikační práce, obě družstva šla během doby svou vlastní cestou, třebaže si můžeme povšimnout, především od 60. let 20. století, jejich vzájemné pomoci. Před vznikem družstva v obou obcích nás zaujme kontinuita předválečného období. Důležité bylo, že samotný vznik JZD Lhotka, stejně tak i JZD Hošťálkovice, iniciovali zdejší kovorolníci. Důležité bylo, že JZD Lhotka od počátku svého vzniku nemělo tolik problémů spojených se svým existenčním vývojem, jako tomu bylo v případě JZD Hošťálkovice. Významnou výhodou lhoteckých družstevníků byl majetek po bývalém fojtovi Wittkovi, který mohli adaptovat pro své vlastní účely. Bohužel pro Hošťálkovice platilo, že družstevníci žádné takové budovy nevlastnili, což se zákonitě odrazilo na jejich hospodaření. Z tohoto důvodu se JZD Hošťálkovice zpočátku soustředilo především na rostlinnou výrobu. Jak dokazují statistické údaje, JZD Lhotka byla více prosperující než JZD Hošťálkovice. Důležité bylo zjištění, že problém hošťálkovického družstva nespočíval pouze v ekonomických problémech, ale také personálních. Po celá 50. léta 20. století u něj pozorujeme malou pracovní morálku, která se nejspíš také odrazila v častém střídání předsedů. Postavení Hošťálkovic a Lhotky u Ostravy také ztěžovalo jejich existenci. Většina občanů obou zmiňovaných obcí totiž raději odcházela za slušnějším výdělkem do města a v zemědělství tak zůstávali pouze lidé, kteří k němu měli osobní vztah nebo ženy s dětmi. Bojovat proti tomuto silnému soupeři, v podobě průmyslové aglomerace Ostravy, bylo však jako bojovat s větrnými mlýny.

Nejvýznamnější zemědělskou výrobou byla pro Lhotku živočišná výroba. Nedalo by se však říci, že by upřednostňovali v 50. letech 20. století rostlinnou či živočišnou výrobu. V Hošťálkovicích sice více peněz získávaly od roku 1955 za živočišnou výrobu, přes to všechno se od roku 1958 začali zaměřovat více na rostlinnou výrobu, resp. ovocnářství a zelinářství, které se stalo nejvýznamnější až do konce jejich působení.

V rámci okresu Ostrava a Ostrava-Venkov byly obě družstva průměrná. Celkový počet JZD byl 25 družstev. JZD Lhotka se drželo mezi prvními deseti družstvy. JZD Hošťálkovice se pohybovalo od 15. do 20. umístění.

Přelom 50. a 60. let 20. století znamenal pro obě družstva značné změny. Jednotné zemědělské družstvo Lhotka bylo v rámci slučování v roce 1961 spojeno s JZD Petřkovicemi.³⁹⁷ Název nového družstva zněl JZD „HORNÍK“. Sloučením se mu rozšířila jak půdní, tak i členská základna. Na druhou stranu jim však toto sloučení způsobilo pokles jejich ekonomické úrovně. Postupně se však obě družstva zapracovaly. Zajímavostí JZD „HORNÍK“ je ve vymáhání poplatků za exhalace. V okolí města Ostravy bylo JZD ve Lhotce jedno z mála, které mělo takový přivýdělek. Ekonomicky slabou situaci se snažil předseda družstva Florian Olschar vyřešit také zvýšenou přidruženou výrobou. Tuto politiku vedlo družstvo od července 1968 po konec roku 1969. Po jejím skončení, na počátku 70. let 20. století, jistě předseda Olschar litoval, že ji zaváděl ve větším měřítku, čehož nejspíš litovali i řádní zaměstnanci. Olschar se totiž musel vzdát funkce předsedy a na jeho místo nastoupil František Peroutka. Od té doby ekonomická úroveň družstva dále klesala. Rozhodně ale nechci tvrdit, že by za tuto skutečnost mohlo pouze vedení nového předsedy. Bylo to způsobeno také malý počtem zaměstnanců. V rámci okresu Opava byla Lhotka stále velmi průměrným JZD. Na rozdíl od okresu Ostrava-Venkov bylo v okresu Opava přes 127 družstev. Tím pádem kleslo JZD Lhotka mezi prvních 30 družstev. Po slučování v 1. polovině 20. století klesl počet JZD v okrese Opava na 71, nicméně Lhotka se stále držela mezi prvními 30 družstvy.

JZD Hošťálkovice bylo spolu s místním velkostatkem připojeno k ZAZMO v roce 1959. ZAZMO podporovalo JZD v Hošťálkovicích, kterému se od roku 1959 začalo říkat „statek“, především v rostlinné výrobě. Vystavovalo na katastru obce nové skleníky a snažilo se rostlinnou výrobu rozšířit. Na druhé straně živočišná výroba pro ně představovala především dobrý přivýdělek a hnojivo zadarmo. Bylo na správci „statku“, jak velkou pozornost bude věnovat živočišné výrobě nebo se jako ZAZMO bude věnovat hlavně rostlinné výrobě. V letech 1959-1975 se zvětšovalo přátelství mezi oběma družstvy, především však na úrovni vedoucích pracovníků.

V letech 1972-1974 se ekonomická situace v JZD „HORNÍK“ stala neúnosnou, a proto bylo od roku 1975 začleněno pod SSH. „Statek“ v Hošťálkovicích byl předán Státnímu statku Hlučín o rok později. Oba zemědělské celky spadaly pod hospodářství Markvartovice. Tímto sloučením by se dalo říci, že vzájemná výpomoc zaměstnanců ve Lhotce a Hošťálkovicích poroste, ale opak je pravdou. Stále zde sice byly vztahy

³⁹⁷ JZD Petřkovicice mělo spolu s JZD Lhotka jednu z nejvyšších pracovních jednotek na Hlučínsku.

mezi některými zaměstnanci, ale již to nebyla forma spolupráce a výpomoci, ale spíš forma přátelství.

Největší změnu toto připojení pod Státní statek Hlučín znamenal pro JZD Lhotka. „Statek“ v Hošťálkovicích totiž již podobné zkušenosti měl se ZAZMO. Obecně se dá říci, že po přechodu pod StSt Hlučín se oběma zemědělským úsekům zlepšily pracovní podmínky. Oba také zůstaly v SSH až do jeho zrušení.

7. Seznam zkratek

AA	Archiv autorky
ABS	Archiv bezpečnostních složek
AMO	Archiv města Ostravy
ČSR	Československá republika
ČSFR	Česká a Slovenská federativní republika
ČSSR	Československá socialistická republika
JNV	Jednotný národní výbor
JRD	Jednotné rolnické družstvo
JZD	Jednotné zemědělské družstvo
KSČ	Komunistická strana Československa
KSOPR	Krajský soud Ostrava, Podnikový rejstřík
KSSS	Komunistická strana Sovětského svazu
MěstNV, MěNV	Městský národní výbor
MNV	Místní národní výbor
NVO	Národní výbor Ostrava
OKD	Ostravskokarvinské kamenouhelné doly
ONV	Okresní národní výbor
OV	Okresní výbor
OZS	Okresní zemědělská správa
PJ	Pracovní jednotka
ŘM	říšská marka
SA	Sturmabteilung
SBČS	Státní banka Československá
SdP	Sudetendeutsche Partei
SS	Schutzstaffel
SSH, StSt	Státní statek Hlučín
SOkA	Státní okresní archiv
SSSR	Svaz sovětských socialistických republik
STS	Strojní traktorová stanice
TAZSMO	Technické a zahradní služby města Ostravy
THP	Technickohospodářští pracovníci

ÚV KSČ	Ústřední výbor Komunistické strany Československé
VŽKG	Vítkovice – železářny a strojířny Klementa Gottwalda
ZAO	Zemský archiv v Opavě
ZAZMO	Zahradnictví a zemědělství města Ostravy
ZKS	Zemědělský komunální statek

8. Seznam pramenů, literatury a dalších zdrojů

8.1. Prameny

Archiv bezpečnostních složek

Okresní správa SNB Opava – oddělení vyšetřování VB, inv. č. 167.

Okresní správa SNB Opava – oddělení vyšetřování VB Opava, inv. č. 9-9 167; přír. 2316-2326/93 bal. 85 – deník vyšetřovacích spisů Opava 1972.

Archiv města Ostravy

Jednotný národní výbor-Městský národní výbor Ostrava 1949-1957, kart. 656.

Jednotný národní výbor-Městský národní výbor Ostrava 1949-1957, kart. 657, inv. č. 1226.

Jednotný národní výbor-Městský národní výbor Ostrava 1949-1957, kart. 661, inv. č. 1237.

Jednotný národní výbor-Městský národní výbor Ostrava 1949-1957, kart. 663, inv. č. 1226.

Jednotný národní výbor-Městský národní výbor Ostrava 1949-1957, kart. 664, inv. č. 1226.

Jednotný národní výbor-Městský národní výbor Ostrava 1949-1957, kart. 665, inv. č. 1238.

Jednotný národní výbor-Městský národní výbor Ostrava 1949-1957, kart. 666, inv. č. 1238.

Jednotný národní výbor-Městský národní výbor Ostrava 1949-1957, kart. 669, inv. č. 1239.

Jednotný národní výbor-Městský národní výbor Ostrava 1949-1957, kart. 670, inv. č. 1239.

Jednotný národní výbor-Městský národní výbor Ostrava 1949-1957, kart. 671, inv. č. 1239.

Jednotný národní výbor-Městský národní výbor Ostrava 1949-1957, kart. 685, inv. č. 1244.

Jednotný národní výbor-Městský národní výbor Ostrava 1949-1957, kart. 686, inv. č. 1244.

Jednotný národní výbor-Městský národní výbor Ostrava 1949-1957, kart. 690, inv. č. 1247.

Jednotný národní výbor-Městský národní výbor Ostrava 1949-1957, kart. 691, inv. č. 1248.

Jednotný národní výbor-Městský národní výbor Ostrava 1949-1957, kart. 692, inv. č. 1248.

Jednotný národní výbor-Městský národní výbor Ostrava 1949-1957, kart. 693, inv. č. 1248.

Jednotný národní výbor-Městský národní výbor Ostrava 1949-1957, kart. 694, inv. č. 1249.

Jednotný národní výbor-Městský národní výbor Ostrava 1949-1957, kart. 696, inv. č. 1249.

Jednotný národní výbor-Městský národní výbor Ostrava 1949-1957, kart. 700, inv. č. 1249.

Jednotný národní výbor-Městský národní výbor Ostrava 1949-1957, kart. 703, inv. č. 1249.

Jednotný národní výbor-Městský národní výbor Ostrava 1949-1957, kart. 779, inv. č. 1295.

Jednotné zemědělské družstvo Hošťálkovice 1950-1958, inv. č. 1.

Jednotné zemědělské družstvo Hošťálkovice 1950-1958, inv. č. 2.

Jednotné zemědělské družstvo Hošťálkovice 1950-1958, inv. č. 3.

Jednotné zemědělské družstvo Hošťálkovice 1950-1958, inv. č. 4.

Jednotné zemědělské družstvo Hošťálkovice 1950-1958, inv. č. 5.

Jednotné zemědělské družstvo Hošťálkovice 1950-1958, inv. č. 6.

Jednotné zemědělské družstvo Hošťálkovice 1950-1958, inv. č. 7.

Jednotné zemědělské družstvo Hošťálkovice 1950-1958, inv. č. 8.

Jednotné zemědělské družstvo Hošťálkovice 1950-1958, inv. č. 9.

Jednotné zemědělské družstvo Hošťálkovice 1950-1958, inv. č. 10.

Jednotné zemědělské družstvo Hošťálkovice 1950-1958, inv. č. 11.

Jednotné zemědělské družstvo Hošťálkovice 1950-1958, kart. 1, inv. č. 23.

Jednotné zemědělské družstvo Hošťálkovice 1950-1958, kart. 1, inv. č. 24.

Jednotné zemědělské družstvo Hošťálkovice 1950-1958, kart. 1, inv. č. 25.
Jednotné zemědělské družstvo Hošťálkovice 1950-1958, kart. 1, inv. č. 26.
Jednotné zemědělské družstvo Hošťálkovice 1950-1958, kart. 1, inv. č. 27.
Jednotné zemědělské družstvo Hošťálkovice 1950-1958, kart. 1, inv. č. 28.

Jednotné zemědělské družstvo Koblův 1953-1975, kart. 5, inv. č. 53.

Jednotné zemědělské družstvo Lhotka 1949-1975 (1977), inv. č. 1.
Jednotné zemědělské družstvo Lhotka 1949-1975 (1977), inv. č. 2.
Jednotné zemědělské družstvo Lhotka 1949-1975 (1977), inv. č. 3.
Jednotné zemědělské družstvo Lhotka 1949-1975 (1977), inv. č. 4.
Jednotné zemědělské družstvo Lhotka 1949-1975 (1977), inv. č. 5.
Jednotné zemědělské družstvo Lhotka 1949-1975 (1977), inv. č. 6.
Jednotné zemědělské družstvo Lhotka 1949-1975 (1977), inv. č. 7.
Jednotné zemědělské družstvo Lhotka 1949-1975 (1977), inv. č. 8.
Jednotné zemědělské družstvo Lhotka 1949-1975 (1977), inv. č. 9.
Jednotné zemědělské družstvo Lhotka 1949-1975 (1977), inv. č. 10.
Jednotné zemědělské družstvo Lhotka 1949-1975 (1977), inv. č. 11.
Jednotné zemědělské družstvo Lhotka 1949-1975 (1977), inv. č. 12.
Jednotné zemědělské družstvo Lhotka 1949-1975 (1977), inv. č. 13.
Jednotné zemědělské družstvo Lhotka 1949-1975 (1977), inv. č. 14.
Jednotné zemědělské družstvo Lhotka 1949-1975 (1977), inv. č. 15.
Jednotné zemědělské družstvo Lhotka 1949-1975 (1977), inv. č. 21.
Jednotné zemědělské družstvo Lhotka 1949-1975 (1977), inv. č. 22.
Jednotné zemědělské družstvo Lhotka 1949-1975 (1977), inv. č. 23.
Jednotné zemědělské družstvo Lhotka 1949-1975 (1977), inv. č. 24.
Jednotné zemědělské družstvo Lhotka 1949-1975 (1977), inv. č. 25.
Jednotné zemědělské družstvo Lhotka 1949-1975 (1977), inv. č. 26.
Jednotné zemědělské družstvo Lhotka 1949-1975 (1977), inv. č. 27.
Jednotné zemědělské družstvo Lhotka 1949-1975 (1977), inv. č. 28.
Jednotné zemědělské družstvo Lhotka 1949-1975 (1977), inv. č. 29.
Jednotné zemědělské družstvo Lhotka 1949-1975 (1977), inv. č. 30.
Jednotné zemědělské družstvo Lhotka 1949-1975 (1977), inv. č. 31.
Jednotné zemědělské družstvo Lhotka 1949-1975 (1977), kart. 1, inv. č. 90.

Jednotné zemědělské družstvo Lhotka 1949-1975 (1977), kart. 1, inv. č. 92.
Jednotné zemědělské družstvo Lhotka 1949-1975 (1977), kart. 1, inv. č. 93.
Jednotné zemědělské družstvo Lhotka 1949-1975 (1977), kart. 1, inv. č. 94.
Jednotné zemědělské družstvo Lhotka 1949-1975 (1977), kart. 2, inv. č. 95.
Jednotné zemědělské družstvo Lhotka 1949-1975 (1977), kart. 2, inv. č. 96.
Jednotné zemědělské družstvo Lhotka 1949-1975 (1977), kart. 2, inv. č. 97.
Jednotné zemědělské družstvo Lhotka 1949-1975 (1977), kart. 3, inv. č. 98.
Jednotné zemědělské družstvo Lhotka 1949-1975 (1977), kart. 4, inv. č. 99.
Jednotné zemědělské družstvo Lhotka 1949-1975 (1977), kart. 4, inv. č. 100.
Jednotné zemědělské družstvo Lhotka 1949-1975 (1977), kart. 5, inv. č. 101.
Jednotné zemědělské družstvo Lhotka 1949-1975 (1977), kart. 6, inv. č. 102.
Jednotné zemědělské družstvo Lhotka 1949-1975 (1977), kart. 6, inv. č. 103.
Jednotné zemědělské družstvo Lhotka 1949-1975 (1977), kart. 6, inv. č. 104.
Jednotné zemědělské družstvo Lhotka 1949-1975 (1977), kart. 6, inv. č. 105.
Jednotné zemědělské družstvo Lhotka 1949-1975 (1977), kart. 6, inv. č. 106.
Jednotné zemědělské družstvo Lhotka 1949-1975 (1977), kart. 7, inv. č. 107.

Městský národní výbor Ostrava (1892) 1957-1969 (1971), kart. 235A.
Městský národní výbor Ostrava (1892) 1957-1969 (1971), kart. 235B.
Městský národní výbor Ostrava (1892) 1957-1969 (1971), kart. 242.
Městský národní výbor Ostrava (1892) 1957-1969 (1971), kart. 376.
Městský národní výbor Ostrava (1892) 1957-1969 (1971), kart. 390.
Městský národní výbor Ostrava (1892) 1957-1969 (1971), kart. 396.
Městský národní výbor Ostrava (1892) 1957-1969 (1971), kart. 447.
Městský národní výbor Ostrava (1892) 1957-1969 (1971), kart. 454.

Místní národní výbor Hošťálkovice (1935) 1945-1976, inv. č. 22.
Místní národní výbor Hošťálkovice (1935) 1945-1976, kart. 14, inv. č. 60.
Místní národní výbor Hošťálkovice (1935) 1945-1976, kart. 14, inv. č. 61.
Místní národní výbor Hošťálkovice (1935) 1945-1976, kart. 14, inv. č. 62.
Místní národní výbor Hošťálkovice (1935) 1945-1976, kart. 19, inv. č. 78.
Místní národní výbor Hošťálkovice (1935) 1945-1976, kart. 19, inv. č. 79.
Místní národní výbor Hošťálkovice (1935) 1945-1976, kart. 19, inv. č. 80.
Místní národní výbor Hošťálkovice (1935) 1945-1976, kart. 20, inv. č. 81.

Místní národní výbor Hošťálkovice (1935) 1945-1976, kart. 21, inv. č. 82.
Místní národní výbor Hošťálkovice (1935) 1945-1976, kart. 21, inv. č. 83.
Místní národní výbor Hošťálkovice (1935) 1945-1976, kart. 22, inv. č. 82.
Místní národní výbor Hošťálkovice (1935) 1945-1976, kart. 22, inv. č. 87.

Místní národní výbor Lhotka (1937) 1945-1976 (1989), inv. č. 21.
Místní národní výbor Lhotka (1937) 1945-1976 (1989), inv. č. 22.
Místní národní výbor Lhotka (1937) 1945-1976 (1989), inv. č. 23.
Místní národní výbor Lhotka (1937) 1945-1976 (1989), kart. 1, inv. č. 43.
Místní národní výbor Lhotka (1937) 1945-1976 (1989), kart. 3, inv. č. 60.
Místní národní výbor Lhotka (1937) 1945-1976 (1989), kart. 7, inv. č. 75.
Místní národní výbor Lhotka (1937) 1945-1976 (1989), kart. 7, inv. č. 76.
Místní národní výbor Lhotka (1937) 1945-1976 (1989), kart. 7, inv. č. 77.
Místní národní výbor Lhotka (1937) 1945-1976 (1989), kart. 8, inv. č. 78.
Místní národní výbor Lhotka (1937) 1945-1976 (1989), kart. 8, inv. č. 82.
Místní národní výbor Lhotka (1937) 1945-1976 (1989), kart. 9, inv. č. 83.
Místní národní výbor Lhotka (1937) 1945-1976 (1989), kart. 10, inv. č. 84.

Místní národní výbor Petřkovice 1945-1976 (1982), inv. č. 26.

Národní výbor Ostrava 1969-1990, kart. 186.
Národní výbor Ostrava 1969-1990, kart. 331.
Národní výbor Ostrava 1969-1990, kart. 332.
Národní výbor Ostrava 1969-1990, kart. 651.
Národní výbor Ostrava 1969-1990, kart. 1865.
Národní výbor Ostrava 1969-1990, kart. 1871.

Okresní výbor KSČ Ostrava-Venkov 1957-1960, nezprac, zápisy ze schůze zemědělské komise 1956.

Okresní výbor KSČ Ostrava-Venkov 1957-1960, zápisy ze schůze zemědělské komise 1957.

Okresní výbor KSČ Ostrava-Venkov 1957-1960, zápisy ze schůze zemědělské komise 1958.

Okresní výbor KSČ Ostrava-Venkov 1957-1960, zápisy ze schůze zemědělské komise 1959.

Okresní výbor KSČ Ostrava-Venkov 1957-1960, zápisy ze schůze zemědělské komise 1960.

Státní okresní archiv Ostrava

Okresní národní výbor Opava (1945) 1960-1976 (1996), kart. 4, inv. č. 73.

Okresní národní výbor Opava (1945) 1960-1976 (1996), kart. 169, inv. č. 98.

Okresní národní výbor Opava (1945) 1960-1976 (1996), kart. 178, inv. č. 98.

Okresní národní výbor Opava (1945) 1960-1976 (1996), kart. 321, inv. č. 136.

Okresní národní výbor Opava (1945) 1960-1976 (1996), kart. 355, inv. č. 253.

Okresní národní výbor Opava (1945) 1960-1976 (1996), kart. 356, inv. č. 253.

Okresní národní výbor Opava (1945) 1960-1976 (1996), kart. 544, inv. č. 348.

Okresní národní výbor Opava (1945) 1960-1976 (1996), kart. 546, inv. č. 348.

Okresní národní výbor Opava (1945) 1960-1976 (1996), kart. 994, inv. č. 563.

Okresní zemědělská správa Opava, nezprac., kart. 32.

Okresní zemědělská správa Opava, kart. 42.

Okresní zemědělská správa Opava, kart. 43.

Okresní zemědělská správa Opava, kart. 44.

Sbírka dokumentačních materiálů Státního okresního archivu Opava, kart. 1, sign. XVII.

Státní statek Hlučín (1945) 1948-1993, nezprac., kart. 3.

Státní statek Hlučín (1945) 1948-1993, kart. 4.

Státní statek Hlučín (1945) 1948-1993, kart. 12.

Státní statek Hlučín (1945) 1948-1993, kart. 13.

Státní statek Hlučín (1945) 1948-1993, kart. 35.

Státní statek Hlučín (1945) 1948-1993, kart. 59.

Státní statek Hlučín (1945) 1948-1993, kart. 69.

Státní statek Hlučín (1945) 1948-1993, kart. 93.

Státní statek Hlučín (1945) 1948-1993, kart. 94.

Státní statek Hlučín (1945) 1948-1993, kart. 97.
Státní statek Hlučín (1945) 1948-1993, kart. 98.
Státní statek Hlučín (1945) 1948-1993, kart. 100.
Státní statek Hlučín (1945) 1948-1993, kart. 101.
Státní statek Hlučín (1945) 1948-1993, kart. 105.
Státní statek Hlučín (1945) 1948-1993, kart. 106.
Státní statek Hlučín (1945) 1948-1993, kart. 108.
Státní statek Hlučín (1945) 1948-1993, kart. 109.
Státní statek Hlučín (1945) 1948-1993, kart. 111.
Státní statek Hlučín (1945) 1948-1993, kart. 112.
Státní statek Hlučín (1945) 1948-1993, kart. 113.
Státní statek Hlučín (1945) 1948-1993, kart. 114.
Státní statek Hlučín (1945) 1948-1993, kart. 115.
Státní statek Hlučín (1945) 1948-1993, kart. 131.
Státní statek Hlučín (1945) 1948-1993, kart. 132.
Státní statek Hlučín (1945) 1948-1993, kart. 133.
Státní statek Hlučín (1945) 1948-1993, kart. 134.
Státní statek Hlučín (1945) 1948-1993, kart. 135.
Státní statek Hlučín (1945) 1948-1993, kart. 137.
Státní statek Hlučín (1945) 1948-1993, kart. 147.
Státní statek Hlučín (1945) 1948-1993, kart. 148.
Státní statek Hlučín (1945) 1948-1993, kart. 160.
Státní statek Hlučín (1945) 1948-1993, kart. 197.

Zemský archiv v Opavě

Krajský soud Ostrava, Podnikový rejstřík (1921)1949 – 1991, kart. 101, inv. č. 1251, sign. Dz33.

Krajský soud Ostrava, Podnikový rejstřík (1921)1949 – 1991, kart. 121, inv. č. 1359, sign. Dz142.

Krajský soud Ostrava, Podnikový rejstřík (1921)1949 – 1991, kart. 260, inv. č. 2293, sign. Dz1127.

8.2. Literatura

- BAKALA, Jaroslav, *Středověké osídlení levobřežního Ostravska*, Ostrava sv. 14, Sborník příspěvků k dějinám a výstavbě města, Ostrava 1987.
- BAKALA, Jaroslav, JIŘÍK, Karel, *Dějiny Ostravy*, Ostrava 1993.
- BENČÍK, Antonín, *Rekviem za Pražské jaro*, Praha 1998.
- BERANOVÁ, Magdalena, KUBAČÁK, Antonín, *Dějiny zemědělství v Čechách a na Moravě*, Praha 2010.
- BINAR, Aleš, *Hospodářský a sociální vývoj Hlučínska v letech 1945-1989*, Opava 2014.
- BIRCHALL, Johnston, *The International Co-operative Movement*, Manchester 1997.
- BLAŽEK, Petr, KUBÁLEK, Michal (edd.), *Kolektivizace venkova v Československu 1948-1960 a střeoevropské souvislosti*, Praha 2008.
- BLAŽEK, Petr, JECH, Karel, KUBÁLEK, Michal, *Akce „K“: Vyhnání sedláků a jejich rodin z usedlostí v 50. letech. Studie, seznamy a dokumenty*, Praha 2010.
- BRENN, Paulina, *Zelinář a jeho televize*, Praha 2013.
- BŘEZINA, Vladimír, PERNES, Jiří (edd.), *Závěrečná fáze kolektivizace zemědělství v Československu 1957-1960*, Brno 2009.
- ČINÁTL, Kamil, *Časy normalizace*, in: Petr A. Bílek, Blanka Činátlová (edd.), *Tesilova kavalerie, Popkulturní obrazy normalizace*, Příbram 2010, s. 166-187.
- ČINÁTL, Kamil, MERVART, Kamil, NAJBERT, Jaroslav (edd.), *Podoby československé normalizace. Dějiny v diskuzi*, Praha 2017.
- DVOŘÁK, Ladislav F., *Zemědělské družstevnictví v republice Čsl.*, Praha 1934.
- FIALKA, Jiří, *The role of popular culture in rural-to-rban transformation cotributing to the „Slušovice miracle“*, Lidé města 19, 2017, č. 2, s. 211-230.
- FIDLER, Jiří, *21. 8. 1968 Okupace Československa. Bratrská agrese*, Praha 2003.
- HAUSVATER, Ervín, DOLEŽAL, Petr, *Nejdůležitější škodliví činitelé bramboru*, Havlíčkův Brod 2014.
- HELEŠIC, František, *Základy teorie evropského a českého družstevního práva*, Praha 2009.
- HLAVOVÁ, Viera, *Kulak – triedny nepriateľ. „Dedinský boháč“ v kontexte kolektivizácie na Slovensku (1949-1960)*, Bratislava 2010

- IVÁNEK, Jakub, *Ostravské zámky aneb panská sídla a boj o jejich zachování*, Ostrava 2007.
- JECH, Karel, *Kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy*, Praha 2008.
- JONÁŠ, Josef, *Družstevnictví, Nástin dějin družstevního hnutí*, Praha 1952.
- JUNĚCOVÁ, Jiřina, PŠENIČKOVÁ, Jana, *Zemědělské družstevnictví. Kolektivizace zemědělství. Vznik JZD 1948-1949*, Praha 1995.
- KALINOVÁ, Lenka, *Konec nadějí a nová očekávání. K dějinám české společnosti 1969-1993*, Praha 2012.
- KAPLAN, Karel, *Pravda o Československu 1945-1948*, Praha 1990.
- KAPLAN, Karel, *Československo v letech 1948-1953*, Praha 1991.
- KAPLAN, Karel, *Československo v letech 1953-1956*, Praha 1992.
- KLÍMA, Bohumil, *Pravěcí lovci na Ostravsku*, Archeologické rozhledy XXI, 1966, s. 583-595.
- KOLEKTIV autorů, *Zemědělské družstvo v Polance nad Odrou 1955-2005*, Ostrava 2005.
- MYŠKA, Milan, *K vymezení ostravské průmyslové oblasti*, Český lid 53, 1966, s. 121-133.
- MYŠKA, Milan, *Problémy a metody hospodářských dějin. Metodické problémy studia dějin sekundárního sektoru*, Ostrava 2010.
- MYŠKA, Milan, *Region a industrializace*, Ostrava 2014.
- NĚMCOVÁ, Lidmila, PRŮCHA, Václav (edd.), *K dějinám družstevnictví ve světě a v Československu*, Praha 1999.
- NĚMCOVÁ, Lidmila a kol., *Vybrané kapitoly z českého družstevnictví*, Praha 2001.
- NERUDA, Petr, *Technologická analýza remontáže gravettienské industrie z lokality Hošťálkovice-Hladový vrch*, in: Časopis moravského muzea – vědy společenské 80, 1995, č. 1/2, s. 29-44.
- NERUDA, Petr, *Paleolitická stanice na „Dubečku“ v Ostravě-Hošťálkovicích*, in: Časopis moravského muzea – vědy společenské 82, 1997, č. 1/2, s. 87-116.
- NERUDA, Petr, NERUDOVÁ, Zdeňka, *Archeologická sondáž na lokalitě Hošťálkovice II – Hladový vrch (o. Ostrava)*, in: Acta historica et museologica Universitatis Silesianae Opaviensis, řada C, Opava 2000, s. 116-122.
- PERNICA, Karel a kol. *Socialistické družstevnictví v ČSSR*, Praha 1988.
- PERNES, Jiří, *Kolektivizace zemědělství v Československu v letech 1948-1960*, Forum Historiae 10, 2016, č. 1, s. 5-34.

- PETRÁŇ, Josef, PETRÁŇOVÁ, Lydia, *Rolník v evropské tradiční kultuře*, Praha 2000.
- PETRÁŇ, Josef, *Dějiny českého venkova v příběhu Ouběnic*, Praha 2012.
- PILNÁČEK, Josef, *Rody starého Slezska*, Brno 2010.
- PLAČEK, Vilém, *Prajzáci aneb k osudům Hlučínska 1742-1960*, Hlučín 2000.
- PLAČEK, Vilém, *Prajzáci II aneb Hlučínsko ve staronové vlasti 1920-1938*, Háj ve Slezsku 2007.
- PLAČEK, Vilém, *Prajzáci III aneb k osudům Hlučínska v době nacistické okupace 1938-1945*, Opava 2016.
- POVOLNÝ, Daniel, *Operace Dunaj*, Praha 2018.
- PRŮCHA, Václav a kol., *Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918-1992. 1. díl. Období 1918-1945*, Brno 2004.
- PRŮCHA, Václav a kol., *Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918-1992. 2. díl. Období 1945-1992*, Brno 2009.
- OTÁHAL, Milan, MIROSLAV VANĚK, *Sto studentských revolucí. Studenti v období pádu komunismu, životopisná vyprávění*, Praha 1999.
- RADA, Blažej, POMYKAL, Jaroslav a kol., *35 let socialistického zemědělství v okrese Opava*, Opava 1984.
- RASOCHA, Vlastimil, HAUSVATER, Ervín, DOLEŽAL, Petr, *Choroby, škůdci a abionózy bramboru*, České Budějovice 2004.
- RAŠTICOVÁ, Blanka, FROLEC, Ivo (edd.), *Zemědělství na rozcestí 1945-1948, Sborník příspěvků z mezinárodní konference konané ve dnech 22. - 23. 9. 1998*, Uherské Hradiště 1998.
- RAŠTICOVÁ, Blanka, FROLEC, Ivo (edd.), *Zemědělské školství, výzkum a osvěta jako předpoklad hospodářského a sociálního rozvoje venkova v 19. a 20. století. Sborník příspěvků z mezinárodní konference věnovaný památce Samuela Cambela*, Uherské Hradiště 2004.
- RAŠTICOVÁ, Blanka (ed.), *Osobnosti agrární politiky 19. a 20. století. Sborník příspěvků z mezinárodní konference konané ve dnech 24. - 25. května 2006*, Uherské Hradiště 2006.
- RAŠTICOVÁ, Blanka (ed.), *Agrární strany ve vládních a samosprávných strukturách mezi světovými válkami*, Uherské Hradiště 2008.
- ROKOVSKÝ, Jaroslav, *Zákaz agrární strany a pokusy o její obnovení v letech 1945-1948*, in: Ivo Frolec (ed.), *Zemědělství na rozcestí 1945-1948*, Uherské Hradiště 1998 (= Studie Slováckého muzea 3), s. 77-89.

- ROKOSKÝ, Jaroslav, *Rudolf Beran a jeho doba. Vzestup a pád agrární strany*, Praha 2011.
- RŮŽIČKA, Miloslav, *Vyhnanci: Akce „Kulak“. Zločiny proti lidskosti*, Havlíčkův Brod 2008.
- RŮŽIČKA, Miloslav, *Vyhnanci 2: Akce „Kulak“. Zločiny proti lidskosti*, Havlíčkův Brod 2011.
- RYCHLÍK, Jan, *Pozemková reforma v českých zemích v letech 1945-1948*, in: Ivo Frolec (ed.), *Zemědělství na rozcestí 1945-1948*, Uherské Hradiště 1998 (= Studie Slovákého muzea 3), s. 5-22.
- RYCHLÍK, Jan, *Normalizační podoba československé federace*, in: Norbert Kmeť, Juraj Marušiak, (edd.), *Slovensko a režim normalizácie*, Prešov 2003, s. 8-46.
- SIEBER, Ladislav, *Družstevnictví ve světě*, Praha 1981.
- SLEZÁK, Lubomír, *Vratká stabilita poválečného zemědělství*, in: Ivo Frolec (ed.), *Zemědělství na rozcestí 1945-1948*, Uherské Hradiště 1998 (= Studie Slovákého muzea 3), s. 94-102.
- SUK, Jiří, *Od stalinské "metafyziky" k obrysům "třetí cesty"*, *Vědecký a politický přerod ekonomy Oty Šika (1948-1967)*, in: Jiří Hopp, Markéta Škodová, Jiří Suk, Francesco Caccamo (edd.), *"O nový československý model socialismu, Čtyři interdisciplinární vědecké týmy při ČSAV a UK v 60. letech*, Praha 2015, s. 9-43.
- SVOBODA, Jiří (ed.), *160 let družstevnictví v České republice*, in: *Sborník statí a dokumentů ke 160. výročí družstevnictví na území České republiky*, Praha 2006.
- ŠTEFÁNIKOVÁ, Antónia, *Ekonomické aspekty normalizácie (1969-1989)*, in: Norbert Kmeť, Juraj Marušiak (edd.), *Slovensko a režim normalizácie*, Prešov 2003, s. 184-200.
- TUREK, Adolf, *Z minulosti Hošťálkovic*, nestránkováno.
- TUREK, Adolf a kol., *Místopisný rejstřík obcí českého Slezska a severní Moravy*, Opava 2004.
- UHLÍŘ, Boris Jan, *Protektorát Čechy a Morava v obrazech*, Praha 2007.
- VANĚK, Miroslav a kol., *Ostrůvky svobody. Kulturní a občanské aktivity mladé generace v 80. letech v Československu*, Praha 2002.
- VANĚK, Miroslav, MÜCKE, Pavel, *Třetí strana trojúhelníku. Teorie a praxe orální historie*, Praha 2015.
- VOPASEK, Stanislav, *Dějiny hornictví aneb jak to bylo s uhlím na Ostravsku*, Ostrava 2009.

VOŽENÍLEK, Jan, *Předběžné výsledky československé pozemkové reformy. Země Česká a Moravská*, Praha 1930.

Zemědělské družstvo v Polance nad Odrou 1955-2005, Ostrava 2005.

ŽEBERA, Karel, *Československo ve starší době kamenné*, Praha 1955.

8.3. Dobový tisk

Nová svoboda, 1950.

Rudé právo, 1960.

8.4. Internetové zdroje

[<https://geoportal.gov.cz/web/guest/map/?permalink=09ef73453d872c338f11c04c99e092de>, odkaz aktivní dne 9. 7. 2018.]

[<https://lhotka.ostrava.cz/cs/o-lhotce/zakladni-udaje/lhotka-1>, odkaz aktivní dne 19. 7. 2018.]

[<https://mapy.cz/letecka?x=18.2122753&y=49.8454250&z=18>, odkaz aktivní dne 9. 7. 2018.]

[<https://mapy.cz/letecka?x=18.2321451&y=49.8575447&z=18&l=0>, odkaz aktivní dne 9. 7. 2018.]

[<https://mapy.cz/letecka?x=18.2430187&y=49.8587758&z=13&l=0>, odkaz aktivní dne 9. 7. 2018.]

[<http://www.womensmemory.net/cesky/index.asp>, odkaz aktivní dne 1. 7. 2018.]

[<http://www.coh.usd.cas.cz/projekty/ukoncene-projekty/>, odkaz aktivní dne 1. 7. 2018.]

[<http://www.coh.usd.cas.cz/projekty/resene-projekty/>, odkaz aktivní dne 1. 7. 2018.]

8.5. Kvalifikační práce

MACÁŠEK, Libor, *Kolektivizace v okrese Hlučín v letech 1949-1960*, diplomová práce, Opava 2000, Slezská univerzita, filozoficko-přírodovědecká fakulta, ústav historie a muzeologie.

NEISEROVÁ, Eleonora, *Kolektivizace zemědělství v oblasti Hlučínska, ovlivněné průmyslovým centrem Ostravy*, Ostrava 1984, diplomová práce, Pedagogická fakulta v Ostravě, katedra dějepisu.

8.6. Statistické ročenky

Historická statistická ročenka ČSSR, Praha 1985.

Statistická ročenka republiky Československé, Praha 1957.

Statistická ročenka republiky Československé, Praha 1960.

Statistická ročenka republiky Československé, Praha 1964.

Statistická ročenka republiky Československé, Praha 1967.

Statistická ročenka republiky Československé, Praha 1971.

Statistická ročenka republiky Československé, Praha 1975.

Statistická ročenka republiky Československé, Praha 1981.

Statistická ročenka republiky Československé, Praha 1984.

Statistická ročenka republiky Československé, Praha 1985.

Statistická ročenka republiky Československé, Praha 1986.

Statistická ročenka republiky Československé, Praha 1987.

Statistická ročenka republiky Československé, Praha 1988.

Statistická ročenka republiky Československé, Praha 1989.

Statistická ročenka republiky Československé, Praha 1990.

Statistická ročenka republiky Československé, Praha 1991.

Statistická ročenka republiky Československé, Praha 1992.

Statistická ročenka České republiky, Praha 1993.

8.7. Zákony

Zákon č. 69/1949 Sb. o jednotlivých zemědělských družstvech.

Zákon č. 101/1971 Sb. o státním plánu rozvoje národního hospodářství Československé socialistické republiky na léta 1971 až 1975.

Trestní zákon 140/1961 Sb.

Zákona č. 36/1960 Sb. o územním členění státu.

Ústavní zákon č. 100/1960 Sb., Ústava Československé socialistické republiky.

8.8. Archiv autorky

B. H., osobní konzultace, Ostrava-Lhotka 15. 8. 2017.

O. L., osobní konzultace, Ostrava-Hošťálkovice, 27. 8. 2017.

F. P., osobní konzultace, Ostrava-Lhotka 25. 11. 2017.

G. H., osobní konzultace, Ostrava-Hošťálkovice 11. 11. 2017.

J. K., osobní konzultace, Ostrava-Lhotka 21. 10. 2017.

L. H., osobní konzultace, Ostrava-Lhotka 22. 10. 2017.

M. B., osobní konzultace, Ostrava-Lhotka 2. 12. 2017.

M. K., osobní konzultace, Ostrava-Lhotka 9. 12. 2017.

M. W., osobní konzultace, Ostrava-Lhotka 9. 9. 2017.

V. K., osobní konzultace, Ostrava-Lhotka 15. 10. 2017.

9. Seznam tabulek a grafů v textu

9.1. Tabulky

Tabulka č. 1:

Plán a skutečnost v rostlinné a živočišné výrobě v JZD „HORNÍK“ 1960-1974.

Tabulka č. 2:

Plnění plánu zemědělských výrobků v roce 1961.

9.2. Grafy

Graf č. 1:

Přehled vývoje zemědělské půdy JZD Lhotka v letech 1949-1960.

Graf č. 2:

Přehled tržeb JZD Lhotka v letech 1950-1960.

Graf č. 3:

Počet pracovníků a členů v JZD Lhotka v letech 1949-1960.

Graf č. 4:

Tržby za rostlinnou a živočišnou výrobu v JZD Hošťálkovice v letech 1950-1960.

Graf č. 5:

Velikost zemědělské a orné půdy v JZD Hošťálkovicích v 50. letech 20. století.

Graf č. 6:

Počet členů v JZD Hošťálkovice v letech 1950-1959.

Graf č. 7:

Přehled zemědělské a orné půdy v JZD „HORNÍK“ v letech 1961-1974.

Graf č. 8:

Počet členů a pracovníků JZD „HORNÍK“ v letech 1961-1974.

Graf č. 9:

Výnosy z přidružené výroby v JZD „HORNÍK“ letech 1961-1974.

Graf č. 10:

Počet pracovníků v JZD „HORNÍK“ v letech 1967-1970.

Graf č. 11:

Tržby za rostlinnou a živočišnou výrobu na „statku“ v Hošťálkovicích v letech 1960-1975.

Graf č. 12:

Tržby za živočišnou a rostlinnou výrobu ve Lhotce v letech 1976-1992.

Graf č. 13:

Tržby z rostlinné a živočišné výroby na „statku“ v Hošťálkovicích v letech 1976-1992.

Graf č. 14:

Postavení zemědělské výroby JZD Lhotky a Hošťálkovic v rámci celého Československa.

10. Seznam příloh

Příloha č. 1:

Výnosy vybraných plodin na 1 ha za JZD Lhotka v letech 1955-1958.

Příloha č. 2:

Tržby z živočišné výroby v JZD „HORNÍK“ k 31. 12. 1961.

Příloha č. 3:

Stav dobytka a drůbeže v JZD Lhotka v letech 1955-1959.

Příloha č. 4:

Tržby z rostlinné výroby v JZD „HORNÍK“ k 31. 12. 1961.

Příloha č. 5:

Postavení zemědělské výroby JZD Lhotky a Hošťálkovic v rámci okresu Ostrava v letech 1951-1956.

Příloha č. 6:

Postavení zemědělské výroby JZD Lhotky a Hošťálkovic v rámci okresu Ostrava-Venkov v letech 1957-1959.

Příloha č. 7:

Postavení zemědělské výroby „statku“ v Hošťálkovicích v rámci okresu Ostrava v letech 1960-1975.

Příloha č. 8:

Postavení zemědělské výroby JZD „HORNÍK“ v rámci okresu Opava v letech 1961-1974.

Příloha č. 9:

Postavení zemědělské výroby zemědělských závodů Lhotka a Hošťálkovice v rámci okresu Opava v letech 1976-1992.

Příloha č. 10:

Stav zemědělské půdy na „statku“ v Hošťálkovicích 1960-1975.

Příloha č. 11:

Současná podoba bývalé správní budovy ve Lhotce.

Příloha č. 12:

Současná podoba bývalého vepřín ve Lhotce.

Příloha č. 13:

Pohled na dnešní stav kravínu a nádrž na naftu ve Lhotce.

Příloha č. 14:

Současná podoba bývalé odchovny býků v Hošťálkovicích.

Příloha č. 15:

Předseda družstva Florián Olschar (uprostřed).

Příloha č. 16:

Ošetřovatelky dojnic s dojícím aparátem.

Příloha č. 17:

Lokomobila v Hošťálkovicích.

Příloha č. 18:

Sady v Hošťálkovicích v 50. letech 20. století.

Příloha č. 19:

Hierarchie Státního statku Hlučín v roce 1977 (s přihlédnutím k hospodářství Markvartovice).

Příloha č. 20:

Hierarchie vedoucích pracovníků v hospodářství Markvartovice v roce 1977.

Příloha č. 21:

Mapa okresu Ostrava a Opava k roku 1982.

Příloha č. 22:

Letecká mapa obcí Lhotky, Hošťálkovice a okolí.

Příloha č. 23:

Topografická mapa Lhotky, Hošťálkovic a přilehlé Ostravy.

Příloha č. 24:

Ptačí pohled na dnešní podobu JZD Lhotka.

Příloha č. 25:

Ptačí pohled na dnešní podobu JZD Hošťálkovice.

11. Přílohy

Příloha č. 1: Výnosy vybraných plodin na 1 ha za JZD Lhotka v letech 1955-1958
(v q)

Plodiny	1955	1956	1957	1958
pšenice	49,00	32,30	23,00	22,50
žito	22,00	25,66	23,00	21,25
ječmen	21,00	20,80	25,80	14,90
brambory	80,00	170,00	100,00	95,00
cukrovka	358,90	423,00	400,00	260,00

Zdroj: AMO, JZD Lhotka, kart. 2, inv. č. 97.

Příloha č. 2: Tržby z živočišné výroby v JZD „HORNÍK“ k 31. 12. 1961 (v Kčs)

Ukazatel	Plán	Skutečnost
Tržby za zvířata - dodávky	375 984,00	383 754,14
tržby za zvířata - ostatní	69 630,00	49 387,60
Tržby za výrobky živočišné výroby - dodávky	270 755,00	213 792,26
Tržby za živočišnou výrobu - ostatní	0,00	0,00
Celkem tržby za živočišnou výrobu	716 369,00	646 934,00

Zdroj: AMO, JZD Lhotka, kart. 2, inv. č. 97.

Příloha č. 3: Stav dobytka a drůbeže v JZD Lhotka v letech 1955-1959 (v ks)

Rok	skot	z toho krávy	prasata	z toho prasnice	drůbež	z toho slepice
1955	45	24	60	10	56	54
1956	43	20	42	8	130	128
1957	46	22	59	8	292	286
1958	41	22	47	8	200	200
1959	94	46	142	20	384	0

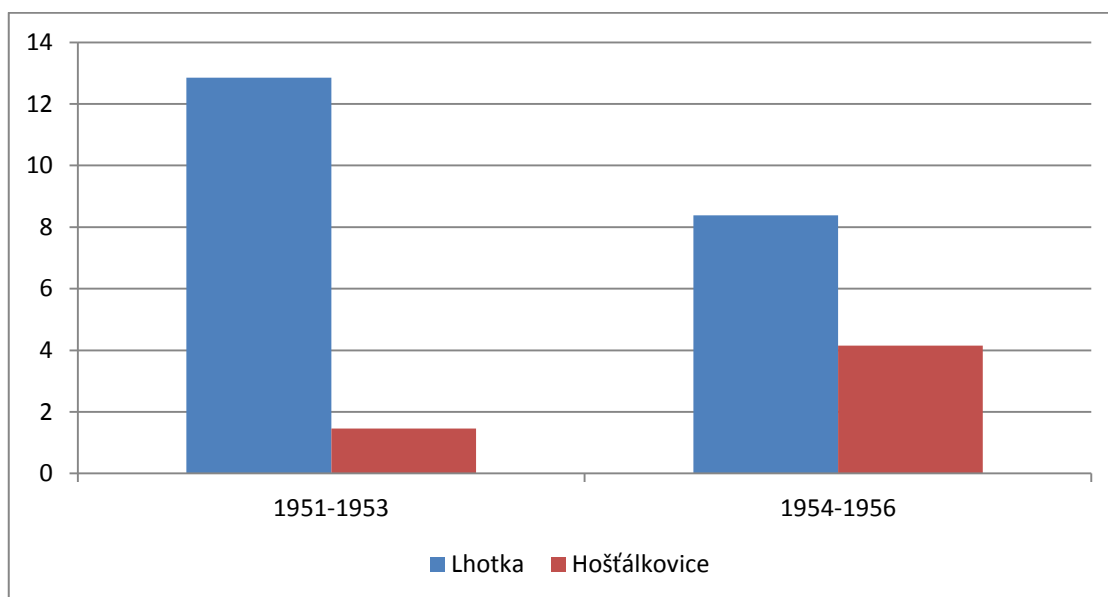
Zdroj: AMO, JZD Lhotka, kart. 2, inv. č. 97.

Příloha č. 4: Tržby z rostlinné výroby v JZD „HORNÍK“ k 31. 12. 1961 (v Kčs)

Ukazatel	Plán	Skutečnost
Tržby za rostlinné výrobky - smluvní dodávky z polí a luk	138 435,00	144 730,89
Tržby za rostlinné výrobky - smluvní dodávky ze zelinářství	40 000,00	41 322,74
Tržby za rostlinné výrobky - smluvní dodávky ze sadů, vinic a chmelnic	0,00	0,00
Celkem	178 435,00	186 053,63
Tržby za rostlinné výrobky - volný prodej z polí a luk	0,00	28 310,00
Tržby za rostlinné výrobky - volný prodej ze zelinářství	116 900,00	156 115,18
Tržby za rostlinné výrobky - volný prodej ze sadů, vinic a chmelnic	0,00	60,50
Celkem	116 900,00	184 485,68
CELKEM ZA TRŽBY	295 335,00	370 539,31

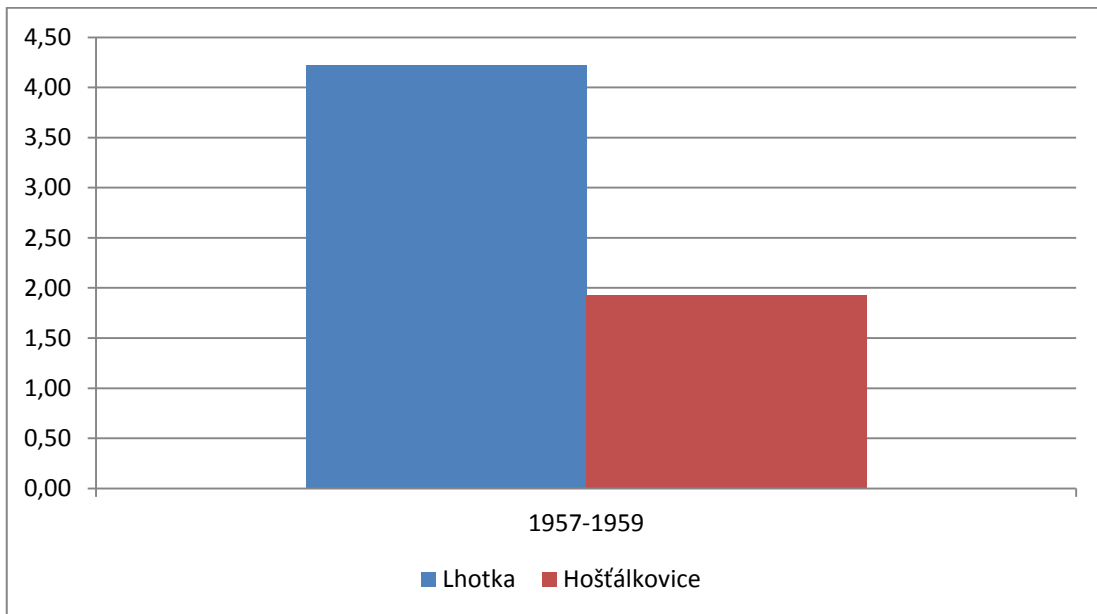
Zdroj: AMO, JZD Lhotka, kart. 2, inv. č. 97.

Příloha č. 5: Postavení zemědělské výroby JZD Lhotky a Hošťálkovic v rámci okresu Ostrava v letech 1951-1956 (v %)

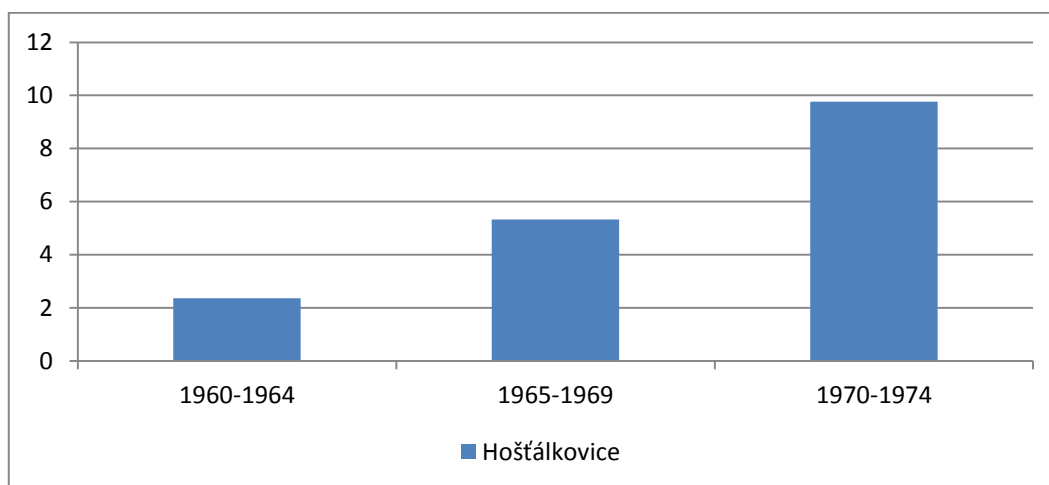
Zdroj: AMO, JNV-MěNV Ostrava, kart. 691; AMO, JZD Lhotka, kart. 2, inv. č. 97; AMO, JZD Hošťálkovic, inv. č. 1, 4-11; Tamtéž, kart. 1, inv. č. 26; Tamtéž, kart. 1, inv. č. 28; AMO, MNV Hošťálkovic, inv. č. 22; AMO, JNV-MěNV Ostrava, kart. 685, inv. č. 1244.

Příloha č. 6: Postavení zemědělské výroby JZD Lhotky a Hošťálkovic v rámci okresu Ostrava-Venkov v letech 1957-1959 (v %)

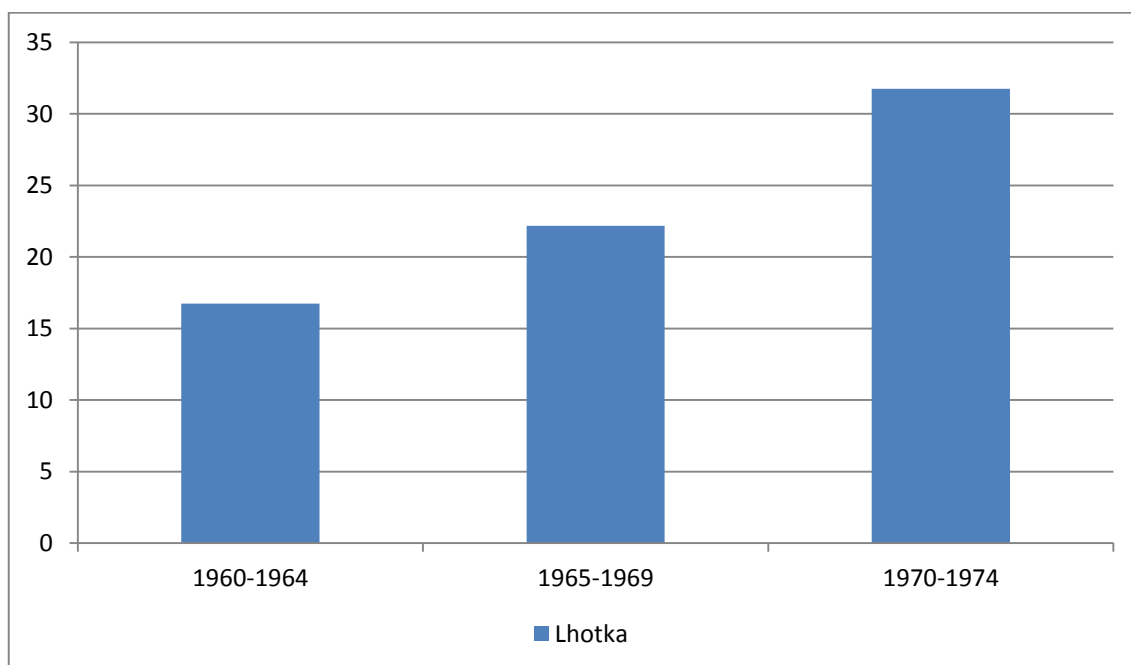
Zdroj: AMO, OV Ostrava-Venkov, nezprac., zápisy ze schůzí zemědělské komise 1956-1959.

Příloha č. 7: Postavení zemědělské výroby „statku“ v Hošťálkovicích v rámci okresu Ostrava v letech 1960-1975 (v %)

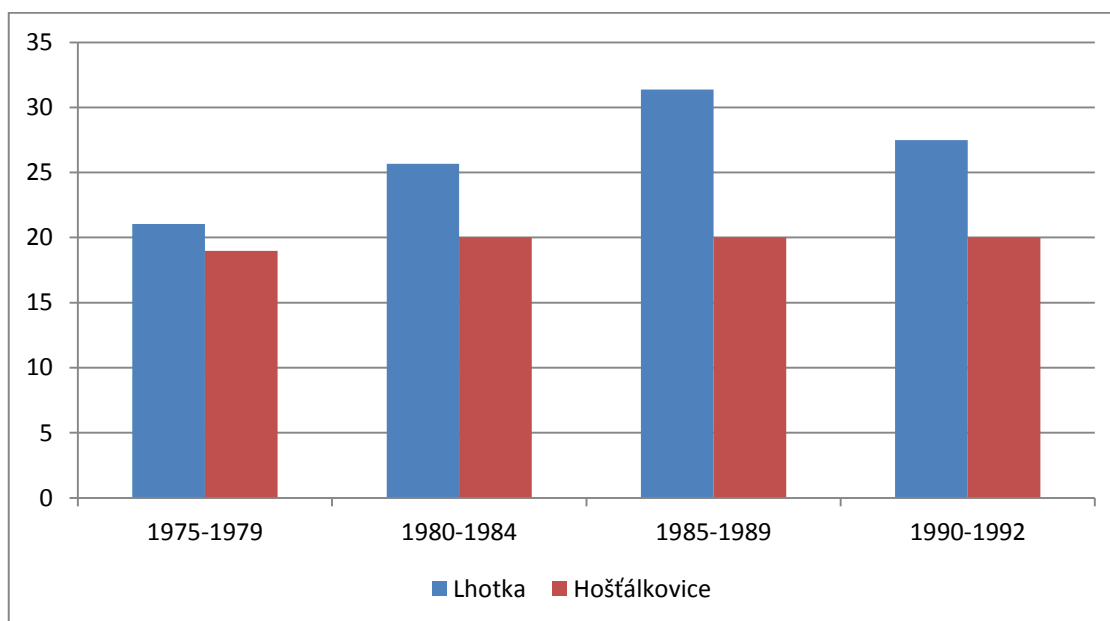
Zdroj: AMO, MěstNV Ostrava, kart. 90-92, 242, 376, 390, 396, 447; AMO, Národní výbor Ostrava 1969-1990, kart. 1865.

Příloha č. 8: Postavení zemědělské výroby JZD „HORNÍK“ v rámci okresu Opava v letech 1961-1974(v %)

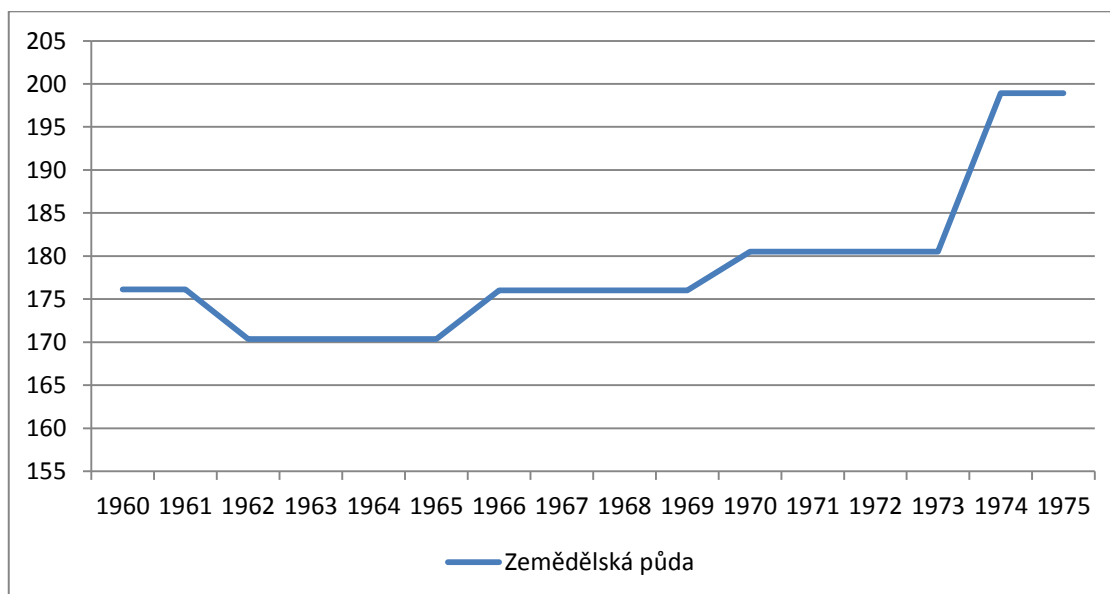
Zdroj: SOkA Opava, OZS Opava, kart. 34, 42-44.

Příloha č. 9: **Postavení zemědělské výroby zemědělských závodů Lhotka a Hošťálkovice v rámci okresu Opava v letech 1975-1992 (v %)**

Zdroj: SOkA Opava, OZS Opava, nezprac.,

Příloha č. 10: **Stav zemědělské půdy na „statku“ v Hošťálkovicích 1960-1975 (v ha)**

Zdroj: AMO, MěstNV Ostrava, kart. 90-92, 242, 376, 390, 396, 447.

Příloha č. 11: **Současná podoba bývalé správní budovy ve Lhotce**

Zdroj: Archiv autorky (dále jen AA)

Příloha č. 12: **Současná podoba bývalého vepřína ve Lhotce**

Zdroj: AA

Příloha č. 13: Pohled na dnešní stav kravínu a nádrž na naftu ve Lhotce

Zdroj: AA

Příloha č. 14: Současná podoba bývalé odchozny býků v Hošťálkovicích

Zdroj: AA

Příloha č. 15: **Předseda družstva Florián Olschar (uprostřed)** - (zdroj: AA)

Zdroj: AA

Příloha č. 16: **Ošetřovatelky dojnic s dojčím aparátem**

Zdroj: AA

Příloha č. 17: Lokomobila v Hošťálkovicích

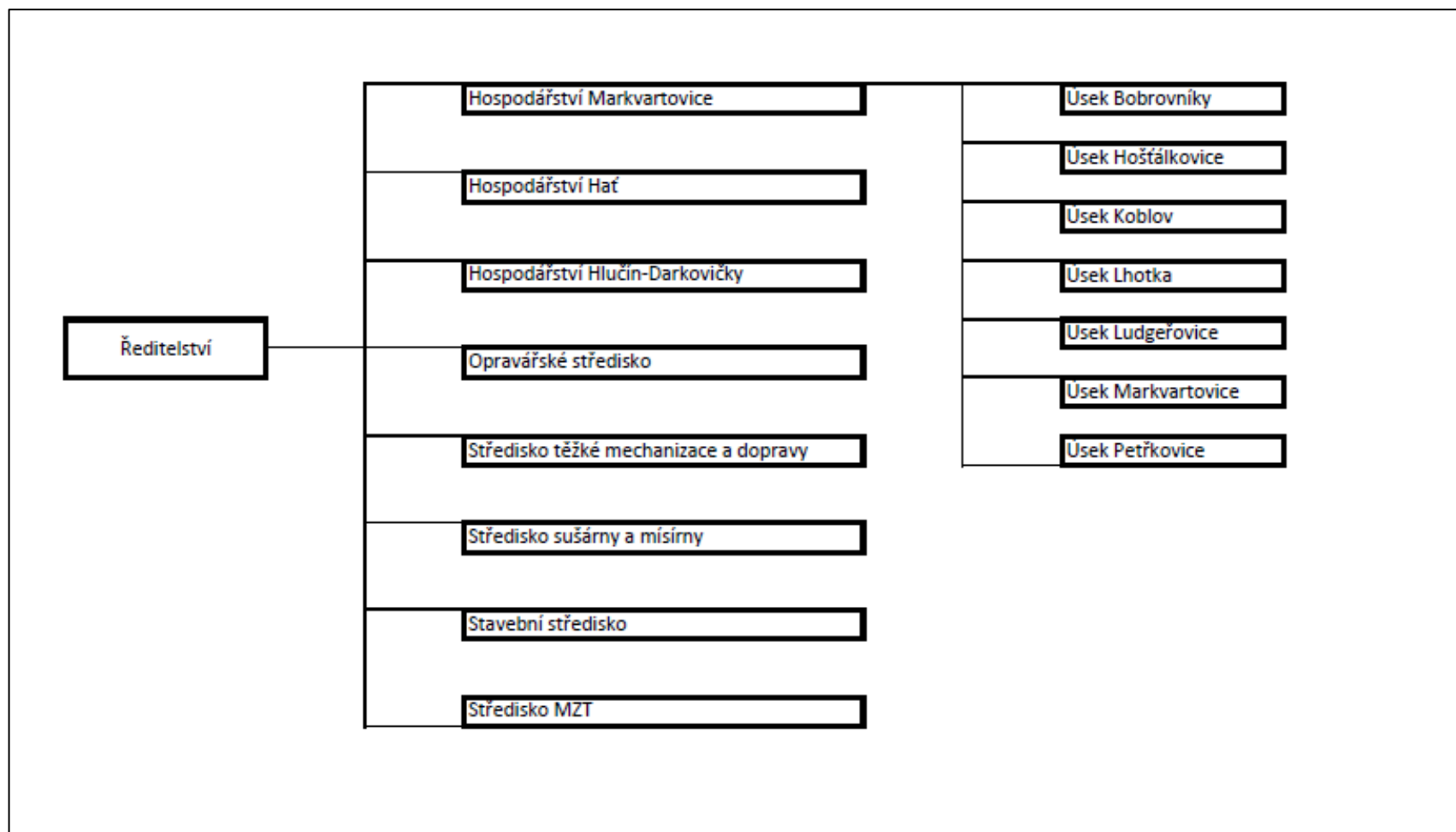
Zdroj: AA

Příloha č. 18: Sady v Hošťálkovicích v 50. letech 20. století

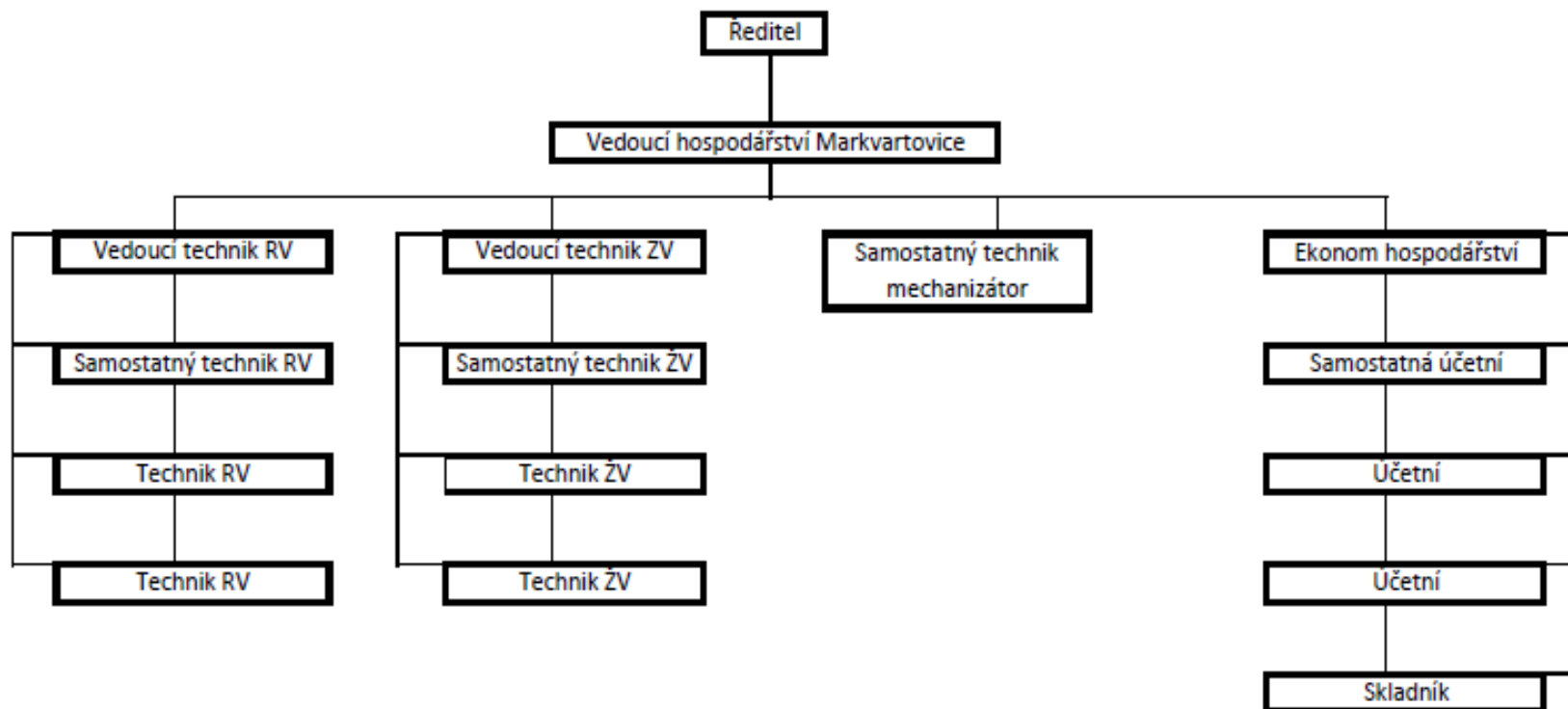
Zdroj: AA

Příloha č. 19: Hierarchie Státního statku Hlučín v roce 1977 (s přihlédnutím k hospodářství Markvartovice)

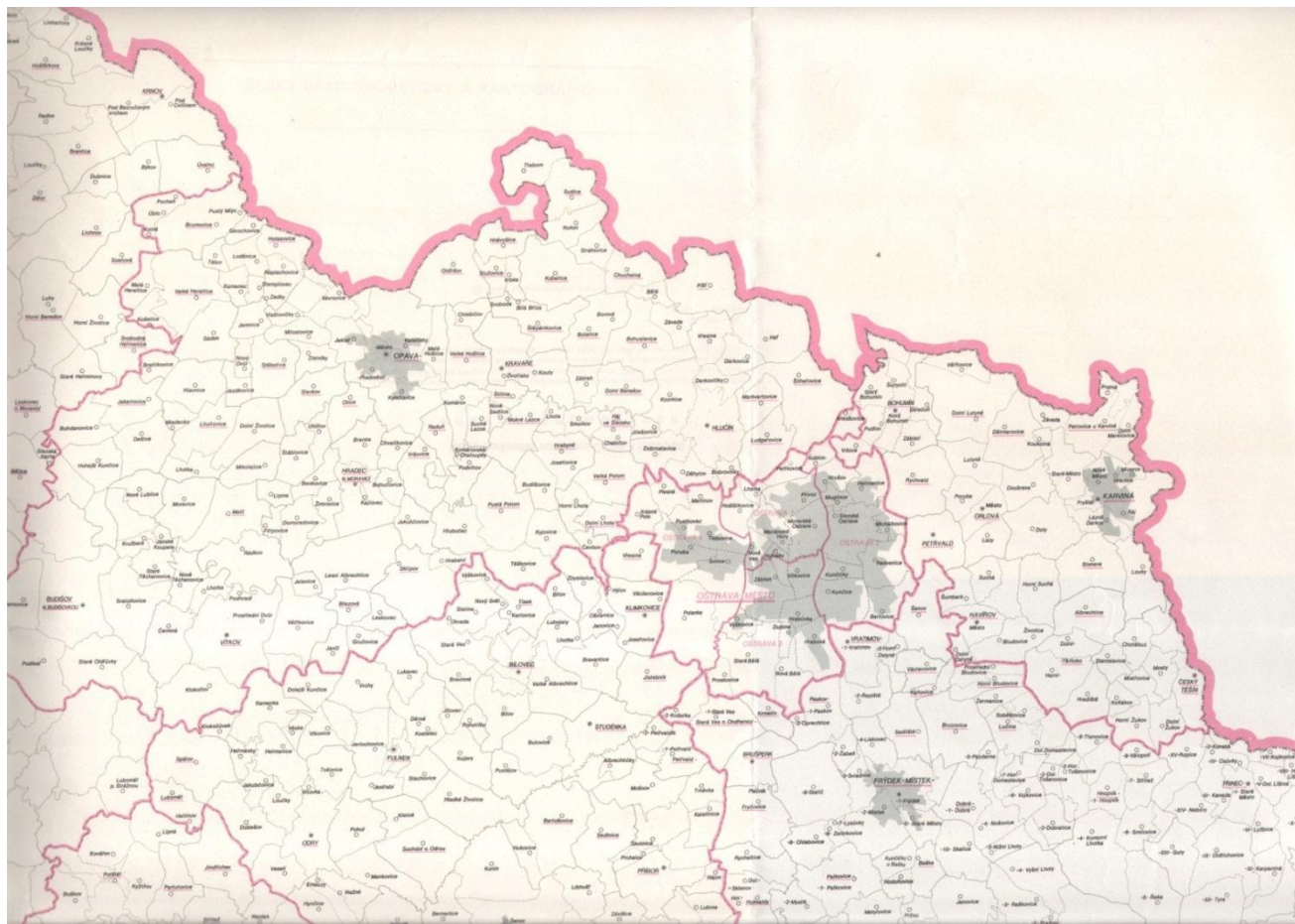
Zdroj: SOKA Opava, StSt Hlučín, nezprac., kart. 133-134.

Příloha č. 20: Hierarchie vedoucích pracovníků v hospodářství Markvartovice v roce 1977

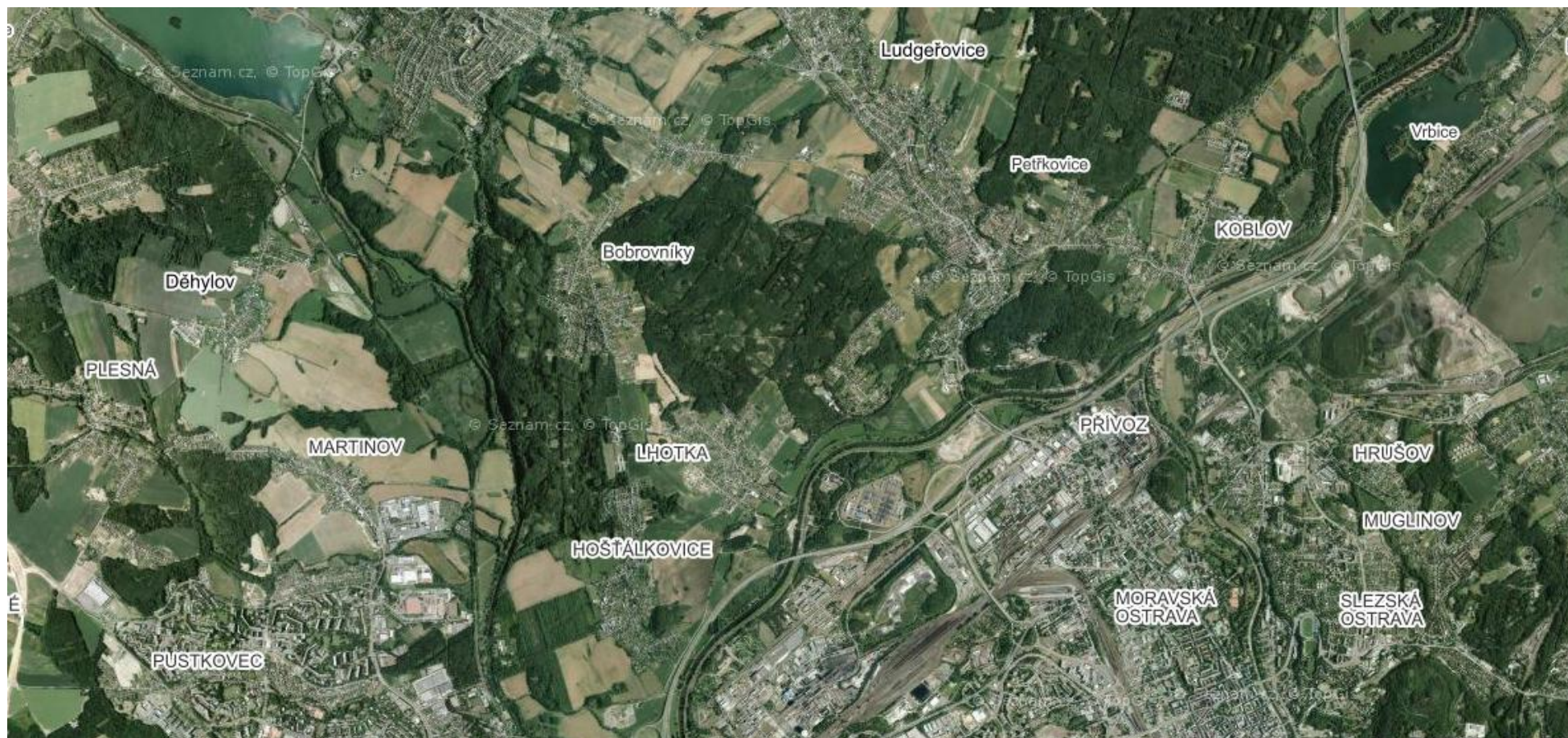
Zdroj: SOKA Opava, StSt Hlučín, nezprac., kart. 133-134.

Příloha č. 21: Mapa okresu Ostrava a Opava k roku 1982

Zdroj: SOKA Opava, Sbírka dokumentačního materiálu Statního okresního archivu Opava, sign. XVII, kart. 1.

Příloha č. 22: Letecká mapa obcí Lhotky, Hošťálkovice a okolí

Zdroj: [<https://mapy.cz/letecka?x=18.2430187&y=49.8587758&z=13&l=0>, odkaz aktivní dne 9. 7. 2018.]

Příloha č. 23: Topografická mapa Lhotky, Hošťálkovic a přilehlé Ostravy

Zdroj: [<https://geoportal.gov.cz/web/guest/map/?permalink=09ef73453d872c338f11c04c99e092de>, odkaz aktivní dne 9. 7. 2018.]

Příloha č. 24: Ptačí pohled na dnešní podobu JZD Lhotka

Zdroj: [<https://mapy.cz/letecka?x=18.2321451&y=49.8575447&z=18&l=0>, odkaz aktivní dne 9. 7. 2018.]

Příloha č. 25: Ptačí pohled na dnešní podobu JZD Hošťálkovice

Zdroj: [<https://mapy.cz/letecka?x=18.2122753&y=49.8454250&z=18>, odkaz aktivní dne 9. 7. 2018.]